

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS**

Manta Liberytė

**PAJAMŲ NELYGYBĖS POVEIKIS LIETUVOS EKONOMINIAM
AUGIMUI**

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas

Prof. dr. (HP) Valentinas Navickas

KAUNAS, 2019

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS**

**PAJAMŲ NELYGYBĖS POVEIKIS LIETUVOS EKONOMINIAM
AUGIMUI**

Baigiamasis magistro projektas
Verslo ekonomika, 6211JX042

Vadovas

Prof. dr. (HP) Valentinas Navickas
2019 12 17

Recenzentė

Doc. dr. Daiva Laskienė
2019 12 17

Projektą atliko

Manta Liberytė
2019 12 17

KAUNAS, 2019

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Manta Liberytė

Verslo ekonomika, 6211JX042

Baigiamojo magistro projekto

„Pajamų nelygybės poveikis Lietuvos ekonominiam augimui“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2019 12 17

Kaunas

Patvirtinu, kad mano, **Mantos Liberytės**, baigiamasis magistro projektas tema „Pajamų nelygybės poveikis ekonomikos augimui Lietuvoje“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame projekte nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį projektą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Liberytė, Manta. Pajamų nelygybės poveikis Lietuvos ekonominiam augimui. Magistro baigiamasis projektas / vadovas prof. dr. (HP) Valentinas Navickas; Kauno technologijos universitetas, Ekonomikos ir verslo fakultetas.

Studijų sritis, studijų kryptis: Socialiniai mokslai, ekonomika.

Reikšminiai žodžiai: pajamų nelygybė, ekonomikos augimas, lūkesčiai, Lietuva.

Kaunas, 2019. 74 p.

Santrauka

Temos aktualumas. Ekonominė situacija Lietuvoje bei visame pasaulyje - kasdien analizuojama tema. Nuo ekonominės padėties priklauso žmonių pragyvenimo lygis, šalies gerovė, pramonės vystymosi sparta. Ekonominę situaciją geriausiai atspindi žmonių gaunamos pajamos, todėl didelis dėmesys skiriamas joms ir jų nelygybei. Teigiama, kad kuo didesnė nelygybė pastebima tarp gyventojų pajamų, tuo didesnė dalis piliečių gyvena skurde ar netoli skurdo ribos. Pajamų nelygybė taip pat daro įtaką kitiems faktoriams: migracijai, išsilavinimui, sveikatai, verslui ir t.t. Daugelis autorių pajamų nelygybę ir jos įtaką nagrinėja literatūroje, atlieka mokslinius tyrimus, tačiau vieningas atsakymas vis dar nėra randamas. Didelis dėmesys skiriamas žmogaus lūkesčiams ir jų įtakai. Teigiama, kad lūkesčiai prisideda prie ekonomikos gerovės bei jos augimo. Kiekvieno žmogaus lūkesčiai yra skirtingi, o nuo to priklauso įvairūs piliečio veiksmai, pasirinkimai, kurie daro įtaką asmeniniams finansams, gaunamų pajamų dydžiui. Dėl esamos nelygybės tarp žmonių lūkesčių atsiranda nelygybė ir tarp gaunamų pajamų. Galima teigti, kad lūkesčiai yra viena svarbiausių dualistinių veiksnių grupių, kuri tiesiogiai veikia žmogaus pajamas, pajamų nelygybę visoje valstybėje bei pajamų nelygybės įtaką ekonomikos augimui.

Tyrimo tikslas. Ištirti pajamų nelygybės įtaką ekonomikos augimui Lietuvoje

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti pajamų nelygybės svarbą ekonomikos augimui
2. Įvertinti pajamų nelygybės poveikį ekonomikos augimui skirtinguose šalies regionuose
3. Išanalizuoti pajamų nelygybės sampratą bei jos poveikio ekonomikos augimui teorijas
4. Identifikuoti ekonomikos augimui įtaką darančius veiksnius
5. Sudaryti pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui vertinimo modelį
6. Išanalizuoti gyventojų pajamų nelygybę ir ekonomikos augimą atspindinčius rodiklius skirtinguose šalies regionuose.

Atlikus tyrimą buvo nustatyta, kad pajamų nelygybės poveikis ekonomikos augimui yra dualistinis. Jei pajamų nelygybė didėja arba mažėja didele amplitude, tuomet pastebimas ekonomikos augimo lėtėjimas. Jei pajamų nelygybė nesvyruoja arba svyravimas yra nežymus, tuomet pastebimas ekonomikos augimas didesniu tempu.

Liberytė, Manta. Impact of Income Inequality on Economic Growth in Lithuania. Master's thesis/ supervisor prof. dr. Valentinas Navickas; Kaunas University of Technology, Faculty of Economics and Business.

Study area and field: Social Sciences, Economics.

Keywords: income inequality, economic growth, expectations, Lithuania.

Kaunas, 2019. 74 p.

Summary

Relevance of the topic. The economic situation in Lithuania and around the world is a daily analyzed topic. The economic situation affects the standard of living, the well-being of the country and the speed of industrial development. The economic situation is best reflected by people's incomes, therefore so much attention is paid to them and their inequalities. It is argued that the greater the inequality observed in the income of the population, the greater the proportion of citizens living in or near poverty. Income inequality also affects other factors: migration, education, health, business and so on. Many authors analyze income inequality and its impact in the literature and carry out research, but a unanimous answer has still not been found. Great attention is paid to human expectations and their influence. It is claimed that expectations contribute to the economic prosperity and growth. Everyone's expectations are different, and this influences on the citizen's actions, choices that affect his or her personal finances, and the amount of income. Existing inequalities in people's expectations also lead to inequalities in income. It can be argued that expectations are one of the major dualist groups that directly affect human income, income inequality across the country, and the impact of income inequality on economic growth.

The aim of the research. To investigate the impact of income inequality on economic growth in Lithuania.

The objectives of the research:

1. To reveal the importance of income inequality for economic growth.
2. To assess the impact of income inequality on economic growth in the different regions of the country.
3. To analyze the concept of income inequality and its impact on economic growth.
4. To identify the factors affecting economic growth.
5. To develop a model for assessing the impact of income inequality on economic growth
6. To analyze the indicators reflecting income inequality and economic growth in the different regions of the country.

The study found that the impact of income inequality on economic growth is dualistic. If income inequality increases or decreases over large amplitudes, then economic growth is slowed down. If income inequality does not fluctuate or fluctuate marginally, then economic growth is growing at a higher rate.

Turinys

Lentelių sąrašas	7
Paveikslų sąrašas	8
Įvadas.....	9
1. Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui problemos analizė	11
1.1. Pajamų nelygybės svarba ekonomikos augimui.....	11
1.2. Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui skirtinguose šalies regionuose apibūdinimas	14
1.3. Ekonomikos augimą pristabdantys veiksniai.	19
2. Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui teoriniai sprendimai	24
2.1. Pajamų nelygybės samprata.....	24
2.2. Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui teorijos	27
2.3. Ekonomikos augimui įtaką darantys veiksniai	32
2.4. Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui vertinimo modelio bruožai ir savybės.....	39
3. Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui tyrimo metodologija.....	42
4. Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui tyrimo rezultatai ir diskusija	45
4.1. Lietuvos regionų ekonominių ir demografinių rodiklių kaita ir koreliacija 2012 – 2018 m.	45
4.2. Gyventojų pajamų nelygybę ir ekonomikos augimą atspindintys rodikliai aukšto išsivystymo (augimo) grupei priskirtuose regionuose	52
4.3. Gyventojų pajamų nelygybę ir ekonomikos augimą atspindintys rodikliai žemo išsivystymo grupei priskirtuose regionuose	57
Išvados	64
Literatūra	67
Priedai.....	71
1 priedas. Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui vertinimo modelis.....	71
2 priedas. Skirtingų ūkio subjektų VDU palyginimas analizuojamuose regionuose	72
3 priedas. Kolmogorovo-Smirnovo testo suvestinė Vilniaus, Marijampolės bei Tauragės apskrityse (sudaryta autorės naudojant SPSS programą)	73

Lentelių sąrašas

- 1 lentelė. Gyventojų ir dirbančiųjų žmonių skaičius
- 2 lentelė. Lietuvos apskričių grupavimas pagal darbo užmokesčio dydį ir BVP dydį
- 3 lentelė. Skurdo lygis Lietuvoje
- 4 lentelė. Pajamų nelygybės atsiradimo priežastys
- 5 lentelė. Pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo sąsajų teorijos
- 6 lentelė. Autorių atliktų empirinių tyrimų rezultatai
- 7 lentelė. Autoriai teigiantys atitinkamas sąsajas tarp pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo
- 8 lentelė. Pirson'o koreliacijos koeficiento reikšmės
- 9 lentelė. Vidutinis darbo užmokestis 2012-2018 metais analizuojamuose regionuose
- 10 lentelė. Gyventojų pajamų kaita 2012-2018 metais analizuojamuose regionuose
- 11 lentelė. Gyventojų skaičius 2012-2018 metais analizuojamuose regionuose

Paveikslų sąrašas

- 1 pav. Bendrojo vidaus produkto (BVP) nelygybė pasaulyje (reddit.com, 2018)
- 2 pav. Bendrasis vidaus produktas vienam gyventojui to meto kainomis
- 3 pav. Pajamų nelygybė pasaulyje išreikšta Gini koeficientu
- 4 pav. Pajamų grupės
- 5 pav. Disponuojamų pajamų sudėtis pagal regionus
- 6 pav. Neto ir Neto darbo užmokesčio pajamos Lietuvos regionuose
- 7 pav. BVP rodiklių dimensijos to meto kainomis
- 8 pav. Ekonomikos augimą pristabdantys veiksniai
- 9 pav. Eksporto lėtėjimo įtaka ekonomikai
- 10 pav. Žmogaus lūkesčių įtaka ekonomikai
- 11 pav. Ekonomikos augimui įtaką darančios makroekonominių veiksnių grupės
- 12 pav. Demografiniai veiksniai darantys įtaką pajamų nelygybei Lietuvoje
- 13 pav. Pajamų nelygybės poveikis ekonomikos augimui išreikštas transmisijos kanalais.
- 14 pav. Užburtas skurdo ratas dėl kreditų rinkos netobulumo
- 15 pav. Vyriausybės sprendimų įtaka ekonomikos augimui
- 16 pav. Kuznets apverstos U raidės formos kreivė
- 17 pav. Papildyta Kuznets greivė
- 18 pav. Kontroliniai kintamieji skirti pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui vertinimui
- 19 pav. Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui vertinimo modelis
- 20 pav. Vidutinis darbo užmokestis skirtinguose ūkio subjektuose analizuojamuose regionuose
- 21 pav. Gini koeficiento pokyčiai 2012-2018 metais analizuojamuose regionuose
- 22 pav. Gini koeficiento pasikeitimo dydis 2012-2018 metais analizuojamuose regionuose
- 23 pav. Išsilavinusių žmonių skaičius tūkst. 2012-2018 metais
- 24 pav. Išsilavinimą turinčių žmonių vidutinis dydis išreikštas procentais per 2012-2018 metus
- 25 pav. Demografinių ir socialinių kintamųjų tarpusavio koreliacija 2012-2018 metais
- 26 pav. Demografinių ir socialinių kintamųjų rodiklių kitimas proc. 2012-2018 metais
- 27 pav. Pajamų šaltinių dydžių ir pajamų nelygybės rodiklio svyravimas 2012-2018 metais
- 28 pav. Gini koeficientas ir BVP rodiklis 2012-2018 metais
- 29 pav. Demografinių ir socialinių kintamųjų tarpusavio koreliacija Marijampolės ir Tauragės apskrityse 2012-2018 metais
- 30 pav. Demografinių ir socialinių kintamųjų rodiklių kitimas proc. 2012-2018 metais
- 31 pav. Pajamų šaltinių dydžių ir pajamų nelygybės rodiklio svyravimas 2012-2018 metais
- 32 pav. Gini koeficientas ir BVP rodiklis 2012-2018 metais

Įvadas

Temos aktualumas. Apie šalies ekonominę situaciją tiksliausiai nusako ekonominis rodiklis – pajamos. Vis dėlto, gaunamų pajamų dydis priklauso nuo įvairių faktorių: žmogaus asmeninių savybių, išsilavinimo, darbo, lūkesčių ir t.t. Dėl esamų didesnių ar mažesnių fizinių, socialinių, psichologinių skirtumų tarp gyventojų išsivysto ir ekonominis skirtumas – diferenciacija tarp pajamų. Pajamų nelygybė imta domėtis dar visai neseniai – XX a. antroje pusėje. Dėmesys buvo atkreiptas į žmonių pragyvenimo lygį ir jo įtaką gyvenimo kokybei, skurdą bei netolygų pasiskirstymą tarp gaunamų pajamų. Teigiama, kad kuo netolygiau pasiskirstę gyventojų pajamos, tuo didesnė dalis piliečių gyvena skurde ar yra netoli skurdo ribos. Pajamų nelygybė lemia daugelį įvairių faktorių: migraciją, išsilavinimą, sveikatą bei visą ekonomiką. Vėliau, XX a. pabaigoje, pajamų nelygybė susirūpinta ir dėl kitų problemų, o šiandieniniame pasaulyje esanti diferenciacija tarp gyventojų pajamų iškeliamą kaip viena didžiausių ekonominių problemų, ydų ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje.

Įvairioje literatūroje pajamų nelygybė siejama su ekonomikos augimu, analizuojama tarpusavio priklausomybė. Apie pajamų nelygybės įtaką ekonomikos augimui rodo įvairiausi tyrimai, kurie atlikti visame pasaulyje, o pajamų nelygybės poveikis ekonomikos augimui pasireiškia tiek Lietuvoje, tiek kitose šalyse (Dilius, 2017). Pajamų nelygybė nuolat kinta, todėl jos poveikis ekonomikos augimui gali būti nevienareikšmiškas.

Vienas pirmųjų mokslininkų, kuris daug dėmesio skyrė pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo tarpusavio ryšiui, Nobelio premijos laureatas Simon'as Kuznets'as. Mokslininkas 1955 m. sukūrė modelį (*Kuznetso kreivė*), kuris plačiai naudojamas ir šiandieniniuose moksliniuose tyrimuose. Nors pats mokslininkas tyrė ekonomikos augimo poveikį pajamų nelygybei, tačiau kiti mokslininkai teigė, kad svarbu tirti ir atvirkštinę sąsają tarp šių ekonominių reiškinių.

Didelis dėmesys skiriamas žmogaus lūkesčiams. Lūkesčiai apjungia įvairias makroekonominės grupes bei daro joms įtaką. Lūkesčiai ypatingi tuo, kad jie lemia sekančius žmogaus veiksmus, kurie vienaip ar kitaip veikia makroekonominis rodiklius bei daro įtaką visai šalies ekonominei situacijai. Žmonių veiksmai, kurie priklauso nuo turimų lūkesčių, visuomet lemia asmeninius finansus, gaunamų pajamų dydį bei apjungia visas piliečių pajamas, taip sukuriant atitinkamą nelygybę tarp pajamų. Galima manyti, kad lūkesčiai yra viena svarbiausių dualistinių veiksmų grupių, kuri tiesiogiai veikia žmogaus pajamas, pajamų nelygybę visoje valstybėje bei pajamų nelygybės įtaką ekonominiam augimui.

Kadangi gyventojų gaunamos pajamos yra pagrindinė priemonė, padedanti patenkinti įvairius materialinius ir nematerialinius žmogiškuosius poreikius, todėl svarbu išsiaiškinti kaip pajamų nelygybė veikia Lietuvos ekonominį augimą.

Mokslinė problema – kokią įtaką ekonomikos augimui daro pajamų nelygybė Lietuvoje?

Darbo objektas – pajamų nelygybė ir ekonomikos augimas.

Darbo tikslas – ištirti pajamų nelygybės įtaką Lietuvos ekonominiam augimui.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti pajamų nelygybės svarbą ekonomikos augimui;
2. Įvertinti pajamų nelygybės poveikį ekonomikos augimui skirtinguose šalies regionuose;

3. Išanalizuoti pajamų nelygybės sampratą bei jos poveikio ekonomikos augimui teorijas
4. Identifikuoti ekonomikos augimui įtaką darančius veiksnius
5. Sudaryti pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui vertinimo modelį
6. Išanalizuoti gyventojų pajamų nelygybę ir ekonomikos augimą atspindinčius rodiklius skirtinguose šalies regionuose.

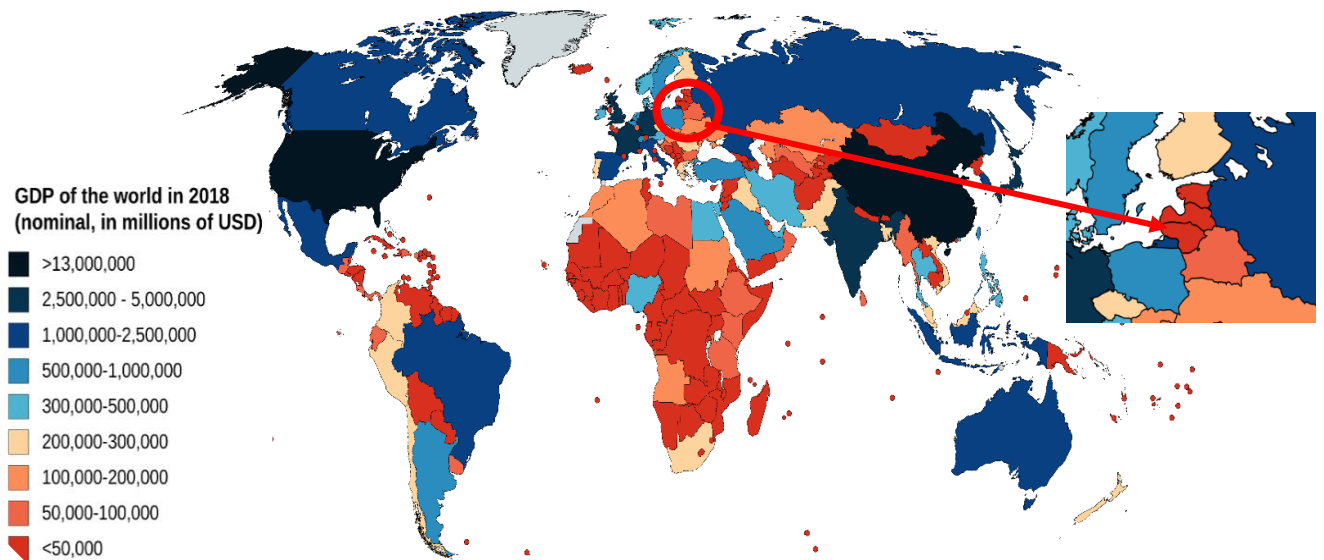
Darbe taikyti **tyrimo metodai** – mokslinės literatūros analizė, statistinių duomenų analizė, matematinės analizės metodai, darbas programomis Microsoft Office Excel bei SPSS.

1. Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui problemos analizė

Ekonomikos augimas yra vienas svarbiausių uždavinių bei tikslų kiekvienoje šalyje, siekiant pagerinti gyventojų pragyvenimo lygį, o taip pat užtikrinti gerovę visoje šalyje. Viena iš svarbiausių ekonomikos sudedamųjų dalių yra pajamos, kurios dažnai nėra lygios tarp šalių bei regionų. Pajamų nelygybė daro įtaką tiek mikroekonomikai, tiek makroekonomikai. Pajamų diferenciacija skaldo visuomenę, kelia įtampą tarp miestų bei regionų, grasina tvariam ūkio augimui bei gyventojų gerovei. Viena iš pajamų nelygybės pasekmių gali būti ekonomikos augimo nedarnus vystymasis. Ištyrus pajamų nelygybės poveikį ekonomikai bei jos augimui galima įvertinti realias iškilusias grėsmes Lietuvos ekonomikai. Šio skyriaus tikslas aptarti pajamų nelygybės svarbą ir poveikį ekonomikos augimui, apžvelgti veiksnius, mažinančius ekonomikos augimą ir pateikti metodą, padėsiantį įvertinti pajamų nelygybės įtaką Lietuvos ekonominiam augimui.

1.1. Pajamų nelygybės svarba ekonomikos augimui

Globali ekonomika per pastaruosius 30 metų itin išaugo, tačiau joje vis dar nėra lygybės (žr. 1 pav). Didžiausia nelygybė aptinkama tarp turtingiausių ir skurdžiausių pasaulio žmonių. „Oxfam“ duomenimis vos 62 žmonės iš viso pasaulio valdo tiek pat turto, kiek 3,5 milijardo skurdžiausių pasaulio gyventojų. Pasak J.E. Stiglitz'o (2015), 1 procentui turtingiausių Amerikos gyventojų kiekvienais metais atitenka beveik ketvirtadalis visų tautos pajamų. Autorius teigia, kad ši nelygybė tarp turtingiausių ir likusių visuomenės narių egzistuoja todėl, kad minėtasis 1 proc. šalies gyventojų to siekia. Šie skaičiai rodo, jog pasaulyje pajamų nelygybė yra itin didelė ir jau tapusi globali problema.

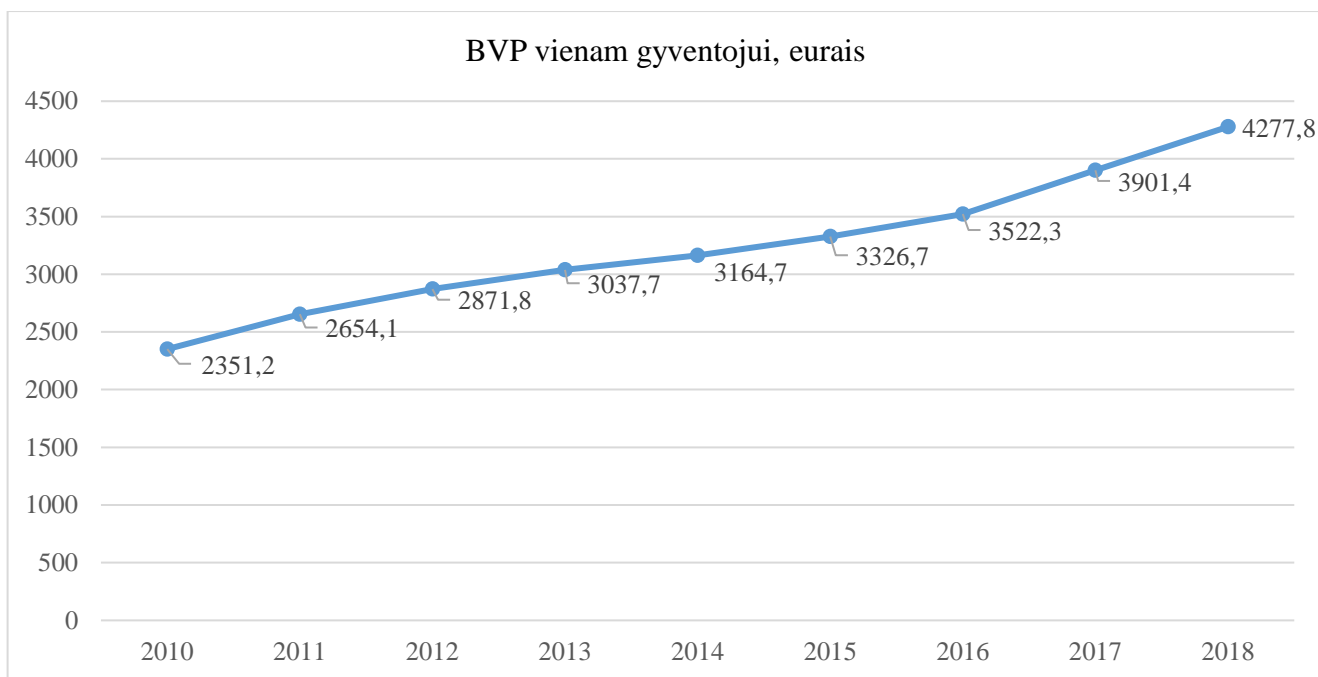

1 pav. Bendrojo vidaus produkto (BVP) nelygybė pasaulyje (reddit.com, 2018)

Bendrasis vidaus produktas (BVP) – rodiklis, kuris padeda objektyviai įvertinti valstybės ekonominę padėtį, lygį, situaciją, taip pat puikiai atspindi ūkio ekonominę vystymąsi. Kaip matyti 1 paveiksle, BVP rodiklis pasaulyje itin kontrastingas. Jungtinės Amerikos Valstijos (JAV) bei Kinija yra pirmaujančios valstybės pagal BVP ir jų rodiklis siekia daugiau nei 13 milijonų JAV dolerių. Daugiau nei dvigubai

atsilieka antros pozicijos šalys, tokios kaip Prancūzija ar Vokietija, o jų bendrojo vidaus produkto rodiklis siekia nuo 2,5 mln. iki 5 mln. JAV dolerių. Žemiausią poziciją pasaulyje užima Pietų Amerikoje esančios valstybės, didžioji dalis Afrikos žemyno bei nemaža dalis Europos žemyno. Reddit.com duomenimis, Lietuva patenka tarp žemiausių BPV rodikli turinčių šalių, kuris nesiekia net 50 tūkstančių JAV dolerių.

Nuo 2010 metų bendrasis vidaus produktas Lietuvoje nežymiai, tačiau nuolat kilo (žr. 2 pav.). Lyginant 2010 metus, kuomet BVP vidurkis vienam gyventojui nesiekė 2,5 tūkst. EUR, su 2018 metų paskutiniu ketvirčiu, matyti, kad BVP vidurkis išaugo 1,819 karto.

2 pav. Bendrasis vidaus produktas vienam gyventojui to meto kainomis (Lietuvos Statistikos departamentas, 2018)

Nors ekonomikos augimas matomas Lietuvoje, tačiau demografinės problemos yra išlikę. Viena didžiausių problemų – Lietuvos gyventojų emigracija bei nedarbo lygis. Iš Lietuvos dėl vienokių ar kitokių priežasčių emigruoja didžioji dalis darbingo amžiaus piliečių. Dirbančiųjų žmonių skaičius ypač svarbus ekonominiu aspektu. Kuo daugiau žmonių dirba, vadinasi, tuo didesnė šalies gyventojų dalis prisideda prie ekonominės šalies gerovės (BVP) didinimo. Lietuvoje gyventojų skaičius nuolat mažėja, o su šiuo rodikliu keičiasi ir dirbančiųjų skaičius (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Gyventojų ir dirbančiųjų žmonių skaičius (sudaryta autorės Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

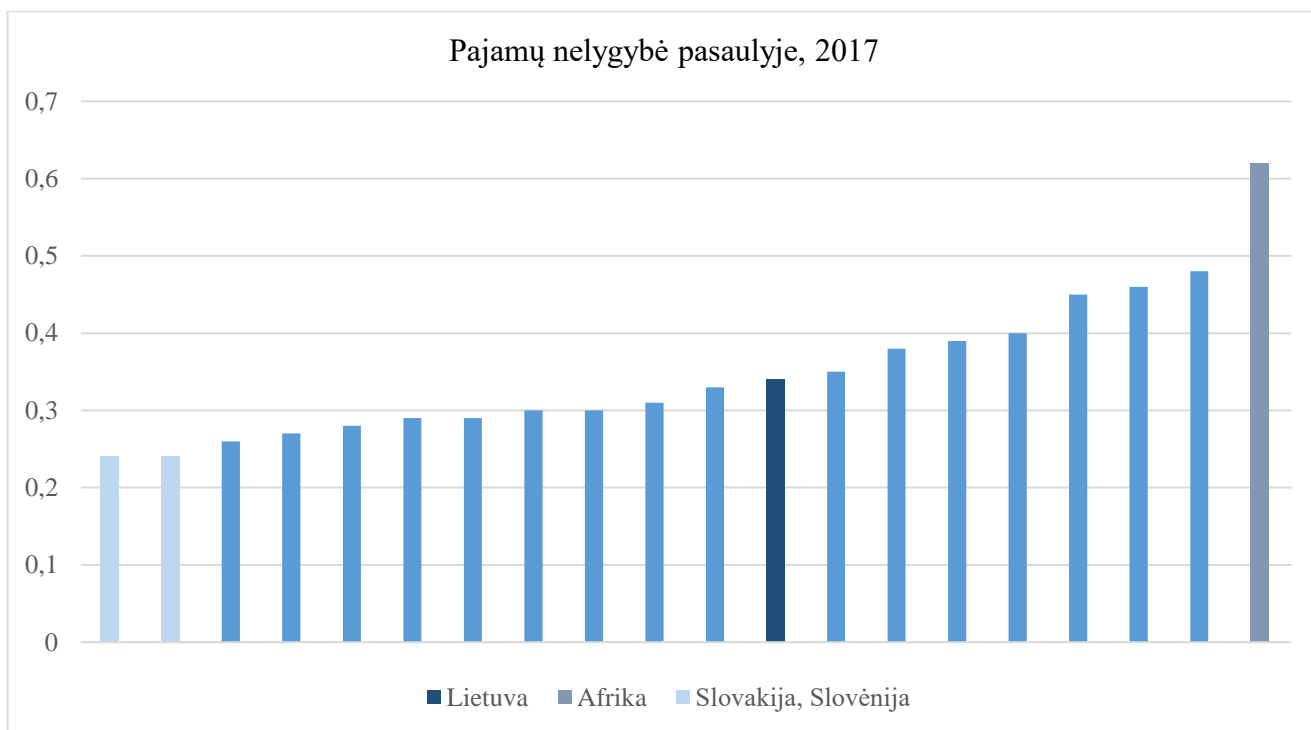
METAI					
Rodiklis / metai	2010	2012	2014	2016	2018
Gyventojų skaičius, tūkst.	3 141 976	3 003 641	2 943 472	2 888 558	2 808 901
Dirbančiųjų skaičius, tūkst.	1 541,5	1 462,0	1 470,2	1 470,4	1 463,4

Kaip matyti 1 lentelėje, per aštuonerius metus gyventojų skaičius nuolat krito. 2010 metais Lietuvoje gyvenančių žmonių skaičius siekė virš 3 milijonų, o 2018 metais skaičius sumažėjo iki 2 808 901. Panašūs rodikliai matomi ir vertinant darbingo amžiaus gyventojų skaičių. Nors 2012 – 2016 metais darbingo amžiaus gyventojų skaičius didėjo, tačiau rezultate – 2018 metais – dirbančiųjų skaičius buvo beveik 100 tūkst. mažesnis lyginant su 2010 metais, kuomet Lietuvoje dirbantys piliečiai siekė net 49 proc. visų Lietuvos gyventojų.

Ekonomiką ir jos augimą daugiau ar mažiau veikia įvairūs aplinkos veiksniai: gyventojų skaičius, dirbančių žmonių skaičius, išsilavinusių žmonių skaičius, gimstamumas ir t.t. Įvairūs socialiniai ar demografiniai rodikliai daro įtaką gyventojų pajamų dydžiui bei jo diferenciacijai, todėl vertinant ekonomikos augimą labai svarbu atsižvelgti į gyventojų pajamas bei *pajamų nelygybę*.

Pajamos yra viena svarbiausių ekonomikos sudedamųjų dalių. 2017 metais spalio mėnesį vykusioje Ekonomikos konferencijoje Lietuvos banko valdybos pirmininkas Vitas Vasiliauskas išsakė nuomonę apie ekonomiką Lietuvoje, jos augimą bei pajamas. Nors ekonomika jau kurį laiką auga, tačiau augimo naudą jaučia tikrai ne visi gyventojai, pajamų skirtumai padidėjo, o tai gali skaudžiai atsilipti valstybės tolimesnei ekonominei raidai (Vasiliauskas, 2017). Problema valstybėje įvardijama tuomet, kai rodiklis viršija 30 procentų, o Lietuvoje pajamų nelygybės rodiklis nuolat auga ir 2014 metais siekė net 35 procentus.

Gini koeficientas yra dažniausiai naudojamas pasaulyje, kai vertinamas netolygumas pajamose. Kaip matyti 3 pav. pagal Gini koeficientą pajamų nelygybė yra tarp visų lyginamų valstybių.

3 pav. Pajamų nelygybė pasaulyje išreikšta Gini koeficientu (data.oecd.org, 2017)

Pirmoje vietoje pagal pateiktus duomenis - Pietų Afrika, o jos koeficientas siekia daugiau nei 0,62. Mažiausia pajamų nelygybė, kurios koeficientas siekia 0,24 fiksuojama Slovakijoje bei Slovėnijoje. Lietuvos valstybė vaizduojamame paveiksle yra viduryje, o Gini koeficientas siekia beveik 0,4.

Ekonomika yra terminas, kuris apibendrina visus socialinius, demografinius, finansinius ir kitus pokyčius vykstančius pasaulyje. Kiekvienas rodiklis, jo pasikeitimas mažiau ar daugiau daro įtaką ekonomikai ir keičia jos situaciją šalyje. Ekonomiką ir jos lygį geriausiai atspindi bendrasis vidaus produktas (BVP), kuris Lietuvoje nuo 2010 padidėjo 1,8 karto, tačiau kartu per šiuo metus didėjo ir emigracijos rodikliai (mažėjo gyventojų skaičius Lietuvoje) bei mažėjo dirbančiųjų skaičius, kas yra vieni iš svarbiausių faktorių, lemiančių pajamas, jų dydį ir nelygybę Lietuvoje.

1.2. Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui skirtinguose šalies regionuose apibūdinimas

Pagrindinė pajamų funkcija – tenkinti savo ar kitų žmonių įvairius materialinius poreikius, todėl nuo gaunamų pajamų dydžio priklauso kokia jų dalis bus išleidžiama *asmeniniam vartojimui* (būtiesiems ir nebūtiesiems poreikiams tenkinti), o kokia dalis gautų pajamų bus paskirta *kaupimui*. Gyventojai ne visas gaunamas pajamas išleidžia vartojimui. Dažnas pilietis dalį gaunamų įplaukų atideda ateinančiam laikotarpiui, tikėdamasis santaupų dalį panaudoti ateityje. Santaupų paskirtis dar gali būti aiškinama kaip pinigų kaupimas turint tikslą patenkinti poreikius ateityje (Rakauskienė, Bikas 2007). Vis tik galima daryti išvadą, kad kuo daugiau gyventojas gauna pajamų, tuo didesnę jų dalis tampa išlaidomis.

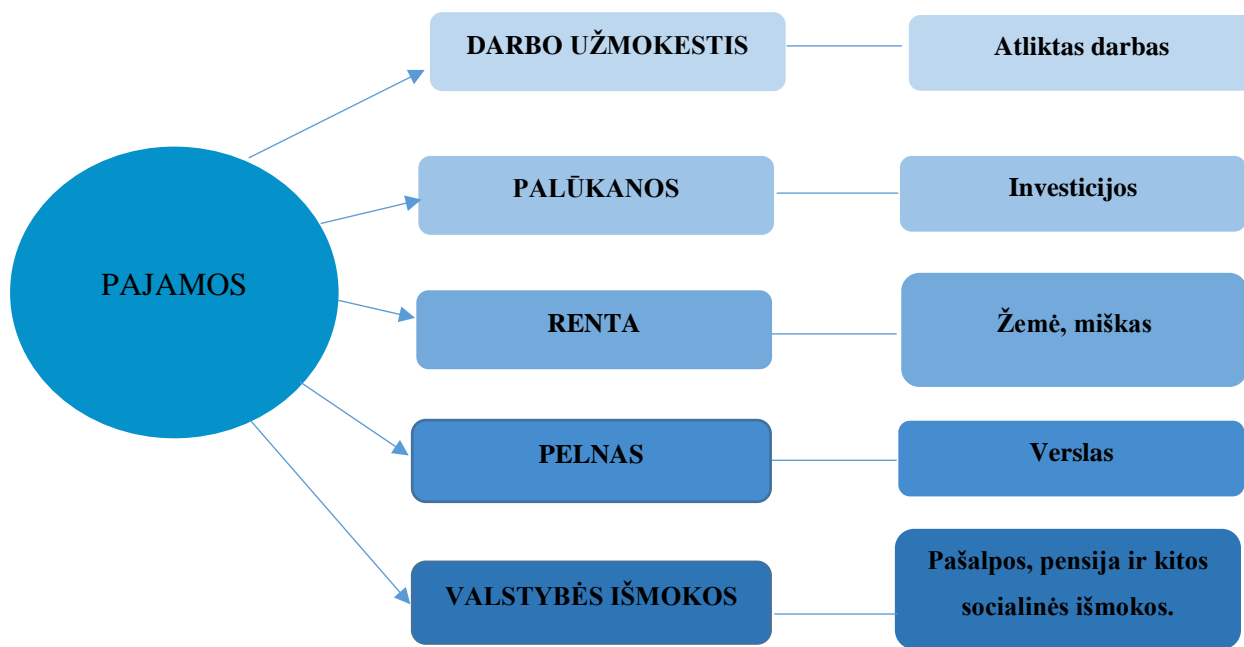
Namų ūkio išlaidos yra laikomas itin svarbiu ekonominiu kintamuoju. Šios išlaidos leidžia spręsti apie bendrą ekonominę lygį ir gerovę pasaulyje, šalyje ar regione. T. Ramanauskas ir A. Jakaitienė (2007)

teigia, kad namų ūkių išlaidos daro įtaką šalies ekonomikai paveikdamos bendrąją paklausą, kuri sudaryta iš valstybės, investicijų bei vartojimo išlaidų ir yra reikšmingiausios lyginant bendroje paklausoje.

Svarbu tai, kad vartotojų išlaidų dydis priklauso nuo gaunamų pajamų dydžio, todėl būtina atkreipti dėmesį į pajamas, kokios jos gali būti Lietuvoje ir kokia vyrauja jų nelygybė.

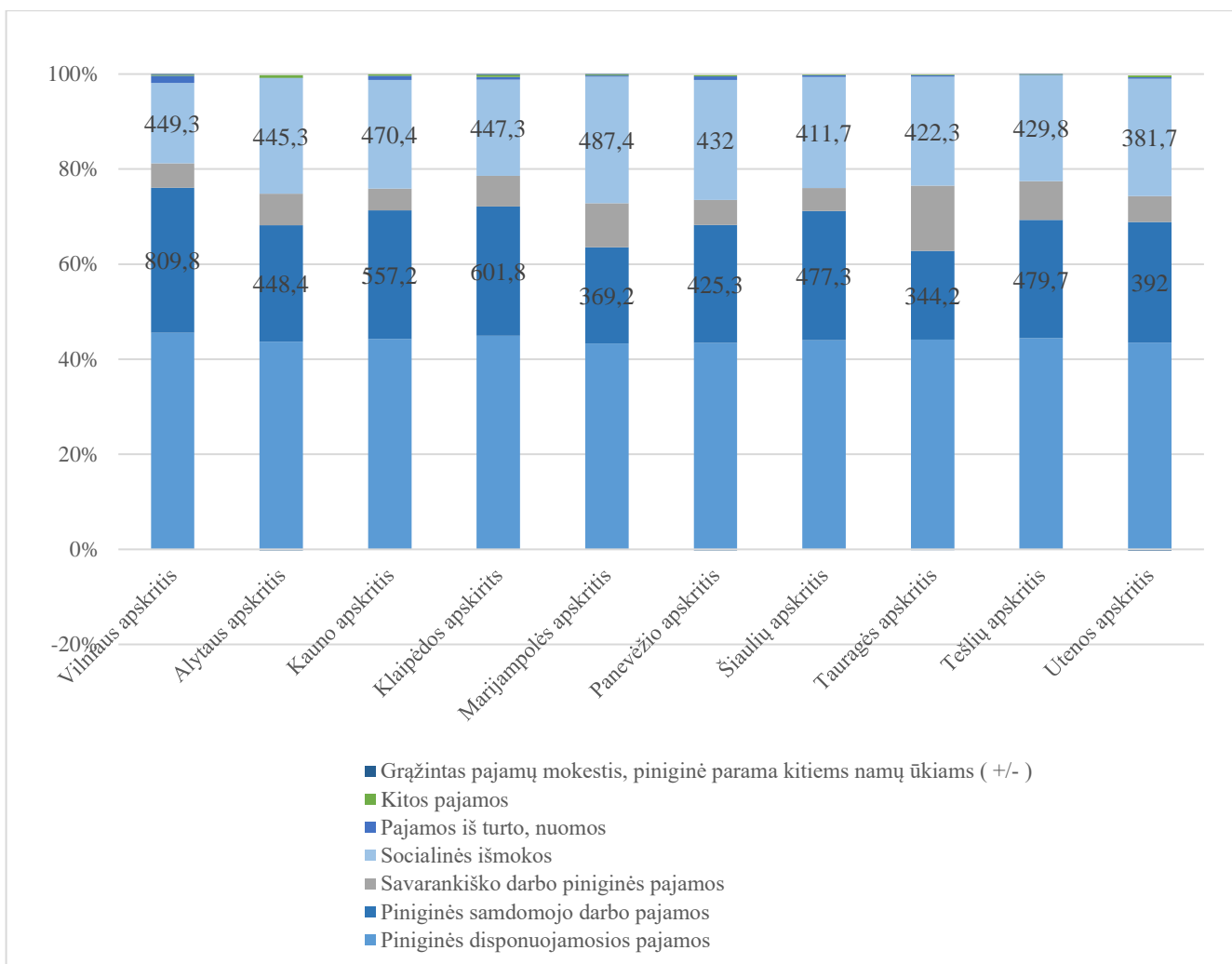
Namų ūkio pajamos gali būti skirstomos į kelias grupes. Statistikos departamentas (2011) gaunamas pajamas skirto į *savarankiško darbo*, *samdomo darbo* ir *socialinių išmokų pajamas*. Samdomo darbo pajamos nuo savarankiško darbo pajamų skiriasi tuo, kad savarankiško darbo pajamos tiesiogiai priklauso nuo pelno dydžio. Dar kitaip šios pajamos įvardijamos kaip savarankiško darbo rezultatas. Samdomojo darbo pajamos apima atlyginimus, atostogų išmokas, priedus už išdirbtus viršvalandžius, premijas, priemokas, komandiruočių dienpinigius. Socialinės išmokos – pajamų grupė į kurią įeina pensijos ir pašalpos, ligos išmokos, bedarbio išmoka, ir kitos socialinės pašalpos.

Autorė M. Jėčiuvienė (2002) pajamas skirsto į didesnes grupes (žr. 4 pav.).

4 pav. Pajamų grupės (sudaryta pagal M. Jėčiuvienę, 2012)

Paveiksle matyti, kad autorė panašiai kaip ir statistikos departamentas išskiria pagrindines grupes darbo užmokesčių bei valstybės išmokas (socialines išmokos). M. Jėčiuvienė (2012) statistikos departamento pateiktą grupę – savarankiškas darbas – išskaido į dar smulkesnes grupes: palūkanas, rentą ir pelną. Šios pajamų grupės nebūna lygios tarpusavyje, dažnai svarbiausią pajamų dalį sudaro darbo užmokesčio bei socialinės pajamos. Lietuvos statistikos departamento duomenimis (2017), namų ūkių pajamų sudėties dydžiai skiriasi dešimtyje analizuojamų Lietuvos regionų. (žr. 5 pav.)

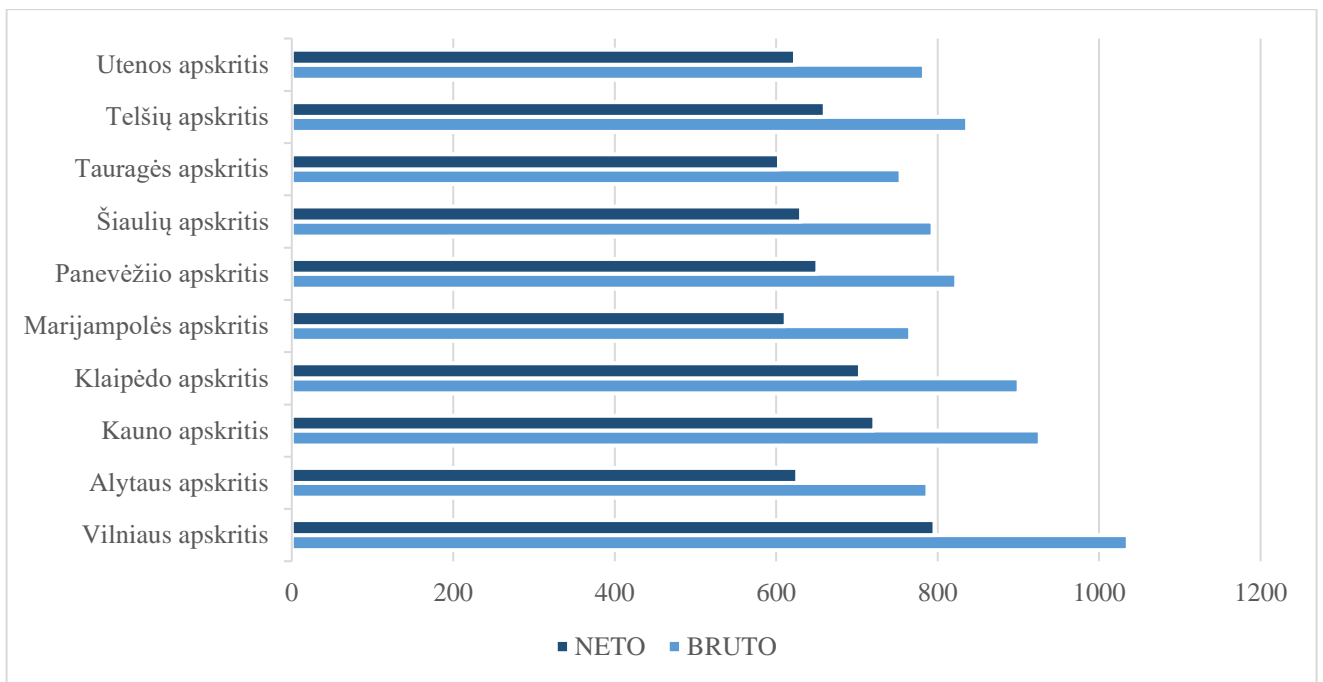

5 pav. Disponuojamų pajamų sudėtis pagal regionus (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamentą, 2017)

Kaip matyti iš paveiksle vaizduojamų duomenų, didžiausią dalį pajamų sudaro darbo užmokestis. Tai rodo, kad didžioji dalis namų ūkių pajamas gavo iš samdomo darbo. Didžiausia darbo užmokesčio pajamų dalis – Vilniaus apskrityje, kuri siekia 809,8 EUR. Mažiausios pajamos atitenkančios šiai grupei – Tauragės apskrityje. Pajamų dydis lyginant Tauragės apskritį bei Lietuvos sostinės – Vilniaus – apskritį skiriasi 2,4 karto. Svarbu paminėti ir tai, kad Tauragės apskrityje gyvenančių žmonių pagrindinis pragyvenimo šaltinis – socialinės išmokos, kurios siekia 422,3 EUR. Didžiausia dalis socialinių išmokų - 487,4 EUR - tenka Marijampolės apskričiai.

Apibendrinus paveikslo duomenis galima daryti išvadą, kad darbo užmokesčio pajamos yra svarbiausia grupė Lietuvoje, todėl šių pajamų dydis ir nelygybė atkreipia dėmesį bei kelia susirūpinimą. Svarbu įvertinti tai, kad Lietuvos valstybės teritorija lyginant globaliai nėra didelė, tačiau pajamų nelygybė, o ypač darbo užmokesčio nelygybė tarp Lietuvos regionų yra pakankamai didelė (žr. 6 pav.).

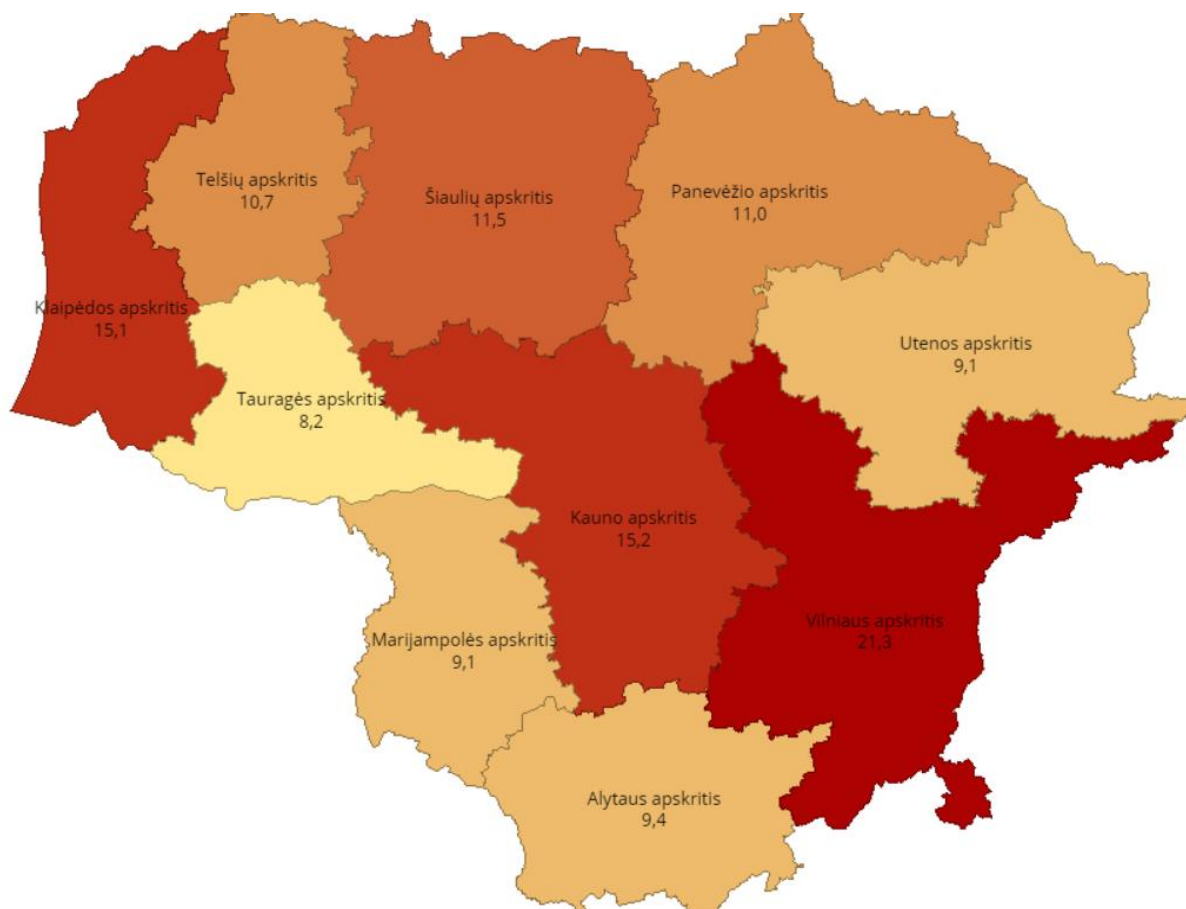

6 pav. Neto ir Bruto darbo užmokesčio pajamos Lietuvos regionuose (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamentą, 2018)

Paveiksle pateikti duomenys rodo, kad didžiausias *Bruto* (pajamos neatskaičius mokesčių) darbo užmokestis yra Vilniaus apskrityje. Vilniaus apskritis yra vienintelė iš visų apskričių, kurios darbo užmokestis perkopęs 1000 eurų ribą ir siekia 1035,5 EUR. Nedaug atsilieka Lietuvos laikinoji sostinė Kaunas - jo apskrityje gaunamas atlyginimas siekia 926,6 EUR. Mažiausias *Bruto* darbo užmokestis Tauragės apskrityje – 754 EUR. – ir nuo Vilniaus apskrities atsilieka 281,5 EUR. Namų ūkių pajamos, jų dydis bei nelygė gali daryti įtaką ekonomikai ir jos augimui Lietuvoje, todėl svarbu apžvelgti ar ekonominė padėtis bei jos augimas Lietuvos regionuose turi bendrą sąsają pajamų dydžiu.

Bendrąjį vidaus produktą galima išskirstyti atskiriems regionams, apskritims (žr. 7 pav.)

7 pav. BVP rodiklių dimensijos to meto kainomis (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamentą, 2017)

Paveiksle Lietuvos teritorija suskirstyta į dešimt regionų, kurių spalvos priklauso nuo BVP dydžio vienam gyventojui to meto kainomis. Kuo spalva raudonesnio atspalvio – tuo BVP dydis didesnis pažymėtoje Lietuvos apskrityje. Pirmoje vietoje kaip ir kituose apžvelgtuose rodikliuose, susijusiuose su darbo užmokesčiu – Lietuvos sostinė Vilnius, kurio rodiklis siekia 21,3 bei nuo antros vietos – Kauno – atitolęs per 6,1 rodiklio reikšmę. Paskutines dvi vietas dalijasi Tauragės apskritis, turinti 8,2 rodiklio reikšmę bei Marijampolės ir Utenos apskritys, kurių bendro vidaus produkto reikšmė siekia 9,1. Likusių penkių Lietuvos apskričių BVP rodikliai svyruoja nuo 9,4 iki 15,1.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis visas apskritis galima reitinguoti ekonominių rodiklių žemėjimo tvarka (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Lietuvos apskričių grupavimas pagal darbo užmokesčio dydį ir BVP dydį (sudaryta autorės Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

Apskritis / rodiklis	Darbo užmokestis (2018)	BVP (2017)
Vilniaus	1	1
Kauno	2	2
Klaipėdos	3	3
Telšių	4	6
Panevėžio	5	5
Šiaulių	6	4
Alytaus	7	7
Utenos	8	8-9
Marijampolės	9	8-9
Tauragės	10	10

Iš duomenų, pateiktų lentelėje, matyti, kad apskričių reitingas pagal darbo užmokesčio rodiklius sutampa su BVP rodiklių reitingu. Pirmoje vietoje Vilnius, kuris pirmauja ne tik pagal pajamas iš darbo užmokesčio, bet ir pagal BVP rodiklio dydį, kuris pasako, kad Vilnius 2017 metais turėjo aukščiausią ekonominio išsivystymo lygį.

Antroje ir trečioje vietose atitinkamai išsidėstę kitiems dviem didmiesčiams priklausančios apskritys – Kauno ir Klaipėdos. Ketvirtąją ir šeštąją vietas dalijasi Telšių bei Šiaulių apskritys, o penktoje vietoje – reitingo viduryje – Panevėžio apskritis. Septintoje, aštuntoje ir devintoje vietose nedaug viena nuo kitos pagal duomenis nutolusios Alytaus, Utenos bei Marijampolės apskritys.

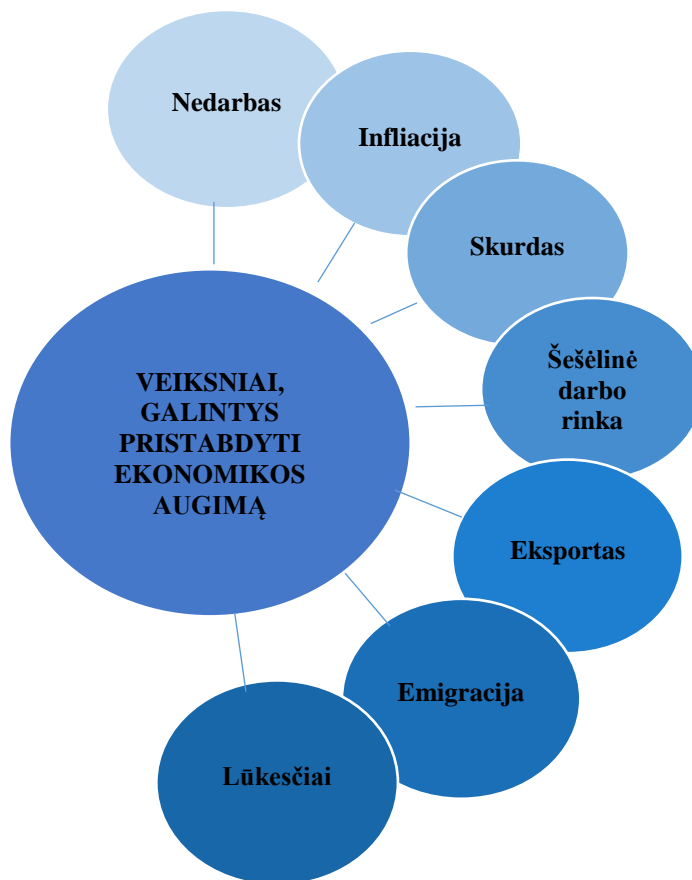
Paskutinę vietą lentelėje užima Tauragės apskritis, kurios BVP rodiklis mažesnis 2,6 karto, o *Bruto* darbo užmokesčio dydis – 1,37 karto.

Pajamos, jų sudėtis bei dydis yra itin svarbios ekonomikos sudedamosios dalys, galimai darančios įtaką visam ekonomikos augimui. Lietuvos statistikos departamentas pateikia duomenis, kurie parodo ne tik diferenciaciją tarp pajamų dydžio, bet ir skirtumus ekonomikoje lyginant Lietuvos regionus tarpusavyje. Esanti pajamų nelygybė tarp apskričių bei jai atitinkama ekonomikos (bendrojo vidaus produkto) diferenciacija patvirtina, kad pajamos ir nelygybė esanti tarp jų gali turėti sąryšį su ekonomika, nuo kurio priklauso visos ekonomikos augimas.

1.3. Ekonomikos augimą pristabdantys veiksniai.

Ekonominėje literatūroje daug dėmesio skiriama analizuojant įvairius ekonominio augimo būdus bei aplinkybes, kurios ekonominį augimą gali paspartinti arba atvirkščiai - sulėtinti. Didelis dėmesys skiriamas reiškiniams mažinantems ekonomikos augimą, analizuojamos iškeltos problemos, bandoma rasti susidariusių problemų sprendimus bei neigiamų veiksnių slopinimą ar šalinimo būdus.

Daugelis įvairių problemų, atsirandančių miestuose ar kaimuose, yra įvardijamos kaip šalutiniai veiksniai, kurie gali būti *teigiami* arba *neigiami*. Svarbu tai, kad šalutinis neigiamas veiksnys gali paveikti ekonomiką, sumažindamas ar prislopindamas jos augimą. Ekonomikos augimą mažinantys veiksniai gali būti įvairūs, tačiau didžiojoje dalyje valstybių išskiriami būtent šie veiksniai (žr. 8 pav.).

8 pav. Ekonomikos augimą pristabdantys veiksniai (sudaryta autorės)

Nedarbas. Tai viena didžiausių ekonominių problemų šalyje, kurios dydis priklauso nuo daugelio kitų faktorių. Piliečiai, netekę darbo, kartu netenka ir pragyvenimo šaltinio, kurio praradimas lemia gyvenimo lygio smukimą bei kitokį diskomfortą (Snieska ir kt., 2010). Teigiama, kad nedarbas sukuria du didelius nuostolius:

- **Gamybos nuostoliai** – kuo mažiau žmonių dirba, tuo mažesnis darbo našumas sukuriamas, o kaštai netinkama proporcija tenka bedarbiams;
- **Mokesčių nuostoliai valstybei** – bedarbiai nemoka jokių mokesčių į valstybės biudžetą, tačiau tuo pačiu metu gauna įvairių pašalpų iš valstybės.

Lietuvos banko (2018) duomenimis, 15-64 m. darbingo amžiaus gyventojų skaičius toliau mažėja. Ši skaičių lemia įvairūs faktoriai, tokie kaip mirtingumas, emigracija bei menkesnis jaunų žmonių skaičius lyginant su vyresnio amžiaus gyventojų skaičiumi. Nedarbas taip pat glaudžiai siejamas su mažomis pajamomis, skurdu bei infliacija.

Infliacija. Infliacija apibūdinama kaip socialinė bei ekonominė nelaimė, kurios svarba šalies ekonomikoje tokia pat didelė kaip ir nedarbo. Dalyje literatūros rašoma, kad infliacija tarsi liga, galinti sunaikinti visą visuomenę, o dalyje literatūros teigiama, kad infliacijos žala minimali ar netgi naudinga. Visgi ekonomistai sutaria, kad dažnai infliacijos pasekmės priklauso nuo jos tempo bei pasiruošimo jai. Netikėtos infliacijos pasekmės ekonomikai yra skaudžios: pajamų ir turto persiskirstymai tarp įvairių ūkio subjektų bei įvairių gyventojų grupių. Visų pirma, pajamos persiskirsto tarp skolininkų ir skolintojų. Antra, netikėta infliacija padeda pasipelninti iš turto, žemės, nes kainos žymiai pakyla. Daug ryškesnė ir skaudesnė infliacijos pasekmė – darbo užmokesčio dydžio kritimas, kuris lemia namų ūkių pajamų sumažėjimą ir pragyvenimo lygio kitimą neigiama linkme, o tai gali žmones privesti prie skurdo.

Skurdas. Skurdas atsiranda tik susiklosčius atitinkamoms aplinkybėms. Dažnai šios aplinkybės tai nedarbas, mažos pajamos ar infliacija. Nors skurdas laikomas 21-ojo amžiaus problema, tačiau jis vyrauja pasaulyje dar prieš prasidedant trečiajam tūkstantmečiui. Skurdo rodikliai šalyje padeda įvertinti gaunamas gyventojų pajamas, kurios lemia valstybės BVP dydį.

3 lentelė. Skurdo lygis Lietuvoje (sudaryta autorės Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

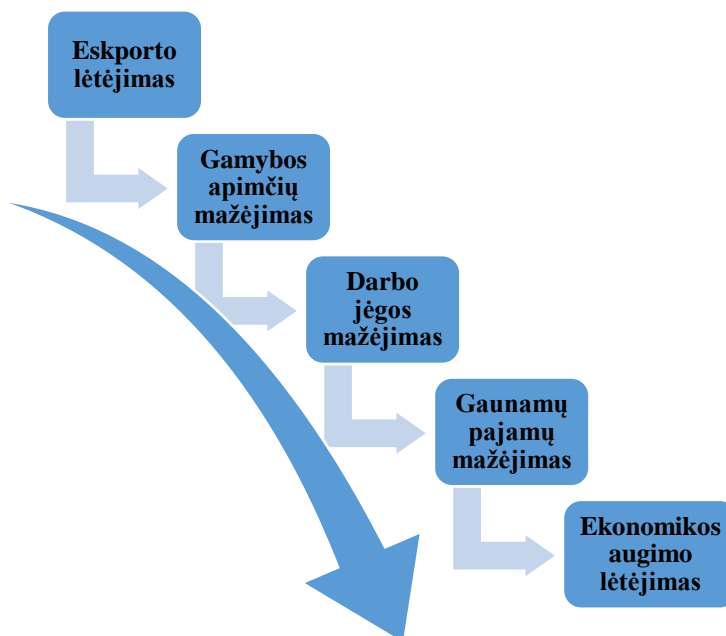
Asmenys, gyvenantys skurdo rizikoje arba socialinėje atskirtyje, proc.		2013	2014	2015	2016	2017
	Miestas ir kaimas	30,8	27,3	29,3	30,1	29,6
	Miestas	25,9	24,9	36,7	25,2	24,7
	Didieji miestai	23,8	22,2	22,5	21,3	19,8
	Kaimas	40,8	32,2	34,9	40,4	39,5

3 lentelėje matyti, kad nors skurdas visose Lietuvos vietovėse nuo 2013 iki 2017 metų mažėja, tačiau jo lygis vis dar yra didelis. Esantis procentas skurstančiųjų ar socialinėje atskirtyje gyvenančių žmonių itin veikia šalies ekonomiką ir ekonomikos augimą. Būtent skurdo ir nepakankamų pajamų dydis gali lemti šešėlinės darbo rinkos atsiradimą bei klestėjimą ar gyventojų emigraciją.

Šešėlinė darbo rinka. Žmogaus pagrindinis gyvenimo tikslas išgyventi, o išgyvenimui reikalingos pajamos. Žmonės, netekę darbo, dažnai sutinka su įvairiomis sąlygomis bei pasiūlymais, kad užsidirbti pajamų. Slapta gaunamos pajamos nėra įtraukiamos į apskaitą, nuo jų nėra atskaitomi ir į valstybės biudžetą sumokami atitinkami mokesčiai, todėl toks pajamų gavimo būdas ir su juo susijusios veiklos vadinamos *šešėline ekonomika*. Tai aktyvumas, kuris didina bendrąją kuriamo produkto vertę šalyje, tačiau nėra įtraukiamas į jokias valstybės ataskaitas bei niekur neparodomas skaičiuojant BVP (Jakutis ir kt., 2016). Šešėlinis užimtumas turi dvi medalio puses. Viena pusė – tai neregistruotos įmonės, kurios nemoka jokių mokesčių nuo gaunamų pajamų, pelno, o kita pusė – registruotos įmonės, kuriose dirba neregistruoti arba registruoti darbuotojai, kurių oficialus atlyginimas dažnai būna minimalaus dydžio, o likusi darbo užmokesčio dalis išmokama niekur apskaitoje neregistruojant. Toks šešėlis padeda verslininkams bei darbuotojams išvengti mokesčių mokėjimo ar bent jau juos sumažinti iki minimalaus dydžio. Šios šešėlinės darbo rinkos rezultatas – sukurta šešėlinės ekonomikos BVP dalis, kuri niekur oficialiai nėra deklaruojama (Jakutis ir kt., 2016).

Emigracija. Lietuvoje emigracija – didelė socialinė problema, kuri daro tiesioginę įtaką ekonomikos augimui. Nors didžioji dalis emigrantų – dirbantys ir darbo patirtį turintys žmonės, kurie svetur išvyksta dėl galimų didesnių pajamų, tačiau vis daugiau tarp emigruojančių atsiranda ir jaunų žmonių. Jaunimas emigruoja ne tik įgiję aukštojo mokslo diplomą, bet dažnai studijas renkasi kitoje valstybėje, kurioje neretai ir lieka. Šis visuomenės elgesys veikia šalies demografinę padėtį, mažina darbo išteklius, silpnina darbo rinkos charakteristikas bei stiprina Lietuvos visuomenės senėjimo tendencijas. Migracijos vertinimas yra prieštaringas: nors emigracija mažina nedarbo lygį, tačiau tuo pačiu valstybė praranda darbo jėgą, kas skatina nesubalansuoto darbo užmokesčio svyravimą, o tai didina pajamų nelygybę. Gyventojai, pasirinkdami dirbti svetimose šalyse, tuo pačiu pasirenka mokėti mokesčius valstybei, kurioje gyvena ir dirba. Toks emigracijos didėjimas lemia ne tik gyventojų skaičiaus mažėjimą, bet ir veikia vidaus paklausą, mažina BVP.

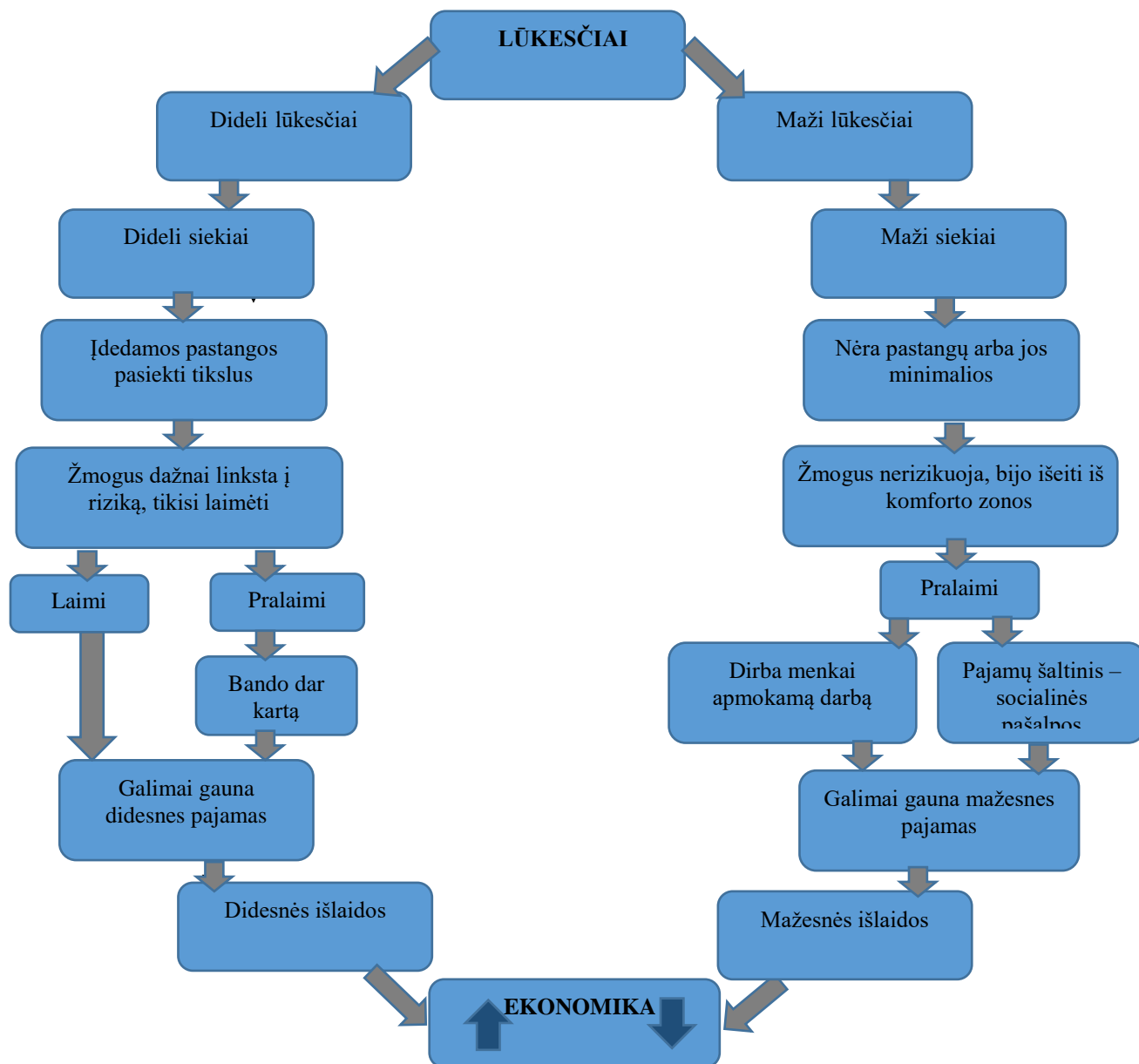
Eksportas. Regionų plėtros bei augimo eksporto bazės metodas (EBM) yra pagrįstas pagrindine idėja, kad ekonomika, skatindama augimą, pirmiausia turėtų padidinti pinigų srautus, ateinančius į regioną, o veiksmingiausias būdas tai padaryti – padidinti prekių ir paslaugų eksportą (Mačys, 2006). Eksportas yra pagrindinė ekonomikos augimo varomoji jėga, todėl eksporto mažėjimas mažina ir ekonomikos augimą. Lėtėjantis eksportas lemia produkcijos gamybos mažėjimą, o mažesnei gamybai reikia ne tik mažiau kaštų, bet ir mažesnės darbo jėgos (žr. 9 pav.).

9 pav. Eksporto lėtėjimo įtaka ekonomikai (sudaryta autorės)

Lūkesčiai. Pasauliui vis greičiau vystantis ir judant į priekį, lūkesčiai tampa vis svarbesniu veiksnium, kuris lemia vystymąsi. Lūkesčiais yra paremti daugelis žmonių sprendimų, kurie daugiau ar mažiau daro įtaką ekonomikai. Remdamiesi savo norais, tikėjimu ar nuojauta žmonės imasi tam tikrų veiksmų, kurie beveik visada paveikia jų asmeninius finansus. Dalis gyventojų stengiasi įgyti puikų išsilavinimą, turėdami lūkesčių, kad tik taip atsiras galimybė dirbti kuo geriau apmokamą darbą, gauti didesnes pajamas, kas valstybėje skatina ekonomikos augimą. Tačiau yra kita dalis žmonių, kurių lūkesčiai nėra dideli, o šios grupės žmonių vienas pagrindinių tikslų – išgyventi, patenkinant tik gyvybiškai svarbius

poreikius. Dažnai tokį pasirinkimą turintys žmonės ne tik, kad neprisideda prie ekonomikos gerovės, bet taip pat ją slopina savo menku išsilavinimu, nedarbu, galimais nusikaltimais ar reikalavimu gauti įvairias socialines paramas iš valstybės biudžeto. Žmogaus gaunamos pajamos dažnai priklauso nuo to, kokie žmogaus lūkesčiai ir kokias pastangas jis įdeda, kad savo lūkesčius įgyvendinti (žr. 10 pav.).

10 pav. Žmogaus lūkesčių įtaka ekonomikai ir jos augimui (sudaryta autorės)

Ekonomiką veikia daugelis veiksnių. Dalis jų – turi neigiamą poveikį ir lemia ekonomikos silpnėjimą. Vis dėlto, galima daryti išvadą, kad didžiausia ekonominė problema, kuri turi stiprų ryšį su kitomis socialinėmis, demografinėmis, ekonominėmis problemomis – nedarbas. Nedarbas turi tiesioginį ryšį su pajamomis, tenkančiomis vienam gyventojui, jų dydžiu ir BVP. Taip pat svarbūs ir didelę galią psichologiniu aspektu turi lūkesčiai. Nuo jų priklauso tolimesni žmogaus užmojai bei siekiai gyvenime, kurie daro įtaką ne tik individo psichologinei, socialinei gerovei, bet ir finansinei, nuo kurios priklauso visos valstybės ekonominė situacija.

2. Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui teoriniai sprendimai

Siekiant objektyviai įvertinti teoriniu aspektu pajamų nelygybės poveikį ekonomikos augimui šioje darbo dalyje pateikta teorinė pajamų nelygybės samprata, analizuojamos pajamų nelygybės įtakos ekonomikos augimui šalyje teorijos. Taip pat analizuojami veiksniai, kurie daro poveikį ekonomikos augimui Lietuvoje bei pateikiamas vertinimo modelis, kuris leidžia daryti išvadas apie pajamų nelygybės poveikį ekonomikai ir jos augimui.

2.1. Pajamų nelygybės samprata

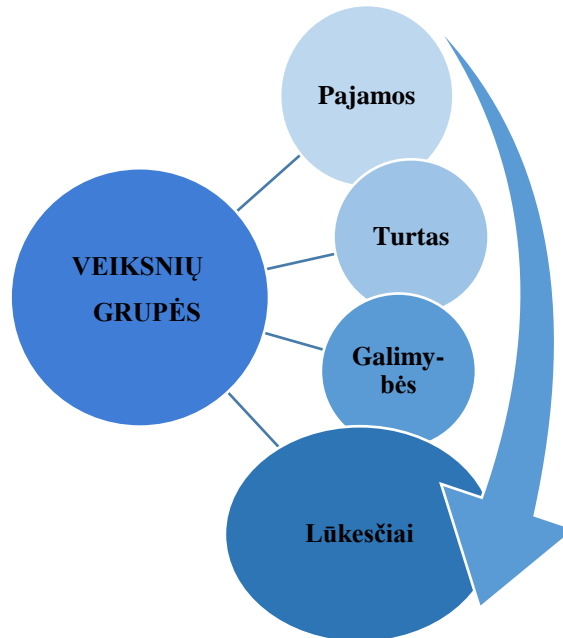
Pajamų nelygybė bei jos poveikiu daugiau imta domėtis XX a. antroje pusėje, ypač daug dėmesio skiriama nagrinėjant skurdo problemas, gyvenimo lygio įtaką žmonių gyvenimo kokybei. Skurstančiais pradėta vadinti tuos, kurių pajamos buvo mažesnės ne tik už tam tikros visuomenės dalies pajamas, bet ir už vidutines tam tikro apibrėžto regiono pajamas. Kuo didesnė nelygybė tarp pajamų, tuo didesnė dalis žmonių gyvena skurde ar ties skurdo riba. Vienas iš žmogaus tikslų – patenkinti savo asmeninius poreikius, o tam reikalingos atitinkamos pajamos, todėl didelis dėmesys skiriamas joms ir jų įtakai ekonomikos augimui.

Pajamų nelygybė ganėtinai sudėtinga kategorija ekonomikoje. Šią sąvoką apibrėžti vienareikšmiškai yra labai sunku (Skučienė, 2008). Viešai publikuojama, kad pajamų nelygybė yra svarbi arba net svarbiausia socialinė problema šiais laikais. Autoriai įvairiai aiškina sąvoką *pajamų nelygybė*. Ją literatūroje dažnai galime rasti išreikštą įvairiais sinonimais, tokiais kaip: pajamų netolygumas, pajamų diferenciacija, ekonominė nelygybė, turinė nelygybė ir pan. Pajamos, o ypač pajamų nelygybė – reiškinys, kuris parodo netolygų gyventojų pasiskirstymą (Inequality.org, 2018).

Costa's ir Gartner'is (2017) teigia, kad pajamų nelygybė nėra natūralus reiškinys, o ją lemia tam tikri politiniai sprendimai, žinomi valstybės istorijoje. V. Lisauskaitės (2010) nuomone, ne vien valstybės istorijoje priimti sprendimai turi įtakos visuomenei gerovei, bet ir ekonominis išsivystymas, visuomeninė kultūra ar netgi individo šeimyninė padėtis, išsilavinimas bei sveikatos būklė. Pajamų nelygybė gali būti vertinama subjektyviai, atsižvelgiant į socialinį-ekonominį žmogaus statusą bei individualius prioritetus, siekius. Asmenys yra skirstomi į žemesnes ir aukštesnes pozicijas, o atitinkamai žemesnės pozicijos piliečiai pajamų netolygumą įvardija ir priskiria aplinkos veiksniams, tokiems kaip: švietimo sistema, išsilavinimas; aukštesnę poziciją užimantys asmenys pabrėžia gebėjimus ir darbą (Skučienė ir Kaminaitė, 2017). Autorius J.Carey'us (2009) teigia, kad pajamų nelygybė yra pagrindinis įvairiausių socialinių problemų šaltinis.

Pagal Tarptautinį valiutos fondą pajamos ir pajamų nelygybė yra viena iš ekonominės nelygybės sudedamųjų dalių, todėl pajamų diferenciacijai ir jos mažinimui yra skiriama daug dėmesio. (žr. 11 pav.).

11 pav. Ekonomikos augimui įtaką darančios makroekonominių veiksnių grupės (sudaryta autorės)

Valstybė yra ekonomiškai stipresnė ta, kuri be kitų kuo geresnių ekonominių rodiklių taip pat turi daugiau *turto*. Vertinant sukauptą turtą ir kaip jis atspindi ekonomikos būklę, svarbu atkreipti dėmesį, kaip turtas paskirstytas tarp namų ūkių, atsižvelgiant į santaupas, turimą turtą ar paveldėjimą (International Monetary Fund, 2014). Visas turtas yra matuojamas pinigine verte, todėl svarbu, kokios žmonių pajamos, nes kuo didesnes pajamas gauna gyventojai, tuo daugiau turto jie gali įsigyti, kas lemia ekonominę gerėjimą valstybėje.

Galimybės yra makroekonominis veiksnys, kurio individas nekontroliuoja. Jei žmogus gali sąmoningai pasirinkti kokias pajamas gauti išsirinkdamas dirbti atitinkamą darbą, ar kiek ir kokio turto įgyti, tai atvirkščiai vyksta su galimybėmis. Individas negali kontroliuoti savo gimimo, vietos, tautybės, lyties, šeimos, kurioje gimsta ir panašiai. Šie veiksniai gali lemti jo ateitį, jo gyvenimo kokybę, kuri atitinkamai prisidės prie ekonomikos būklės šalyje (Rakauskienė ir kt., 2017). Žmonių skirtingas intelektas parodo skirtingas galimybes. Ne visi gali būti mokslininkais, astronautais, IT specialistais ar kitais aukšto intelekto reikalaujančių profesijų atstovais. Būtent ši galimybių nelygybė prisideda prie įvairių makroekonominių rodiklių, kurie formuoja ekonominę situaciją.

Lūkesčiai apjungia visas minėtas grupes, daro joms įtaką. Lūkesčių dydis ir svarumas lemia sekančius žmogaus veiksmus, kurie vienaip ar kitaip veikia makroekonominius rodiklius ir daro įtaką ekonomikai. Pasauliui vis greičiau vystantis ir judant į priekį, lūkesčiai vis labiau lemia vystymąsi. Lūkesčiais yra paremti daugelis žmonių sprendimų, kurie daugiau ar mažiau daro įtaką ekonomikai ir jos nelygybei.

Pajamų nelygybę sukuria daug aplinkinių veiksnių, o įvairūs autoriai šiuos veiksnius traktuoja nevienodai. Pajamų nelygybės atsiradimo priežastis galima išskirti į dvi dideles grupes: kompensacinius ir nekompensacinius veiksniai. Nekompensacinius veiksniai plačiau aiškina A. Liučvaitienė, J.

Paunksienė (2009), S. Zaicev'as (2008), M. Jėčiuvienė (2002) bei V. Skominas (2000) ir pajamų nelygybės atsiradimo priežastis išskiria į kelias grupes (žr. 4 lentelę).

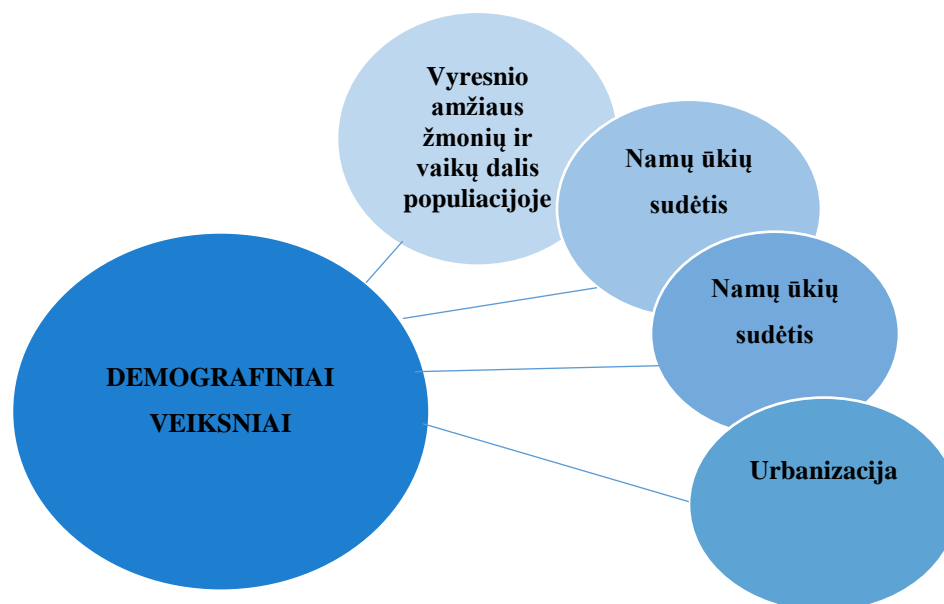
4 lentelė. Pajamų nelygybės atsiradimo priežastys (sudaryta pagal Paunksienę, Liučvaitienę, 2009; S. Zaicev, 2008; M. Jėčiuvienę, 2002 bei V. Skominą, 2000)

1.	Fizinių ir protinių gabumų skirtumai	Visi žmonės yra skirtingi ne tik savo fizinėmis galimybėmis, bet ir protu, išvaizda, atmintimi ir t.t. Visos šios savybės lemia tam tikrus žmogaus sprendimus, kurie daro įtaką gaunamoms pajamoms (Paunksienė, Liučvaitienė, 2009)
2.	Išsilavinimas	Pajamų dydžiui dažnai įtaką daro turimas žmogaus išsilavinimas, kuris ne visiems gyventojams yra prieinamas bei įmanomas.
3.	Darbo kiekis ir jo pobūdis	Pagrindinis pajamų šaltinis – darbas. Už skirtingas pareigas žmonės gauna skirtingus darbo užmokesčius.
4.	Turimo turto skirtumai	Sukauptas turtas suteikia galimybę tam tikrą pajamų dalį ne tik vartoti, bet ir investuoti į verslą, nekilnojamąjį turtą ir kt. Tokie veiksniai leidžia išteklių savininkams gauti papildomas pajamas.
5.	Rizika	Ne visi individai išdrįsta rizikuoti, ypač jei rizika susijusi su pinigais. Rizikingas poelgis taip pat išaukia atitinkamas pasekmes – pajamų padidėjimą arba pamažėjimą, kas platesniu mastu lemia pajamų diferenciaciją tarp žmonių.
6.	Kiti skirtumai	Gyvenime ne tik tam tikri poelgiai ar žmogaus savybės lemia pajamų dydį. Didelę įtaką pajamų nelygybei daro ir sėkmė, pažintys, lytis, gyvenamoji vieta.

Apibendrinant autorių nuomonę, galima daryti išvadą, kad pajamų nelygybė tarp gyventojų atsiranda dėl gaunamų pajamų dydžio, kurį lemia įvairūs faktoriai, tokie kaip: žmogaus asmeninės savybės, gyvenimo būdas, išsilavinimas, požiūris į aplinką, aplinka, kurioje gyvenama, lytis ir kt. Taip pat autoriai teigia, kad vienas iš pajamų nelygybę lemiančių faktorių – sėkmė ar įvairios pažintys.

Kompensacinius veiksnius, kai pajamų nelygybė atsiranda dėl tam tikrų žmogaus asmeninių pasirinkimų bei poelgių, autorius R. Lazutka (2007) glaudžiai sieja su esama socialine parama. Dažnai žiniasklaidoje kalbama apie tai, jog šiandien Lietuvoje žmonės mieliau renkasi nedirbti, o gauti įvairias socialines pašalpas. Piliečiai atidžiai skaičiuoja savo galimas pajamas, kurios gaunamos iš darbo užmokesčio, bei galimas pajamas nedirbant, nesimokant ir kitaip patenkinant tam tikrus socialinius kriterijus norint gauti valstybės paramą. Taigi, asmuo sąmoningai nesiekia didesnio darbo užmokesčio kaip kad didelė dalis piliečių, todėl pajamų nelygybė vis didėja.

Dar vienas iš pajamų nelygybę lemiančių veiksnių – demografija ir jos veiksniai (žr. 12 pav.).

12 pav. Demografiniai veiksniai, darantys įtaką pajamų nelygybei Lietuvoje (sudaryta pagal Kaasa, 2005; Quang Dao 2008)

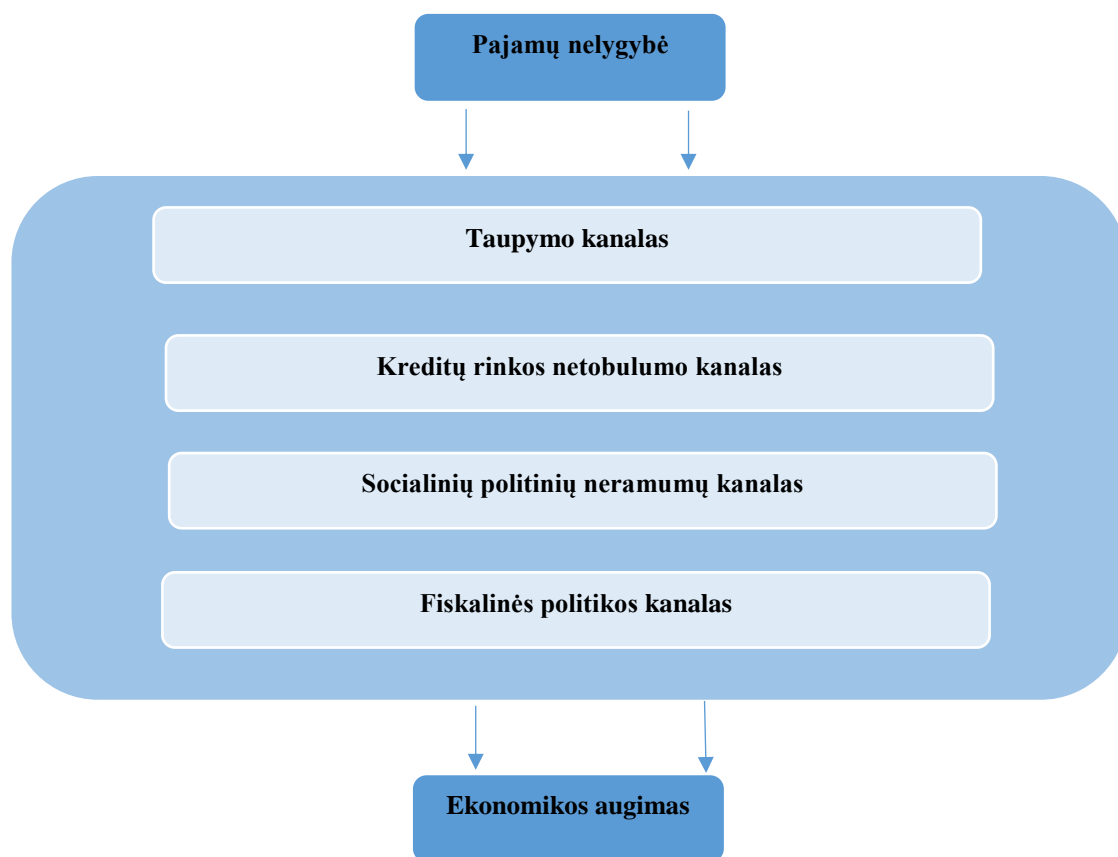
Kaasa's (2015) teigia, jog urbanizacija turi ir teigiamos, ir neigiamos įtakos pajamų nelygybei. Didesnė gyventojų koncentracija sudaro geresnes sąlygas pasinaudoti viešomis, visiems prieinamomis paslaugomis, tačiau kita vertus urbanizacija daro didelę įtaką neekonomiškumui.

Dar viena svarbi sudedamoji demografinės įtakos pajamų nelygybei dalis – švietimas. Quang Dao'as (2008) teigia, kad valstybė, kuri sudarys palankias sąlygas kuo daugiau asmenų baigti mokyklą aukštais rezultatais, tuo daugiau žmonių galės įgyti aukštąjį išsilavinimą, kas daro įtaką pajamų nelygybei ir galimai padėtų ją sumažinti. Be viso to, Kaasa's (2005) tvirtina, jog vienas iš vyriausybės žingsnių dėl pajamų nelygybės mažinimo galėtų būti pagalba mažesnes pajamas gaunančios šeimos padėti siekti vidurinio, profesinio ar aukštojo mokslo.

Nemažesnę įtaką pajamų diferenciacijai daro ir žmonių amžius, o ypač vyresnio amžiaus žmonės bei vaikai. Pastebima, kad mažesnes pajamas gaunančiose šeimose vaikų skaičius yra didesnis, todėl nelygybė didėja ir šeimoje, kuomet bendrosios pajamos dalinamos kiekvienam nariui (Kaasa, 2005). Taip pat Kaasa's (2005) tvirtina, kad pajamų nelygybė auga ir dėl vyresnio amžiaus žmonių, nes valstybė daugiau lėšų skiria pensijoms, pašalpoms ir pan., o tai pat didesnė dalis vyresnio amžiaus žmonių, kurie turi daug darbo patirties, sumažina jų paklausą darbo rinkoje ir darbo užmokesčio dydį.

2.2. Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui teorijos

Įvairioje mokslinėje literatūroje pateikiamos teorijos, kuriomis remiantis galima nustatyti, kaip pajamų nelygybė gali daryti įtaką ekonomikos augimui netiesioginiu būdu (13 pav). Būdai, kuriais pajamų nelygybė daro įtaką ekonomikai ir jos augimui kiekvienoje literatūroje gali būti vadinami skirtingai: *mechanizmais, kanalais, transmisijos kanalais* (Brzeziński, 2013).

13 pav. Pajamų nelygybės poveikis ekonomikos augimui išreikštas transmisijos kanalais (sudaryta autorės pagal Albig ir kt., 2017; Biswas, Chakraborty, Hai, 2017; Gründler, Scheuermeyer, 2014; Charles-Coll, 2013, 2012; Herzer, Vollmer, 2012)

Pajamų nelygybė ekonomikos augimui įtaką gali daryti įvairiais kanalais. Visų pirma, darbe aptariamas *taupymo kanalas*, kurį skirtingi autoriai skirtingai vertina. Ekonomikos klasikai N. Kaldor'as, S. Kuznets'as teigia, kad didėjanti nelygybė tarp pajamų gali skatinti ekonomikos augimą, nes didėjant pajamų nelygybei tuo pačiu didėja ir sluoksnio, kuriam priklauso turtingiausi asmenys, taupymas, taupymo norma. Svarbu tai, kad sukauptas pajamas turtingesni ir geriau gyvenantys piliečiai gali skirti kapitalo kaupimui, kuriam didėjant tuo pačiu didėja ir gamybos lygis bei šalies ekonomika.

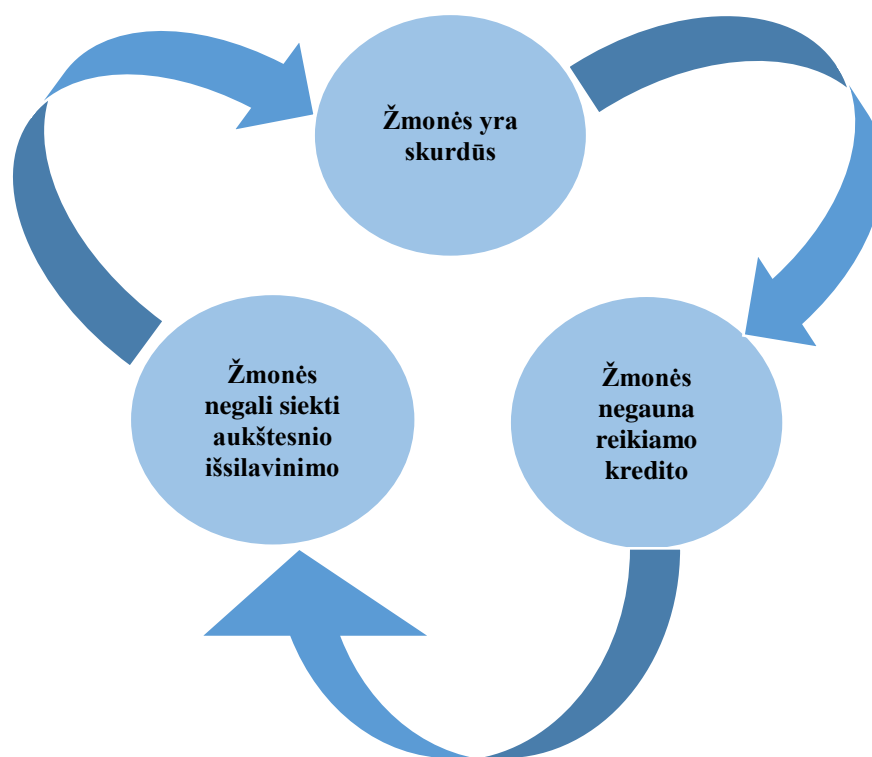
Kiti autoriai teigia, kad darbo užmokesčio taupymas taip pat daro įtaką ekonomikos augimui. Kuomet mažiau išleidžiama darbuotojų darbo užmokesčiui, sutaupytas lėšas galima skirti įvairioms investicijoms. Dažnai sutaupytos lėšos investuojamos į technologijas, inovacines naujoves, siekiama gauti didesnę technologinę pažangą. Technologinė pažanga dalinai skatina ekonomikos augimą, todėl galima teigti, kad tiek darbo užmokesčio, tiek išlaidų taupymas ir iš to išauganti pajamų nelygybė daro teigiamą įtaką ekonomikos augimui (Susanu, 2012).

Apie technologijos pažangą ir jos įtaką ekonomikai kalba ir kiti autoriai. Zabaraukaitė, R., Blažienė I. (2012), Guvenen'as, F., Kuruscu'as, B., Ozkan'as, S. (2014), akcentuoja, kad technologijos pažanga susijusi su aukštesnę kvalifikaciją turinčiais darbuotojais bei jų paklausa. Kuo didesnė nelygybė tarp darbuotojų pajamų gaunamų iš darbo užmokesčio, tuo labiau didėja technologinė pažanga bei

ekonomikos augimas. Teigiama, kad darbuotojų didėjančią pasiūlą lemia esantis išsilavinimo lygis, o pažanga technologijose bei inovacijose lemia kvalifikuotų darbuotojų paklausą.

Apibendrinant įvairių autorių teiginius galima daryti išvadą, kad pajamų nelygybės didėjimas skatina daugiausia turto turinčių asmenų taupymo normą, o iš to seka, didesnių investavimo galimybių atsiradimas. Didesnė lėšų dalis investuojama į įvairius projektus, mokslinius tyrimus, eksperimentus, technologijas, o tai daro įtaką ekonomikos augimui.

Kitas transmisijos kanalas, kuriuo pajamų nelygybė daro įtaką ekonomikos augimui – *kreditų rinkos netobulumo kanalas*. Lietuvoje bei visame pasaulyje didėjanti pajamų nelygybė didina skurdą bei mažina skurdžiai gyvenančių žmonių lėšas. Žemesniam finansiniam sluoksniui priklausantiems žmonėms tampa sudėtinga įgyti ir aukštesnį išsilavinimą, kuris galimai atneštų didesnes pajamas, geresnę finansinę būklę. Žmonės, susidūrę su skurdu bei norėdami išvengti finansinių sunkumų dažnai pagalbos ieško kredituose. Dėl kreditų rinkos netobulumo iškyla papildomi sunkumai, kurie daro neigiamą įtaką ekonomikos augimui. Kreditų rinkos yra netobulos, ne visiems prieinamos, todėl piliečiams mažėja galimybė gauti kreditą, kurį galimai panaudotų išsilavinimo lygio didinimui. Dėl šios priežasties piliečiai ne tik praranda galimybę gauti finansavimą ir siekti aukštesnio išsilavinimo, tačiau tuo pačiu ir galimybę išbristi iš skurdo. Šią situaciją galima apibūdinti kaip „užburtą ratą“ (žr. 14 pav.).

14 pav. Užburtas skurdo ratas dėl kreditų rinkos netobulumo (sudaryta autorės)

Mažėjantis išsilavinimo lygis mažina visą sukauptą žmogiškąjį kapitalą, o tai galimai lėtina visą ekonomikos augimą (Albig ir kt., 2017).

Anksčiau buvo kalbėta, kad didesnė darbuotojų kvalifikacija skatina technologijų pažangos didėjimą, kuris skatina ekonomikos augimą, vis dėlto tuo pačiu teigiama, kad didėjanti pajamų nelygybė daro įtaką asmenų, kurie neturi galimybės įgyti kuo aukštesnio išsilavinimo, skaičiui bei mažina žmogiškąjį kapitalą, kuris yra svarbus veiksnys, prisidedantis prie ekonomikos augimo lėtėjimo. Galima teigti, kad žmogiškojo kapitalo mažėjimas daro neigiamą įtaką ekonomikos augimui.

Remiantis įvairių autorių nuomone galima teigti, kad kuo aukštesnis ir paklausesnis įgytas žmogaus išsilavinimas, tuo realesnė galimybė, kad darbuotojas gaus didesnę darbo užmokestį (Guvenen, Kuruscu, Ozkan, 2014; Azevedo, Inchaust, Sanfelice ir kt., 2013). Kita vertus, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad dažnai žmogiškojo kapitalo rodiklis – išsilavinimas – tiesiogiai priklauso nuo kreditų rinkos, o jos netobulumas lemia piliečių galimybes įgyti kuo aukštesnį išsilavinimą.

Literatūroje išskiriamas dar vienas transmisijos kanalas, kuriuo pajamų nelygybė daro įtaką visos šalies ekonomikai ir jos augimui – *socialinių politinių neramumų kanalas*. Šie, literatūroje išskiriami neramumai, daro neigiamą įtaką įvairiems ekonominiams sprendimams. Įvairūs socialiniai politiniai neramumai, visų pirma, lemia esamo neapibrėžtumo, neaiškumo didėjimą. Esantis neapibrėžtumas daro poveikį tokiems ekonominiams sprendimams, kaip: fizinio kapitalo kaupimas, taupymo norma. Iš to seka, kad šalyje įsigali politinis nestabilumas, svyravimas, kuris aiškiai parodo, kad pajamų nelygybė daro neigiamą įtaką ekonomikos augimui.

Nestabilumas politikoje prisideda prie įvairių investicijų į žmogiškąjį kapitalą, nuolat mažina taupymo normas. Kuo didesnis nestabilumas politikoje, tuo didesnė ir pajamų nelygybė, kuri daro įtaką ekonomikos augimui. Autorė Susanu (2012) teigia, kad dėl socialinių politinių kanalų neramumų iškyla kitas kintamasis, kuris taip pat prisideda prie visos ekonominės būklės šalyje – įstatymo viršenybė. Kuo didesnė pajamų nelygybė, tuo mažesnė nuosavybės teisių apsauga.

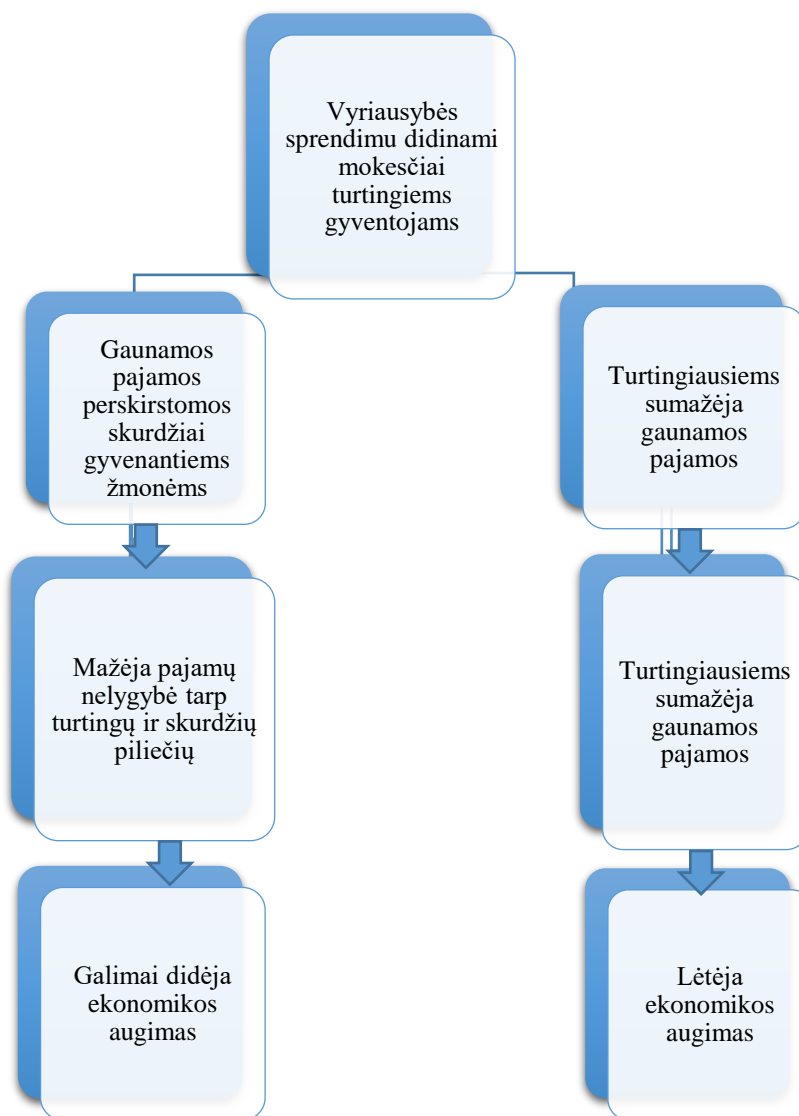
Ekonomikos augimas yra veikiamas pajamų nelygybės ir *fiskalinės politikos kanalu*. Iš įvairios literatūros yra žinoma, kad fiskalinė politika ir jos metodai gali padėti išsaugoti stabilią ekonomiką, išlaikyti visuminę paklausą bei privataus sektoriaus pajamas ekonominės krizės metu ar reguliuoti ekonominį aktyvumą ekonominio pakilimo laikotarpiu (A. Vasiliauskaitė, L. Sinevičienė, 2010). Bandant išvengti tam tikrų ekonominių sunkumų dažnas fiskalinės politikos metodas – mokesčių koregavimas. Iš vieno pusės žvelgiant fiziniam kapitalui didėjantys mokesčiai gali prisidėti prie pajamų nelygybės mažėjimo, bet mažina ekonomikos augimą. Kita vertus, didėjantys mokesčiai gali mažinti taupymą, įvairių investicijų apimtį, kas mažina ekonomikos augimą. Kitaip tariant, koreguojant mokesčių dydį didesnes pajamas gaunantiems darbuotojams gali mažėti pajamų nelygybė, tačiau nebūtinai teigiamai kisti ekonomikos augimas.

Pajamos ir išlaidos, kurios sudaro visą mokesčių sistemą bei vykdoma pajamų perskirstymo politika gali būti dualistinis reiškinys. J. A. Charless-Coll'io (2012) nuomone, tam tikrose šalyse reikia daugiau pastangų, kad sumažinti pajamų nelygybės lygį dėl pajamų perskirstymo. Autorius teigia, kad šalyje, kurioje yra neišvystyta mokesčių sistema, santykinai mažesnės ir mokestinės pajamos, nes vengiamas mokesčių mokėjimas, mažiau apskaitoma ekonomika, vyrauja juodoji buhalterija. Pajamų perskirstymo galimą dualistinę reikšmę atspindi A. Alesina, D. Rodrik'as (1994) ir A. Charless-Coll'is (2012), kai pirmieji autoriai teigia, kad kapitalo pajamų apmokestinimas ir išlaidų paskirstymas skatina ekonomikos

augimą, o antroji autorė prieštaraudama pabrėžė, kad ekonomikos augimą gali riboti santykinai aukštesnis pajamų nelygybės lygis ir tuo pačiu metu mažesnis pajamų perskirstymas arba santykinai žemesnis pajamų nelygybės lygis ir tuo pačiu metu didesnis pajamų perskirstymas. Tai parodo, kad pajamų perskirstymo politika gali daryti skirtingą įtaką ekonomikai ir jos augimui.

Mokesčių poveikis ekonomikos augimui yra priklausomas nuo tokių faktorių kaip: pajamų nelygybės ir pajamų perskirstymo lygių. J.A. Charless-Coll'io (2012) atlikta pajamų nelygybės lygio, pajamų perskirstymo bei ekonomikos augimo tarpusavio sąryšio analizė parodė, kad ekonomikoje galima išskirti *optimalų pajamų nelygybės lygį*, kuris pasižymi tuo, kad pajamų nelygybės esamą lygį dera minimizuoti, o augimą maksimizuoti, tačiau esant optimaliam pajamų nelygybės lygiui ekonomikos augimas mažėja.

Vyriausybė atsižvelgia į esamą pajamų nelygybės lygį bei gali vykdyti pajamų perskirstymo politiką, kai didinami mokesčiai turtingiausiems piliečiams ir pajamos perskirstomos skurdžiausiems gyventojams. Tačiau šis poveikis gali būti dualistinis (žr. 15 pav.)

15 pav. Vyriausybės sprendimų įtaka ekonomikos augimui (sudaryta autorės)

Vyriausybės didinami mokesčiai turtingiems piliečiams nebūtinai veikslių rezultate didina ekonomikos augimą, kai gaunamos pajamos perskirstomos skurdžiai gyvenantiems žmonėms, tokiu būdu mažinant pajamų nelygybę tarp turtingiausių ir skurdžiausių šalies gyventojų. Priešingas rezultatas nei tikimasi gali būti kai vyriausybės padidinti mokesčiai turtingiems gyventojams lemia jų įvairias galimas investicijas. Dėl investicijų mažėjimo sulėtėja visos ekonomikos augimas.

Apibendrinant poskyrį galima teigti, kad pajamų nelygybės įtaka ekonomikos augimui teorijos gali būti nagrinėjamos analizuojant įvairius transmisijos kanalus. Analizuoti transmisijos kanalai skirtingai veikia pajamų nelygybės poveikį ekonomikai. Taupymo kanalu didėjanti pajamų nelygybė skatina ekonomikos augimą. Taupant lėšas atsiranda vis didesnė lėšų dalis, kuri gali būti arba yra investuojama į projektus, įvairius mokslinius tyrimus, technologijas, o tai prisideda prie ekonomikos augimo.

Kreditų rinkos netobulumo kanalas taip pat veikia ekonomikos augimą. Vyraujanti pajamų nelygybė didina skurde gyvenančių žmonių skaičių, kurie negali investuoti į žmogiškąjį kapitalą ir įgyti kuo aukštesnį išsilavinimą. Esant galimybei gauti kreditą ši problemų lyg ir praniktų: žmonės turėtų galimybę įgyti išsilavinimą, dirbti kvalifikuotą darbą bei gauti kuo didesnę atlyginimą, tačiau esant kreditų rinkos netobulumui ši galimybė mažėja ir skurdžiai gyvenantys žmonės dažnai praranda galimybę investuoti į išsilavinimą, kas daro įtaką ekonomikos augimui.

Socialinių politinių neramumų kanalu didėjanti pajamų nelygybė pristabdo ekonomikos augimą. Dėl pajamų nelygybės atsiradęs nestabilumas politikoje mažina investicijas į žmogiškąjį kapitalą, mažina taupymo normas. Taip pat iškyla reali grėsmė įstatymo viršenybei. Šios problemos daro įtaką šalies ekonominei būklei.

Pajamų nelygybė daro įtaką ekonomikos augimui ir fiskalinės politikos kanalu. Vyriausybė, darydama pakeitimus pajamų perskirstymo politikoje, gali siekti sumažinti esamą pajamų nelygybę tarp turtingiausių ir skurdžiausių šalies gyventojų. Nors siekiamas rezultatas ekonomikoje – pajamų nelygybės mažėjimas ir ekonomikos augimas, visgi didinami mokesčiai turtingiems piliečiams gali sumažinti pajamų nelygybę, tačiau tuo pačiu prisidėti ir prie ekonomikos augimo lėtinimo. Galima teigti, kad pajamų nelygybės poveikis ekonomikos augimui fiskalinės politikos kanalu yra dualistinis.

Transmisijos kanalai, kuriais pajamų nelygybė daro įtaką ekonomikos augimui, nėra vienareikšmiai.

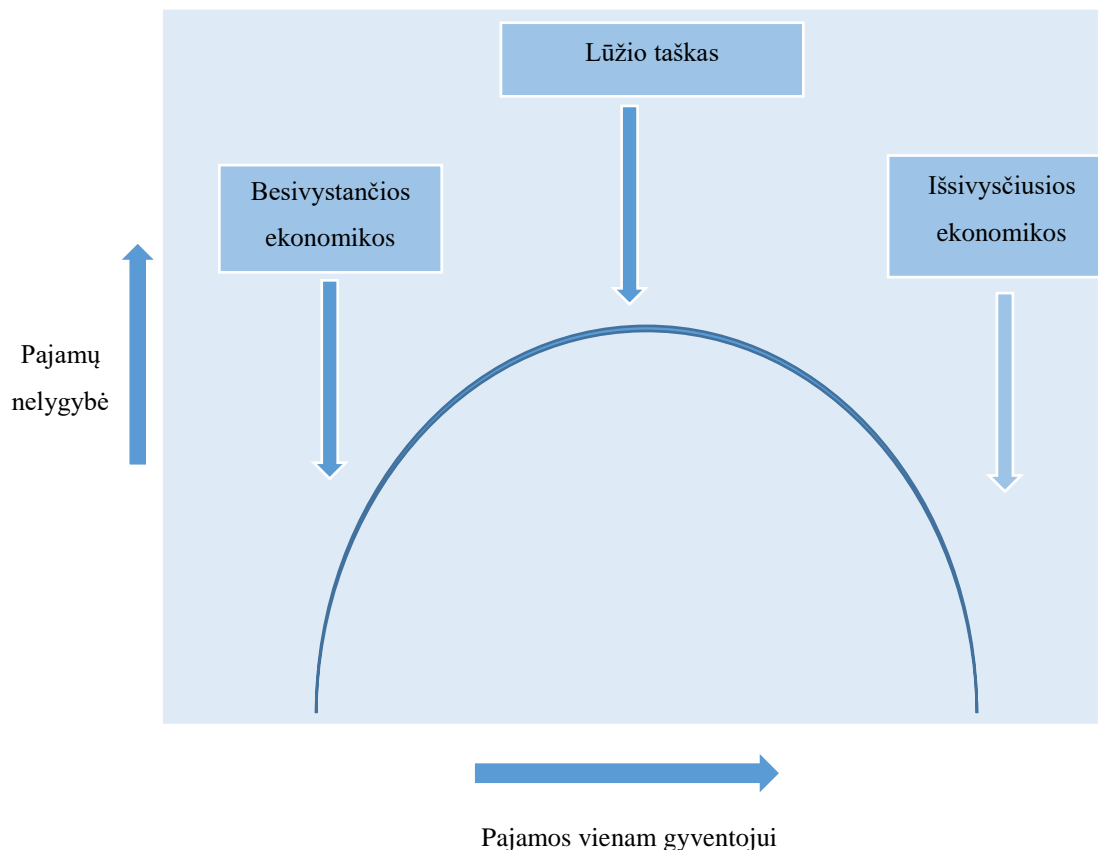
2.3. Ekonomikos augimui įtaką darantys veiksniai

Ankstesniuose poskyriuose autorė atkreipia dėmesį, kad pajamos, pajamų nelygybė, pajamų nelygybės kitimas turi stiprią sąsają su ekonomikos augimu. Įvairūs mokslininkai bando išskirti įvairias sąsajas, pasekmes. Vieni jų teigia, kad pajamų nelygybės mažėjimas gali slopinti ekonomikos augimą, kiti tvirtina priešingai – pajamų nelygybės mažėjimas skatina ekonomikos augimą. Kad rasti tikrąją sąsają tarp ekonomikos augimo ir pajamų nelygybės svarbu išanalizuoti daugelį literatūroje aprašytų atvejų bei pagrįstų metodų.

Pirmasis žmogus, kuris pradėjo tirti ryšį tarp pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo – Simon Kuznets'as (1955). Nors nuo tyrimo pradžios praėjo jau daugiau nei šeši dešimtmečiai, tačiau ši tema vis dar aktuali ir šiandien.

S. Kuznets'as (1955), Nobelio premijos laureatas, pasižymėjęs tuo, kad atliko empirinį tyrimą tarp pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo, vertindamas trijų šalių – JAC, Anglijos bei Vokietijos – duomenis. Atlikęs tyrimą autorius pateikė išvadą, kurioje teigia, kad esama sąsaja tarp pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo sudaro apverstos U raidės formą (žr. 16 pav.)

16 pav. Kuznets apverstos U raidės formos kreivė (Desai, 2013)

Ši kreivė ypatinga tuo, kad ji puikiai iliustruoja ir parodo S. Kuznets'as iškeltą hipotezę apie pajamų nelygybę. Autorius teigė, kad dar besivystančios šalies ekonomikos stadijoje pajamų nelygybė neišvengiamai didėja tuo pačiu metu kaip ir didėja pajamos, o pasiekus tam tikrą stadiją (autorius vadinama lūžio tašku) pajamų nelygybė pradeda mažėti, nors pajamos vis dar auga. Daugiausia dėmesio ši kreivė ir S. Kuznets'as hipotezė sulaukė todėl, kad, pasak autoriaus, ekonominis augimas tik dar labiau skurdina neturtingiausią šalies gyventojų sluoksnį.

Nors pats paveikslo autorius teigia, kad ši jo iškelta hipotezė nėra patikima 100 proc., nes tikimybę sudaro vos 5 proc., o likusioje dalyje dominuoja spėjimai, tačiau ši hipotezė padėjo puikius pagrindus tolimesniems spėjimams. Vėliau įvairių autorių atlikti tyrimai tik dar labiau sumažino iškilusias abejones ir vis daugiau patvirtina S. Kuznets'as iškeltą hipotezę.

Autorius M. S. Ahluwalia's (1976) atliko tyrimą tarp pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo. Šiam tyrimui naudojo net 60 šalių duomenis bei padarė išvadą, kad pajamų nelygybė žymiai padidėja

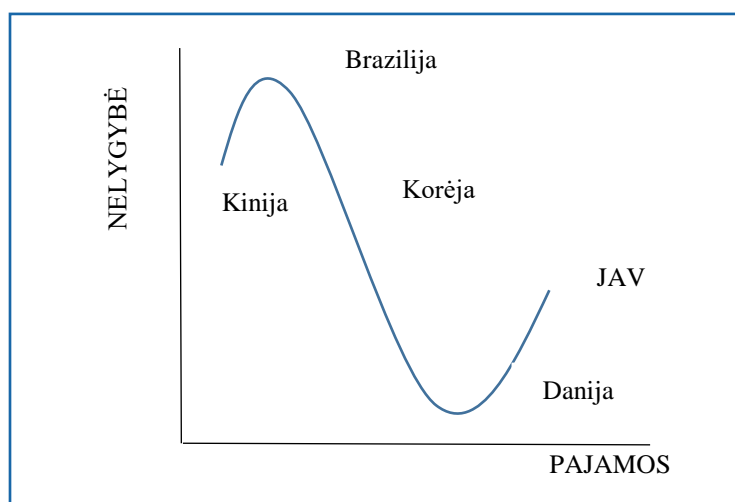
pradedant augti ekonomikai, o vėlesnėse stadijose mažėja. Tokiu būdu autorius patvirtino Kuznets'as iškeltą hipotezę apie sąsają tarp pajamų nelygybės ir ekonominio augimo. Šiam ryšiui ir iškeltai hipotezei pritarė ir kiti autoriai (N. Kkwani, 1988; H.Chuang, 2006).

R. Bhandari's, G. Pradhan'as ir M. Upadhyay'as (2010) atliko tyrimus, kuomet analizavimo 57 pasaulio valstybes ir padarė išvadą, kad sąsaja tarp pajamų nelygybės ir ekonominio augimo gali būti sąlygotas kitų pašalinių veiksnių. Tokiais veiksniais gali būti įvairios institucijos, kurios galimai daro tiesioginę arba netiesioginę įtaką šalies ekonomikos augimui bei pajamų nelygybei. Šiuos rezultatus jau anksčiau yra paskelbęs autorius Kaasa'as (2005).

Cingano'as (2014) teigia, kad nuolat didėjanti pajamų nelygybė gali daryti neigiamą įtaką ekonomikos augimui. Ekonomikos augimas gali būti veikiamas esamo nestabilumo, neramumų šalyje ar įvairiais gyventojų neigiamais požiūriais bei veiksmais. Kita vertus, autorius teigia, kad pajamų nelygybė ir jos didėjimas gali teigiamai veikti ekonomikos augimą. Kuomet pajamų nelygybė didėja gyventojai yra skatinami daugiau dirbti, daugiau investuoti, priimti didesnę riziką, kad gauti kuo didesnę grąžą. Pajamų nelygybės buvimas taip pat skatina darbuotojus kaupti įvairias santaupas, kapitalą.

Įdomius ir kiek skirtingus rezultatus teigia R. J. Barro'as (2000) autorius, kuris pateikė išvadas, kad ekonomikos augimas ir pajamų nelygybė turi neigiamą ryšį skurdžiose šalyje, tačiau tuo pačiu teigiamą ryšį turtingose šalyse. Autorius atliko tyrimą ir paskelbė rezultata, kuriame teigia, kad skirtingą šalies ekonominę būklę skirtingai veikia pajamų nelygybė ir jos didėjimas.

J.K. Galbraith'as (2008) atsižvelgdamas į įvairius pakitimus ekonomikoje, susijusius su pajamų nelygybe, atliko tyrimą, kurio rezultatai ne tik patvirtino Kuznets'as apverstos U formos kreivę atspindinčią hipotezę, bet taip pat esamą kreivę jis papildė gautais rezultatais, kurie iš apverstos U raidės patampa S formos kreivę (žr. 17 pav).

17 pav. Papildyta Kuznets kreivė (Galbraith, 2008)

Žinoma iš kitų šaltinių, kad Kinijoje žemės ūkis yra didžiausia ekonominė varomoji jėga, tačiau tuo pačiu ekonominė nelygybė nuolat auga. Ypatinga tai, kad pasak autoriaus daugelis besivystančių šalių yra

tokiame ekonominio augimo lygyje, kuriam pajamų nelygybė yra mažėjanti. Tokios šalys kaip JAV ar Jungtinė Karalystė, Japonija turi stiprų ryšį tarp ekonomikos augimo ir pajamų nelygybės, o šis ryšys vis keičiasi: didėja ekonomikos augimas – didėja pajamų nelygybė. Pagal paveikslo autorių taip yra todėl, kad sektoriai, gaunantys didžiausias pajamas, tuo pačiu metu patiria didelį pajamų augimą, kuris vyksta pakilimo laikotarpiu, todėl išvadoje pajamos didėja tuo pačiu metu kaip ir nelygybė.

Literatūroje pateikiamos teorijos, kuriose aptariama pajamų nelygybės įtaka ekonomikos augimui, (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo sąsajų teorijos (sudaryta pagal Pigou (1877-1959); H.Sidgwickas (1838-1900); T. Veblen (1857-1929); J.A. Hobson (1858-1940); J.R. Commons (1862-1945); L. von Misesas (1881-1973); F. Hayek (1899-1992); M.N. Rothbard (1926-1995); L.B. Lindsey (g. 1954); M. Felstein (g. 1939)

Autorių grupės	Autoriai	Pajamų nelygybės sąsaja su ekonomikos augimu
Gerovės ekonomika	A. Pigou (1877-1959); H. Sidgwickas (1838-1900);	Pajamų nelygybė <i>neigiamai</i> veikia ekonomikos augimą
Institucionalizmas	T. Veblen (1857-1929); J.A. Hobson (1858-1940); J.R. Commons (1862-1945);	
Neoaustriškoji mokykla	L. von Misesas (1881-1973); F. Hayek (1899-1992); M.N. Rothbard (1926-1995);	Pajamų nelygybė <i>teigiamai</i> veikia ekonomikos augimą
Pasiūlos ekonomika	L.B. Lindsey (g. 1954); M. Felstein (g. 1939);	

Pateikta analize pirmiausia aptariamos teorijos, kuriose pajamų nelygybė turi *neigiamą* įtaką ekonomikos augimui.

Gerovės ekonomikos teorijai atstovauja du autoriai, kurių nuomone pajamų nelygybė ekonomikos augimą veikia neigiamai. Vienas pirmųjų šią sąveiką pradėjo tirti A. Pigou'as (1877-1959). Šis mokslininkas yra parašęs knygą, kurioje detalai paaiškina ir pagrindžia savo nuomonę. Autorius teigia, kad perskirsčius pajamas tarp turtingų asmenų ir skurstančių bei tuo pačiu didinant mokesčius turtingiems, o vyriausybės išlaidas socialiai silpnesnėms grupėms bus ne tik mažinama pajamų nelygybė, bet tuo pačiu skatinamas ekonomikos augimas. *Gerovės ekonomikai* taip pat priklausantis atstovas H. Sidgwick'as (1838-1900), kad dėl nuolat didėjančios pajamų nelygybės šalyje vis mažesnė dalis piliečių gali įsigyti kuo aukštesnį išsilavinimą. Dėl žemesnio žmonių išsilavinimo susilpnėja darbo našumas, kuris lemia ekonomikos augimo lėtėjimą. Taip pat mokslininkas teigė, kad pajamų perskirstymas stipriau veikia skurdžius piliečius ir atneša jiems daugiau naudos nei turtingiesiems žalos. Abu mokslininkai akcentavo, kad vyriausybė turėtų imtis fiskalinės politikos metodo, atitinkamai didinti mokesčius bei tam tikras išlaidas, kas privestų valstybę prie pajamų nelygybės mažėjimo bei suteiktų tvirtą pagrindą ekonomikos augimui.

Institucionalizmo atstovai T. Veblen'as (1857-1929), J.A. Hobson'as (1858-1940) ir J.R. Commons'as (1862-1945) taip pat teigia, kad pajamų nelygybė neigiamai veikia ekonomikos augimą. Pagrindinė veiksnys, kuris prisideda prie ekonomikos mažėjimo – piliečių vartojimo sumažėjimas. Kuomet išauga

pajamų nelygybė šalyje, vis daugiau piliečių turi mažas pajamas, todėl tuo pačiu mažėja ir vartojimas, vartojimo išlaidos.

Minėti autoriai teigia, kad pajamų nelygybė lėtina ekonomikos augimą šalyje, tačiau kitoms dvejoms grupėms priklausantys autoriai yra priešingos nuomonės.

Neoauštiškosios mokyklos mokytojai L. von Mises'as (1881-1973), F. Hayek'as (1899-1992) ir M.N. Rothbard'as (1926-1995) argumentavo savo nuomonę, kad pajamų nelygybė daro teigiamą įtaką ekonomikos augimui. Autoriai didelį dėmesį skiria turtingiausiems piliečiams, teigdami, kad tuo metu didėja įvairios investicijos. Esanti pajamų nelygybė šalyje parodo ne tik skirtumą tarp skurdžių ir turtingų gyventojų, bet taip pat turtingųjų galimas investicijas ir turimas lėšas, kurias investavus ekonomika augs. Analizuojamas autorius, L. von Mises'as, itin kritiškai vertino vyriausybės pastangas perskirstant pajamas tarp pasiturinčių ir skurstančių asmenų.

Pasiūlos ekonomikos grupės autoriai L. B. Linsey'us (g. 1954) ir M. Feldstein'as (g. 1939) taip pat išsakė kritišką nuomonę apie mokesčių didinimą. Šalininkai teigė, kad sumažinus mokesčius kapitalo pajamoms tuo pačiu metu mažinami ir progresiniai mokesčiai, o rezultate išvystomas ekonomikos augimas. Mokslininkai mano, kad vertėtų sumažinti darbo užmokesčio mokesčius, tačiau tuo pačiu atlygio už darbą pajamų ir kapitalo nelygybė turi nemažėti. Remiantis pasiūlos ekonomikos grupės mokslininkais galima daryti išvadą, kad kuo didesnė nelygybė tarp pajamų, tuo didesnės investicijos, kurios skatina ne tik ekonomikos augimą, bet ir esamo nedarbo šalyje mažėjimą.

Apibendrinus įvairių grupių mokslininkų teiginius galima daryti išvadą, kad kartais atitinkami pajamų nelygybės pasirinkimai virsta svarbiu pasirinkimu tarp socialinės gerovės ir ekonominio augimo. Nors pajamų nelygybė gali skatinti ekonomikos augimą šalyje, tačiau tuo pačiu metu ji tampa socialine nelygybe tarp piliečių (Рудакова, 2010). Skirtingos pajamų nelygybės įtakos ekonomikos augimui teorijos nusako skirtingus galimus rezultatus. Vieni autoriai teigia, kad pajamų nelygybė daro tik neigiamą įtaką, kiti autoriai argumentuoja, kad valstybėje vyraujanti pajamų nelygybė yra kelias į ekonomikos augimą. Visiškos pajamų nelygybės nederėtų siekti, svarbu imtis veiksmų, kurie pajamų nelygybę išlaikytų tokio lygio, kuris skatintų ekonomikos augimą (Dilius, 2017).

Įvairūs autoriai yra atlikę empirinius tyrimus, kurie nusako sąveiką tarp pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo. Tyrimų rezultatai pateikiami lentelėje. (žr. 6 lentelę)

6 lentelė. Autorių atliktų empirinių tyrimų rezultatai (sudaryta pagal Perotti, 1993; Alesina ir kt., 1994; Clarke, 1995; Alesina ir kt., 1996; Banerjee ir kt., 2003; Odedokun ir kt., 2004; Persson ir kt., 2012; Ncube ir kt., 2013; Cingano, 2014; Li ir kt., 1998; Forbes, 2000; Nahum, 2005; Berg ir kt., 2011)

Ryšys, pobūdis	Autorius	Pastaba
Neigiama sąsaja	Perotti, 1993	-
	Alesina ir kt., 1994	Kuo didesnė pajamų nelygybė, tuo silpnesnis ekonomikos augimas
	Clarke, 1995	Neigiama koreliacija tarp pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo
	Alesina ir kt., 1996	Investicijų rezultatas atspindi kaip pajamų nelygybė veikia ekonomikos augimą
	Banerjee ir kt., 2003	Dėl pokyčių pajamų nelygybėje dažnai daromos spėjamosios išvados, kad ekonomikos augimas mažesnis
	Odedokun ir kt., 2004	Afrikos žemyno šalys
	Persson ir kt., 2012	-
	Ncube ir kt., 2013	Artimieji Rytai bei Šiaurės Afrika
	Cingano, 2014	EBPO šalys
Teigiama sąsaja	Li ir kt., 1998	-
	Forbes, 2000	Trumpasis ir vidutinis laikotarpis
	Nahum, 2005	Pajamų nelygybė daro teigiamą įtaką veikia 1-5 metų laikotarpiu
	Berg ir kt., 2011	Ilgesnio laikotarpio ekonomikos augimas gali būti siejamas su atitinkamai tolygesniu pajamų pasiskirstymu

A. Alesina ir kt. (1994) bei G. R. Clarke'as (1995) atliko empirinius tyrimus, o išvadose pateikė, kad tarp pajamų nelygybės bei ekonominio augimo yra neigiama koreliacija. Svarbu tai, kad autoriai nenustatė, kuris kintamasis daro įtaką, o kuris priima. Perotti's, 1993; Banerjee ir kt., 2003; Odedokun'as ir kt., 2004; Persson'as ir kt., 2012; Ncube'as ir kt., 2013, Cingano'as, 2014, atlikę tyrimus pateikė išvadas, kad pajamų nelygybė daro neigiamą įtaką ekonominiam augimui.

A. Alesina ir kt. (1996) atliko tyrimus bei išskyrė ryšio tarp pajamų nelygybės bei ekonominio augimo padarinį, kurį įvardijo investicijomis. Autorių nuomone, būtent investicijos ekonomikoje sukuria neigiamą sąveiką tarp pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo. Autoriai teigia, kad kuo didesnė nelygybė šalyje, tuo mažesnes santaupas turi asmenys, gaunantys mažas pajamas, o tai lemia menkas galimybes arba jų nebuvimą investuojant. Tyrimą atlikę autoriai išskiria investicijas todėl, kad jau žinoma iš anksčiau, kad jos yra viena pagrindinių priemonių, skatinanti ekonomikos augimą valstybėje.

A.V. Banerjee ir kt. (2003) atliko tyrimą ir nustatė, kad bet kokie įvykę pokyčiai tarp pajamų nelygybės daro neigiamą įtaką ekonomikos augimui. Pasak autorių, nesvarbu, ar pajamų nelygybė didėja, ar mažėja, bet koks svyravimas daro neigiamą įtaką ekonomikai. Remiantis šių tyrimų rezultatu galima teigti, kad valstybės siekis turėtų būti ne nelygybės tarp pajamų mažinimas ar didinimas, o pajamų nelygybės kintamumo stabilizavimui.

Vis tik pasaulyje yra mokslininkų, kurių atlikti tyrimai bei jų rezultatai lemia kitokias išvadas nei anksčiau aptartų mokslininkų tyrimų rezultatai bei išvados (Li ir kt., 1998; Forbes, 2000; Nahum, 2005; Berg ir kt., 2011). Berg'as ir kt. (2011) teigia, kad ilgesnio laikotarpio ekonomikos augimas šalyje gali būti siejamas su atitinkamai tolygesniu pajamų pasiskirstymu. Remiantis šio tyrimo rezultatais galima teigti, kad ne pajamų nelygybė neigiamai veikia ekonomiką, o atvirkščiai - ekonomikos augimo svyravimai turi neigiamą įtaką pajamų nelygybei.

Neigiamą sąsają tarp pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo patvirtinusiems mokslininkams prieštaravo K.J. Forbes'as (2000) atlikti tyrimai, kurie patvirtino, kad pajamų nelygybė daro teigiamą įtaką ekonomikos augimui, tačiau tai vyksta tik trumpuoju bei vidutiniu laikotarpiu. Šiai pateiktai išvadai pritaria A. Nagum'as (2005) ir pristato savo atliktą tyrimą bei rezultatus. Autorius teigia, kad pajamų nelygybė teigiamai veikia ekonomikos augimą tik 1-5 metų laikotarpiu. Minėti autoriai patvirtina, kad ilguoju laikotarpiu sąsaja tarp nagrinėjamų ekonominių reiškinių nėra statistiškai ar patikima.

Analizuojamų autorių atlikti tyrimai ir rezultatai neleidžia daryti aiškios išvados, kokia sąsaja yra tarp pajamų nelygybės bei ekonomikos augimo. Galima teigti, kad autorių skirtingi atliktų tyrimų metodai lemia skirtingus rezultatus (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. Autoriai teigiantys atitinkamas sąsajas tarp pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo (sudaryta pagal L. von Misesas (1881-1973); F. Hayek (1899-1992); M.N. Rothbard (1926-1995); L.B. Lindsey (g. 1954); M. Felstein (g. 1939); Pigou (1877-1959); H. Sidgwickas (1838-1900); T. Veblen (1857-1929); J.A. Hobson (1858-1940); J.R. Commons (1862-1945); Perotti, 1993; Banerjee ir kt., 2003; Odedokun ir kt., 2004; Persson ir kt., 2012; Ncube ir kt., 2013, Cingano, (2014) A.V. Banerjee ir kt. (2003), K.J. Forbes (2000), A. Nagum (2005) M. S. Ahluwalia (1976); J.K. Galbraith (2008); Berg ir kt. (2011) Cingano (2014); R. J. Barro (2000); Alesina ir kt., 1994; Clarke, 1995)

Sąveika tarp pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo	Autoriai, kurie atlikę tyrimus patvirtino sąveikos apibrėžimą
Pajamų nelygybė daro teigiamą įtaką ekonomikos augimui	L. von Misesas (1881-1973); F. Hayek (1899-1992); M.N. Rothbard (1926-1995); L.B. Lindsey (g. 1954); M. Felstein (g. 1939);
Pajamų nelygybė daro neigiamą įtaką ekonomikos augimui	Pigou (1877-1959); H. Sidgwickas (1838-1900); T. Veblen (1857-1929); J.A. Hobson (1858-1940); J.R. Commons (1862-1945); Perotti, 1993; Banerjee ir kt., 2003; Odedokun ir kt., 2004; Persson ir kt., 2012; Ncube ir kt., 2013, Cingano, (2014) A.V. Banerjee ir kt. (2003), K.J. Forbes (2000), A. Nagum (2005)
Ekonomikos augimas daro įtaką pajamų nelygybei	M. S. Ahluwalia (1976); J.K. Galbraith (2008); Berg ir kt. (2011)
Sąveika tarp pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo gali būti ir teigiama, ir neigiama	Cingano (2014); R. J. Barro (2000)
Patvirtinta tik esama sąveika, nežinoma veikimo kryptis	Alesina ir kt., 1994; Clarke, 1995

Dėl atliktų tyrimų skirtumo galima iškelti hipotezę, kad atliktiems tyrimams įtaką gali daryti ankstesniais dešimtmečiais aiškios informacijos stoka, patikimų žinių trūkumas.

Nors rezultatai nėra vienašaliai, tačiau pusė (trylika iš dvidešimt šešių) nagrinėtų autorių (Pigou (1877-1959); Sidgwickas (1838-1900); Veblen (1857-1929); Hobson (1858-1940); Commons (1862-1945); Perotti, 1993; Banerjee ir kt., 2003; Odedokun ir kt., 2004; Persson ir kt., 2012; Ncube ir kt., 2013, Cingano, (2014); Banerjee ir kt. (2003), Forbes (2000), Nagum (2005) teigia, kad pajamų nelygybė daro *neigiamą* įtaką ekonomikos augimui. Mažiau nei penktadalis autorių (Misesas (1881-1973); Hayek (1899-1992); Rothbard (1926-1995); Lindsey (g. 1954); Felstein (g. 1939) mano, kad pajamų nelygybė *teigiamai* veikia ekonomikos augimą. Penkių autorių (Cingano (2014); Barro (2000); Alesina ir kt., 1994; Clarke, 1995) atlikti tyrimai neparodė, kokia tiksli sąveika vyksta tarp pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo, o trys autoriai (Ahluwalia (1976); Galbraith (2008); Berg ir kt. (2011) įrodė iškeltą hipotezę, kad nagrinėjama sąveika yra atvirkštinė: ekonomikos augimas lemia pajamų nelygybę.

Literatūros analizė parodė, kad pajamų nelygybės įtaka ekonomikos augimui nėra vienareikšmė, tad norint priartėti prie didžiausią tikimybę turinčios išvados svarbu atlikti tiriamąją analizę remiantis tinkamiausiu vertinimo modeliu.

2.4. Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui vertinimo modelio bruožai ir savybės

Remiantis literatūros analize nustatyti pajamų nelygybės įtaką ekonomikos augimui itin sudėtinga, o rezultatai gali būti subjektyvūs. Tyrimui reikalingi praktiniai skaičiavimai, duomenų analizė ar kiti analizės būdai, kurie nurodytų ar pajamų nelygybė gali daryti įtaką ekonomikos augimui bei kokia galimos įtakos reikšmė. Norint gauti kuo tikslesnes išvadas svarbu atlikti atitinkamą duomenų analizę.

Įvairūs autoriai visame pasaulyje yra atlikę daugelį pajamų nelygybės analizių, kurios parodė ne tik esamą pajamų nelygybę Lietuvoje (Blažienė ir Zabaraukaitė, 2011), bet ir kaip pajamų nelygybė atsikleidžia kasdieniniame gyvenime (Skučienė ir Kaminaitė, 2017) ar daro įtaką ekonomikos augimui Europos Sąjungos šalyse (Čiegis, Dilius, Martinaitytė, 2016). Nors pajamų nelygybė bei jos įtaka yra nagrinėta įvairių autorių skirtingais metodais bei aspektais, tačiau pajamų nelygybės įtakos ekonomikos augimui Lietuvoje vertinimo pasigendama.

Atliekamas ekonominis tyrimas reikalauja atkreipti dėmesį į tai, koks tinkamiausias laikotarpis turi būti tiriamas, kad gauti kuo tikslesnę rezultatą ir pateikti teisingas išvadas. Daugelis autorių (Gründler, Scheuermeyer, 2014; Castells-Quintana, Royuela, 2017; Brzeziński, 2013) savo atliktuose tyrimuose naudojo trijų – penkių dešimčių turimus duomenis, o kiti autoriai (Persson, Tabellini, 1991) naudojo daugiau nei 160 metų. Įvairūs autoriai renkasi skirtingus laikotarpius. Trumpiausias analizuotas laikotarpis vos 10 metų ilgio tarpas, o analizę atliko J. P. Azevedo'sas, G. Inchaust'as, V. Sanfelice'sas(2013).

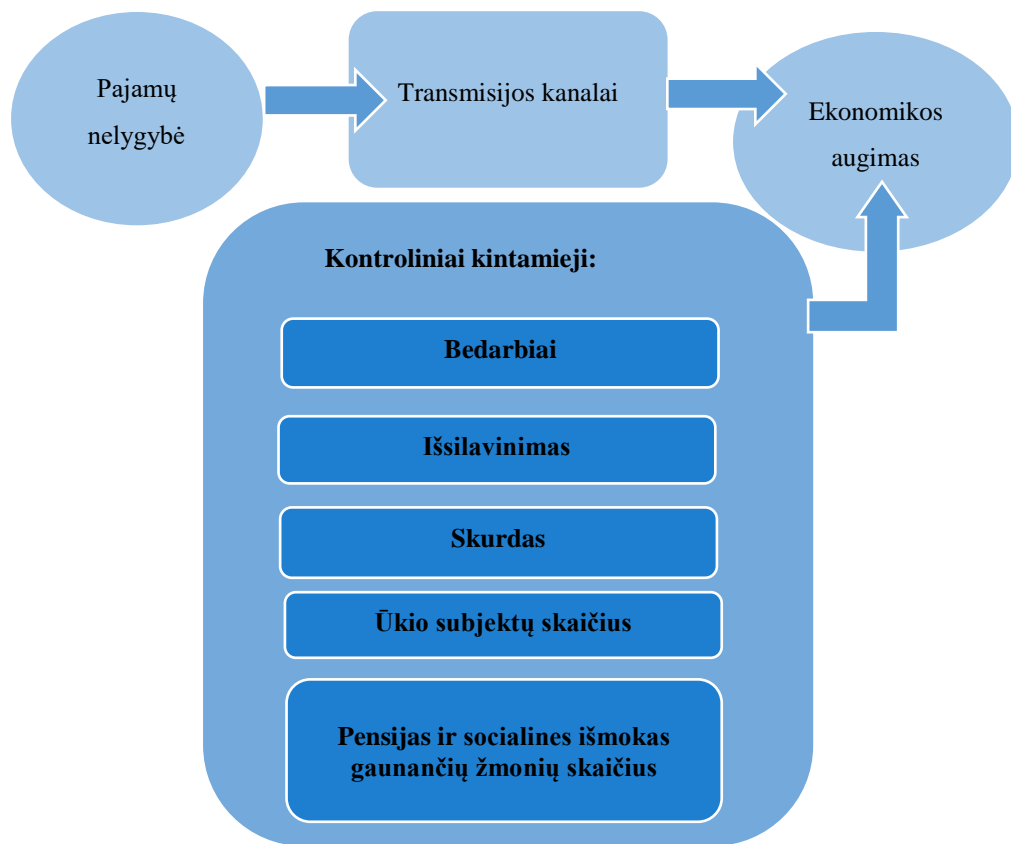
Nors Lietuva nėra didelė valstybė, tačiau apskritys gali būti grupuojamos todėl, kad kiekvienoje apskrityje yra skirtingi atlyginimai, skirtingos žmonių gaunamos pajamos bei nelygybė tarp jų. Šio grupavimo tikslas - nustatyti, koks pajamų nelygybės poveikis atitenka apskrityse, kuriose skirtingas ne tik visų pajamų nelygybės lygis, bet ir skirtingas gaunamų pajamų dydis vienam apskrities gyventojui. Dėl šio skirtumo kiekvienos apskrities įtaka ekonomikos augimui gali būti skirtinga.

Norint įvertinti pajamų nelygybės įtaką ekonomikos augimui svarbu dėmesį atkreipti į naudojamą skaičiavimo formules, matavimo rodiklius, įvairius kintamuosius, kurie padės gauti aiškų ir teisingą

rezultatą. Atliekant tyrimus dažniausiai ekonomistai naudoja Gini koeficientą (Sbaouelgi, Boulila, 2016; Chen, 2003; Barro, 2000; ir kt.).

Ekonomikos augimą tiksliausiai atspindi BVP rodiklis, todėl šis kintamasis dažniausiai naudojamas įvairių autorių, norėdami įvertinti, kaip pajamų nelygybė veikia ekonomikos augimą. Vaizduojant ekonomikos augimą empiriniame tyrime dažnai naudojamas realiojo BVP rodiklis pagal perkamosios galios standartą (toliau – PGS).

Atliekant pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui Lietuvoje analizę siekiama išvengti įvairių neatitikimų, klaidinimų, todėl A. Dilius (2017) pateikia naudojamus ekonometriniame modelyje naudojamu kontrolinius kintamuosius. (žr. 18 pav.).

18 pav. Kontroliniai kintamieji skirti pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui vertinimui (A. Dilius, 2017, Gründler, Scheuermeyer (2014), Herzer, Vollmer (2012), Charles-Coll (2013, 2012) ir kt.)

Bedarbiai yra pirmasis kontrolinis kintamasis, kuris padeda įvertinti žmogiškojo kapitalo skatinamąjį poveikį ekonomikos augimui. Minėtas rodiklis vertinamas pagal vidurinio bei aukštojo išsilavinimo lygį.

Išsilavinimas, antrasis rodiklis, patvirtina, kad didėjančios vyriausybės išlaidos skatina visapusišką ekonomikos augimą, tačiau tuo pačiu gali sumažinti ar net išstumti esamas privačias investicijas ir tuo pačiu metu sumažinti ekonomikos augimą.

Trečiasis rodiklis – *skurdas* – yra puikiai atspindintis sveikatą. Kuo žmonių sveikata yra geresnė, tuo ilgesnė gyvenimo trukmė, puikiai fizinė savijauta, o tuo pačiu didėja galimybė dirbti sunkesnę darbą, tuo pačiu didina darbo našumą. Darbo našumas yra vienas iš ekonomikos augimą skatinančių elementų.

Ketvirtasis rodiklis – *Ūkio subjektų skaičius*, kuris parodo esantį makroekonominį stabilumą.

Paskutinis, penktasis, kontrolinis kintamasis rodiklis – *Pensijas ir socialines išmokas gaunančių žmonių skaičius*.

Pajamų nelygė yra sudėtinga kategorija ekonomikoje, todėl jai ir jos sąsajos su ekonomikos augimu yra skiriamas gana didelis dėmesys. Galima išskirti keturias – pajamų, turto, galimybių, lūkesčių – grupes, kurios daro neigiamą arba teigiamą įtaką ekonomikos augimui. Įvairūs autoriai šias grupes suskaido į smulkesnius veiksnius, tokius kaip fiziniai ir protiniai gabumai, išsilavinimas, rizika, darbas. Ekonomikoje svarbu tai, kad dalis veiksnių yra dualistiniai ir jie gali ekonomiką paveikti tiek teigiamai, tiek neigiamai. Ekonomikos augimą ciklą paaiškina autorius S. Kuznets'as (1955), kuris atliko empirinius tyrimus, pagrindžiančius hipotezę, kad ekonomikos augime ir pajamų nelygybėje esantis lūžio taškas keičia pajamų nelygybę ir jos įtaką ekonomikos augimui šalyje. Ekonominiai vertinimai gali būti atliekami remiantis įvairių autorių sukurtais vertinimo modeliais, tačiau darbe analizuotas A. Diliaus (2017) modelis, kuriame pajamų nelygės įtaka ekonomikos augimui grupuojama į keturias veiksnių grupes: taupymo kanalas, kreditų rinkos netobulumo kanalas, socialinių politinių neramumų kanalas, fiskalinės politikos kanalas.

3. Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui tyrimo metodologija

Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui modelis svarbus tuo, kad jis padeda išsiaiškinti tikrąją pajamų nelygybės įtaką, nuo ko priklauso ryšys, santykiai bei rezultatas. Vertinimas atliekamas remiantis A. Diliaus (2017) sukurtu pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui vertinimo modeliu.

Šio darbo pagrindinė problema – **pajamų nelygybės poveikis ekonomikos augimui Lietuvoje bei galimos įtakos skirtumai analizuojamuose regionuose.**

Tyrimo objektas – pajamų nelygybės įtaka ekonomikos augimui Lietuvoje.

Tyrimo tikslas – nustatyti pajamų nelygybės poveikį ekonomikos augimui skirtinguose Lietuvos regionuose.

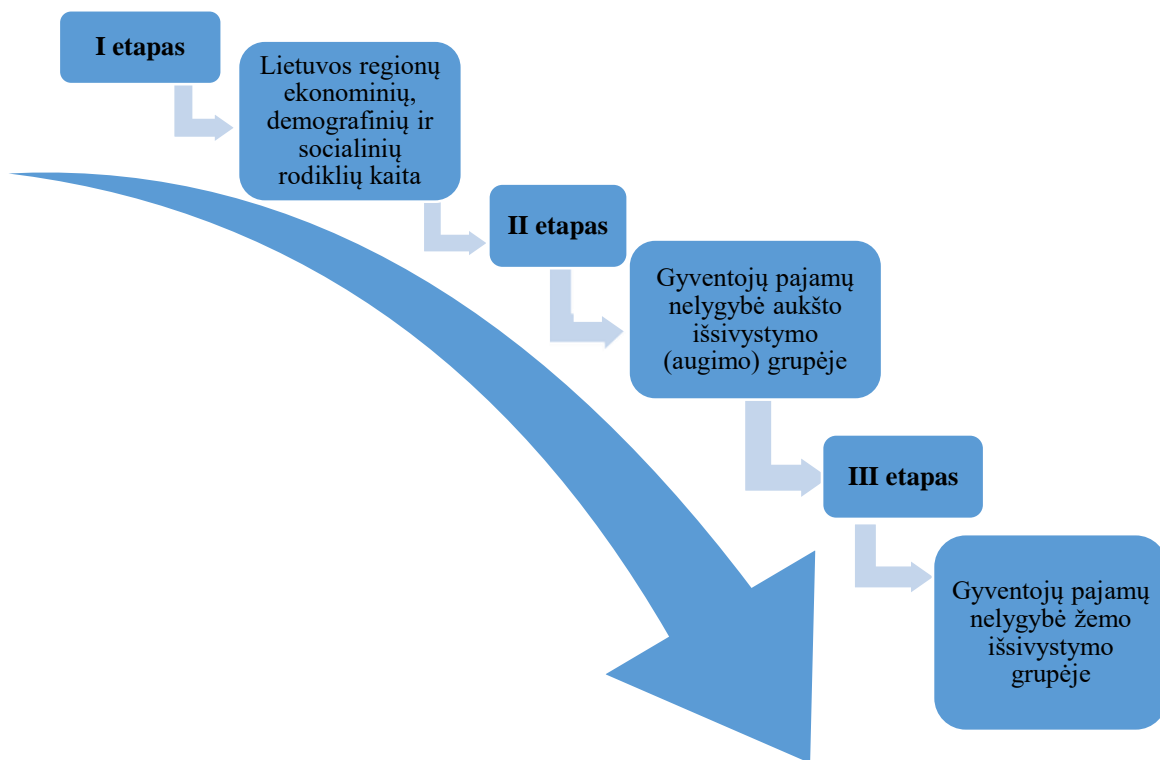
Tyrimo uždaviniai:

1. Įvertinti pajamų nelygybės įtaką ekonomikos augimui labiausiai išvystytame Lietuvos regione – Vilniuje.
2. Įvertinti pajamų nelygybės įtaką ekonomikos augimui mažiausiai išsivysčiusiuose Lietuvos regionuose – Marijampolėje ir Tauragėje.

Tyrimo hipotezė - pajamų nelygybės didėjimas glaudžiai susijęs su ekonomikos augimu bei jam daro įtaką.

Tyrimo metodai – įvairių statistinių duomenų rinkimas bei jų analizė, pajamų nelygybės rodiklių skaičiavimas bei sąsajų su ekonominiu augimu analizė, darbas programomis Microsoft Office Excel bei SPSS.

Empirinio tyrimo modelio etapai bei metodai. Empirinis tyrimas bus atliekamas remiantis mokslų daktaro A. Diliaus sukurtu tyrimo modeliu. Empiriniame tyrimo modelyje pateikti etapai, kuriais bus siekiama įvertinti kuo tikslesnį pajamų nelygybės poveikį ekonomikos augimui duomenis analizuojant Lietuvą išskirsčius regionais (žr. 19 pav.). Santykis tarp pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo vertinamas analizuojant įvairius ekonominius rodiklius, kurie turi itin stiprią tarpusavio koreliaciją. Smulki tyrimo eiga išdėstyta prieduose (modelis detalizuotas 1 priede).

19 pav. Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui vertinimo modelis

Pirmasis empirinio tyrimo modelio etapas pradedamas nuo duomenų analizės, kuri padeda Lietuvos regionus suskirstyti į atitinkamas - aukšto ir žemo - išsivystymo grupes.

Empirinio tyrimo eiga pradedama nuo darbo užmokesčio analizės Lietuvos regionuose. Lyginamas darbo užmokestis ir jo kaita skirtinguose analizuojamų regionų ūkio subjektuose 2012-2018 metais. Šiame etape apskaičiuojamas Gini koeficientas bei nustatomas jo svyravimas, lyginami įvairūs ekonominiai, demografiniai bei socialiniai rodikliai, kurių tarpusavio koreliacija nustatoma naudojant Kolmogorovo ir Smirnovo testą. Šis testas parodo ar vertinami kintamieji pagal normalų skirstinį: jei p -reikšmė yra mažesnė už reikšmingumo lygmenį – 0,05, tuomet skirstinys esmiškai atitolęs nuo normaliojo (Pukėnas, 2004, p. 91).

Nustatant kintamųjų tarpusavio funkcinio ryšio esamą priklausomybės stiprumą bus nustatomos Pirsono koreliacijos koeficientas. Šis koeficientas naudojamas skaičiuoti intervaliniams kintamiesiems, kurie pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį. Koeficientas skaičiuojamas pagal (1) autoriaus Pukėno (2004, p.146) formulę:

$$r = \frac{\frac{1}{n-1} \sum (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{S_x S_y} \quad (1)$$

čia r – Pirsono koreliacijos koeficientas;
 x, y – stebėjimų x ir y vidurkiai;
 S ir S – standartiniai nuokrypiai.

Pirson'o koreliacijos koeficiento reikšmės pateiktos 8 lentelėje.

8 lentelė. Pirson'o koreliacijos koeficiento reikšmės (sudaryta pagal Williams ir Monge, 2006)

Koreliacijos koeficiento reikšmė	Koreliacijos stiprumo apibūdinimas
< 0,2	Labai silpnas koreliacija arba jos nėra
0,2 - 0,4	Silpnai teigiama arba neigiama koreliacija
0,4 - 0,7	Vidutinė teigiama arba neigiama koreliacija
0,7 - 0,9	Stipri teigiama arba neigiama koreliacija
> 0,9	Labai stipri teigiama arba neigiama koreliacija

Kaip matyti 8 lentelėje koreliacija tarp kintamųjų gali būti ir teigiama, ir neigiama. Koreliacija stiprėja tolstant nuo nulio į teigiamą ar į neigiamą pusę.

Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui vertinimo modelio antrajame bei trečiajame tyrimo etapuose siejami su pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo rodiklių dinamine analize. Tarpusavyje lyginami bei analizuojami koreliaciniai kintamieji, jų tarpusavio sąveika, priklausomybė. Atskirai lyginami rodikliai aukšto bei žemo išsivystymo regionuose, randamas priežastingumas bei atskleidžiamos galimos išvados.

Kaip minėta antrajame skyriuje, nors pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo tarpusavio ryšys gali būti abipusis, kitaip tariant tiek pajamų nelygybė gali daryti įtaką ekonomikos augimui, tiek ekonomikos augimas gali daryti poveikį pajamų nelygybei, tačiau šiame darbe bus nagrinėjama ir analizuojama tik pajamų nelygybės įtaka ekonomikos augimui.

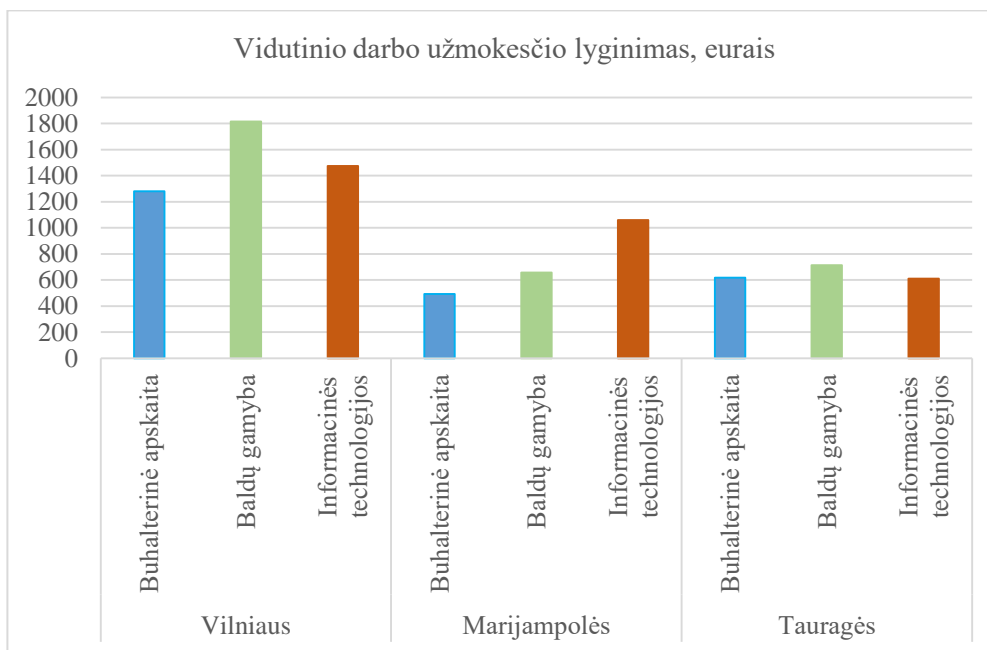
Kitas ribotumas – fiskalinės politikos kanalo naudojimas. Analizuojant minėtą kanalą nebus įtraukiami papildomi kriterijai, kurie būdingi tik atskiram Lietuvos regionui.

4. Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui tyrimo rezultatai ir diskusija

Pajamų nelygybės bei ekonomikos augimo didėjimui ir mažėjimui įtaką daro įvairūs rodikliai, todėl prieš pradedant pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui tyrimo rezultatų pateikimą darbe bus aprašomi ekonominiai, demografiniai ir socialiniai rodikliai pasirinktuose Lietuvos regionuose, kurie bus tyrimo sudedamosios dalys bei naudojami kaip kontroliniai kintamieji.

4.1. Lietuvos regionų ekonominių ir demografinių rodiklių kaita ir koreliacija 2012 – 2018 m.

Pradedant analizuoti pajamų nelygybės įtaką ekonomikos augimui svarbiausia dalimi tampa pajamų nelygybės dydžio nustatymas Lietuvos regionuose (žr. 20 pav.)

20 pav. Vidutinis darbo užmokestis skirtinguose ūkio subjektuose analizuojamuose regionuose (sudaryta autorės remiantis Rekvizitai.lt 2019 m. duomenimis)

Iš paveikslu duomenų matyti, kad palyginus Vilniaus, Marijampolės bei Tauragės regionų atskirų ūkio subjektų vidutinius darbo užmokesčius galima išvelgti esančią pajamų nelygybę. Didžiausias vidutinis darbo užmokestis yra Vilniaus regione ir siekia 1522,69 EUR. Pagal vidutinį pajamų dydį lyginant atskiras verslo įmones antroje vietoje yra Marijampolės regionas - 736,63 EUR. Paskutiniąją vietą užima Tauragės regionas, kuriame įvertinus buhalterinės apskaitos, baldų gamybos bei informacinių technologijų sektorių įmones vidutinis darbuotojų darbo užmokestis siekia 647,51 EUR. Pajamų nelygybė pastebima tiek tarp atskirų ūkio subjektų, tiek tarp analizuojamų regionų. Vertinant pasirinktas ūkio šakas mažiausia pajamų nelygybė pastebima Tauragės regione. Buhalterinės apskaitos srityje pajamų nelygybė tarp Vilniaus ir Marijampolės ar Tauragės regionų yra daugiau nei 50 procentų. Ne mažesnė pajamų nelygybė tarp regionų pastebima ir baldų gamyba užsiimančiose verslo įmonėse. Diagramai sudaryti bei vidutiniam darbo užmokesčiui nustatyti buvo lyginami kiekvienos verslo rūšies trys skirtingos įmonės atskiruose regionuose (žr. 2 priedą).

Informacija, esanti 22 paveiksle, nėra tiksli ir pakankamai atspindinti esamą Lietuvos situaciją, tad remiantis vien jos duomenimis negalima analizuoti bei nustatyti kuo tikslesnę pajamų nelygybės įtaką ekonomikos augimui Lietuvoje. Paveiksle nurodyti duomenys padeda pamatyti kaip preliminariai atrodo pajamų nelygybė Lietuvoje, kaip tų pačių sričių įmonėse dirbantys darbuotojai gauna skirtingus atlyginimus bei kaip viename regione gali skirtis vidutinio darbo užmokesčio dydžiai priklausomai nuo ūkio šakos.

Toliau darbe bus nagrinėjami kiti rodikliai atskiruose Lietuvos regionuose bei atliekamos įvairios koreliacinės analizės.

Analizuojant pajamų nelygybę bei ekonomikos augimą gyventojų pajamų bei jų sudedamųjų dalių analizė tampa svarbiu akcentu, kuriuo remintis galima pastebėti pajamų nelygybę bei jos poveikį šalies ekonomikai. Lietuvoje gyventojų pajamos susideda iš įvairių dalių, tačiau pagrindinis, didžiosios dalies piliečių pajamų šaltinis – darbo užmokestis (žr. 9 lentelę).

9 lentelė. Vidutinis darbo užmokestis 2012-2018 metais analizuojamuose regionuose (Lietuvos statistikos departamentas)

Metai	Apskritis		
	Vilniaus (€)	Marijampolės (€)	Tauragės (€)
2012	703,8	499,8	480,6
2013	732,9	532,4	507,0
2014	768,3	560,8	533,8
2015	803,7	856,1	567,7
2016	863,7	637,4	622,5
2017	939,8	686,7	670,8
2018	1034,6	754,1	731,0

9 lentelėje pateikti darbo užmokesčio duomenys trijose Lietuvos regionuose – Vilniaus, Marijampolės ir Tauragės – parodo, kad nuo 2012 iki 2018 metų darbo užmokestis į teigiamą pusę keitėsi visuose regionuose. Didžiausias pokytis matyti Vilniaus regione. 2012 metais vidutinis darbo užmokestis siekė 703,8 EUR, 2013 m. - 732,9 EUR, 2014 m. – 768,3 EUR, 2015 m. – 803,7 EUR, 2016 m. – 863,7 EUR, 2017 m. – 939,8 EUR, 2018 m. – 1034,6 EUR. Nuo 2012 iki 2018 metų darbo užmokestis Vilniaus apskrityje pakilo 330,8 EUR. Pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis Marijampolės regionas užima antrąją vietą iš analizuojamų regionų ir 2012 metais vidutinis darbo užmokestis šiame regione nuo pirmąją vietą užimančio Vilniaus regiono atsiliko 204 EUR ir siekė 499,8 EUR. 2013 m. -532,4 EUR. 2014 metais darbo užmokestis siekė 560,8 EUR, 2015 m. – 856,1 EUR, 2016 m. – 537,4 EUR, 2017 m. – 686,7 EUR, 2018 m. – 754,1 EUR. Marijampolės regione per analizuojamąjį laiko tarpą darbo užmokestis pakilo 254,3 EUR. Nedideliu skirtumu nuo Marijampolės regiono užimantis paskutiniąją

vieta Tauragės regionas. 2012 metais Tauragės regione vidutinis darbo užmokestis siekė 480,6 EUR, o lyginant su Vilniaus regionu, buvo mažesnis 223,2 EUR. Per analizuojamą laikotarpį darbo užmokestis po truputį keitėsi šiame regione ir 2013 m. siekė 507 EUR, 2014 - 533,8 EUR, 2015 m. – 567,7 EUR, 2016 m. – 622,5 EUR, 2017 m. – 670,8 EUR, o 2018 m. – 731 EUR. Nuo 2012 iki 2018 metų Tauragės regione darbo užmokestis padidėjo mažiau nei Marijampolės regione ir siekė 250 EUR.

Gyventojų pajamų didėjimas, gyventojų skaičiaus kaita bei nedarbo mažėjimas, kuris dviejose – Vilniaus ir Marijampolės – apskrityse sumažėjo daugiau nei du kartus galimai daro abipusę įtaką. Atskirose apskrityse gyventojų skaičius mažėjo (žr. 11 lentelę), o tuo pačiu rezultate sumažėjo ir nedarbo lygis išreikštas procentais (žr. 10 lentelę).

10 lentelė. Gyventojų pajamų kaita 2012-2018 metais analizuojamuose regionuose (Lietuvos statistikos departamentas)

Metai	Apskritis		
	Vilniaus (Proc.)	Marijampolės (Proc.)	Tauragės (Proc.)
2012	12,8	14,7	12,8
2013	9,7	15,4	10,0
2014	8,5	13,0	11,6
2015	7,6	10,4	9,1
2016	5,6	10,4	7,9
2017	4,8	8,8	8,5
2018	4,6	7,3	7,6

Nuo 2012 metų mažiausias nedarbingumo rodiklis atiteko Vilniaus ir Tauragės regionams. 2013 metais vienintelio Vilniaus regiono nedarbingumo rodiklis nesiekė 10 proc. – 9,7 proc. 2014 m. nedarbingumas sumažėjo 1,2 proc. ir siekė 8,5 proc. 2015 m. – 7,6 proc. 2016 m. – 5,6 proc. 2017 m. – 4,8 proc. 2018 m – 4,6 proc. Lyginant 2013 ir 2018 metus nedarbingumas Vilniaus regione sumažėjo daugiau nei du kartus – 2,11 karto arba 5,1 proc. Pasikeitimai vyko ir Marijampolės apskrityje. 2012-2013 metais šioje apskrityje nedarbingumas buvo didžiausias iš visų analizuojamų apskričių ir siekė 15,4 proc. Rodiklis didesnis 5,7 proc. lyginant su Vilniaus regionu. Nuo 2013 iki 2014 metų rodiklis nukrito 2,4 proc. ir siekė 13 proc. 2015 ir 2016 metais – 10,4 proc. 2017 m. – 8,8 proc. 2018 m. – 7,3 proc. Mažiausias nedarbo teigiamas pokytis įžvelgiamas Tauragės regione. 2012 metais Tauragės regione rodiklis buvo toks pat kaip ir Vilniaus regione – 12,8 proc., 2013 m. – 10 proc., o 2014 metais, šis rodiklis padidėjo iki 11,6 proc., kas reiškia nedarbo padidėjimą regione. 2015 metais rodiklis sumažėjo ir siekė 9,1 proc., o 2016 m. – 7,9 proc. 2017 metais nedarbas Tauragės regione vėl išaugo ir jau siekė 8,5 proc. 2018 metais Tauragės regione nedarbas sumažėjo ir 0,3 proc. daugiau nei Marijampolės apskrityje – 7,6 proc. Nedarbo rodiklių svyravimas 2013-2018 m. Tauragės regione parodo, kad nuolat kylantis darbo užmokestis neturėjo tiesioginės įtakos nedarbui.

Gyventojų pajamoms, jų nelygybei įtaką gali daryti ir nuolat svyruojantis gyventojų skaičius. Gyventojų skaičius susideda iš kelių komponentų – emigracijos, imigracijos, Neto migracija (žr. 11 lentelę)

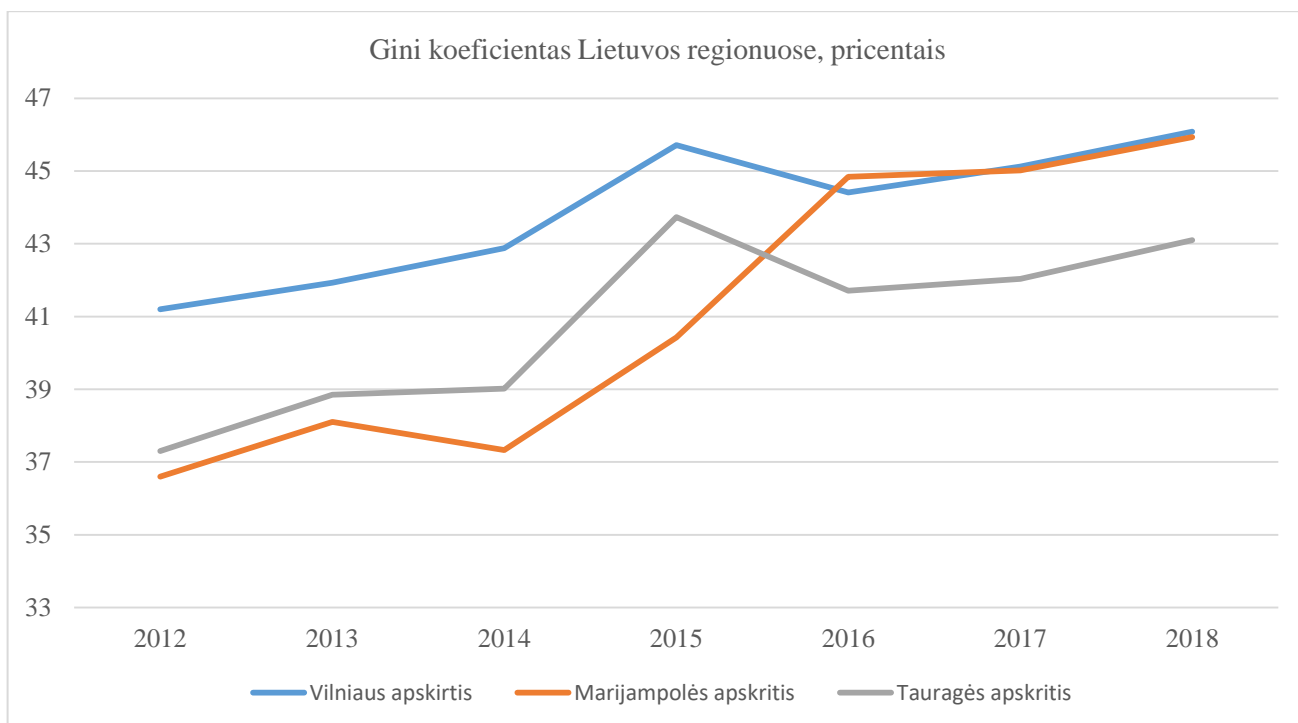
11 lentelė. Gyventojų skaičius 2012-2018 metais analizuojamuose regionuose (Lietuvos statistikos departamentas)

Metai	Gyventojų skaičius regione tūkst.			Neto migracija regione tūkst.		
	Vilniaus	Marijampolės	Tauragės	Vilniaus	Marijampolės	Tauragės
2012	805 625	157 901	107 087	-	-	-
2013	806 162	155 206	105 428	-	-	-
2014	806 499	152 969	103 810	1931	-1484	-1074
2015	806 613	150 376	102 056	-1864	-1893	-1370
2016	805 030	147 440	100 071	-178	-2969	-2009
2017	804 652	142 890	96 980	367	-3236	-2213
2018	807 676	139 978	94 782	5432	-1652	-1510

Lentelės pateiktuose duomenyse galime išvelgti gyventojų skaičiaus didėjimą ar mažėjimą analizuojamuose regionuose. Vienintelis Vilniaus regionas, kuriame gyventojų skaičius didėjo 2012-2015 metais bei 2018 metais. Nors 2016 ir 2017 metais gyventojų skaičius regione sumažėjo, kas matyti ir Neto migracijos duomenyse, tačiau 2018 metais gyventojų skaičius siekė 807 676 gyventojų ir nuo 2012 metų padidėjo 2051 gyventojų arba 0,3 proc. Kitokia situacija matyti Marijampolės ir Tauragės regionuose. Gyventojų skaičius nuo 2012 metų nuolat mažėjo. Neto migracijos duomenys parodo, kad didėjanti tarpregioninė migracija vyko 2014-2017 metais, o 2018 metais migruojančių žmonių skaičius sumažėjo beveik perpus. Gyventojų skaičius tiek Marijampolės, tiek Tauragės regionuose žymiai mažesnis lyginant su Vilniaus regionu: Marijampolėje 2012 metais gyventojų skaičius siekė 157 tūkst., o Tauragės regione – 107 tūkst. Nuo 2012 metų Marijampolės regione gyventojų skaičius ėmė sparčiai mažėti, o 2018 metais statistikos duomenimis gyventojų buvo 139 978. Per analizuojamą laikotarpį skaičius sumažėjo 11,35 procentais – 17923 gyventojų. Dar didesnis pokytis į neigiamą pusę užfiksuotas Tauragės regione, kuris dar 2012 metais turėjo mažiausią gyventojų skaičių ir nuo Vilniaus regiono atsiliko 698 tūkst. gyventojų. 2018 metais Tauragės regione gyventojų skaičius nesiekė 100 tūkst.: fiksuojami duomenys rodo 94 782 gyventojus. Per analizuojamą 2012-2018 metų laikotarpį Tauragės regionas neteko mažiau gyventojų nei Marijampolės regionas – 12305 gyventojų – tačiau vertinant bendrą gyventojų skaičių Tauragės regione šis skaičius sumažėjo 11,49 proc., kas reiškia didžiausią gyventojų skaičiaus mažėjimą.

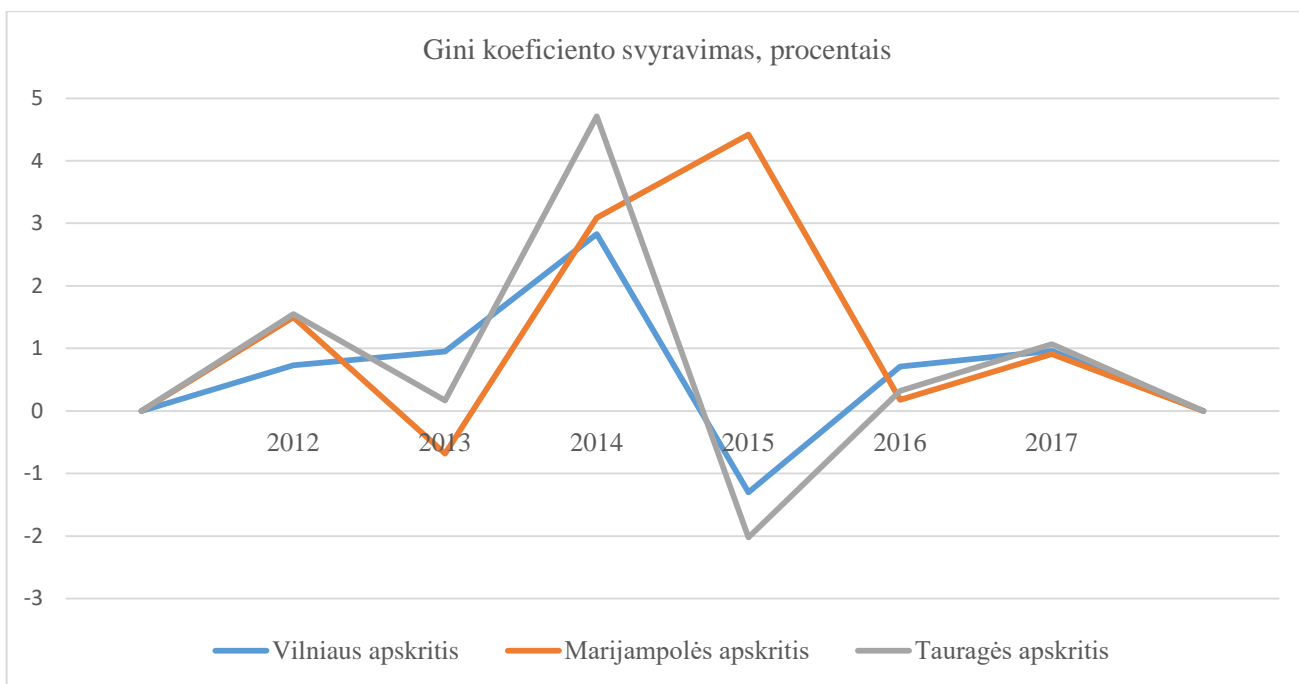
Iš pateiktų analizuotų duomenų galima apskaičiuoti Gini koeficientą, kuris padėtų regionus suskirstyti žemo ir aukšto išsivystymo grupes (žr. 21 pav.).

21 pav. Gini koeficiento pokyčiai 2012-2018 metais analizuojamuose regionuose (sudaryta autorės remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

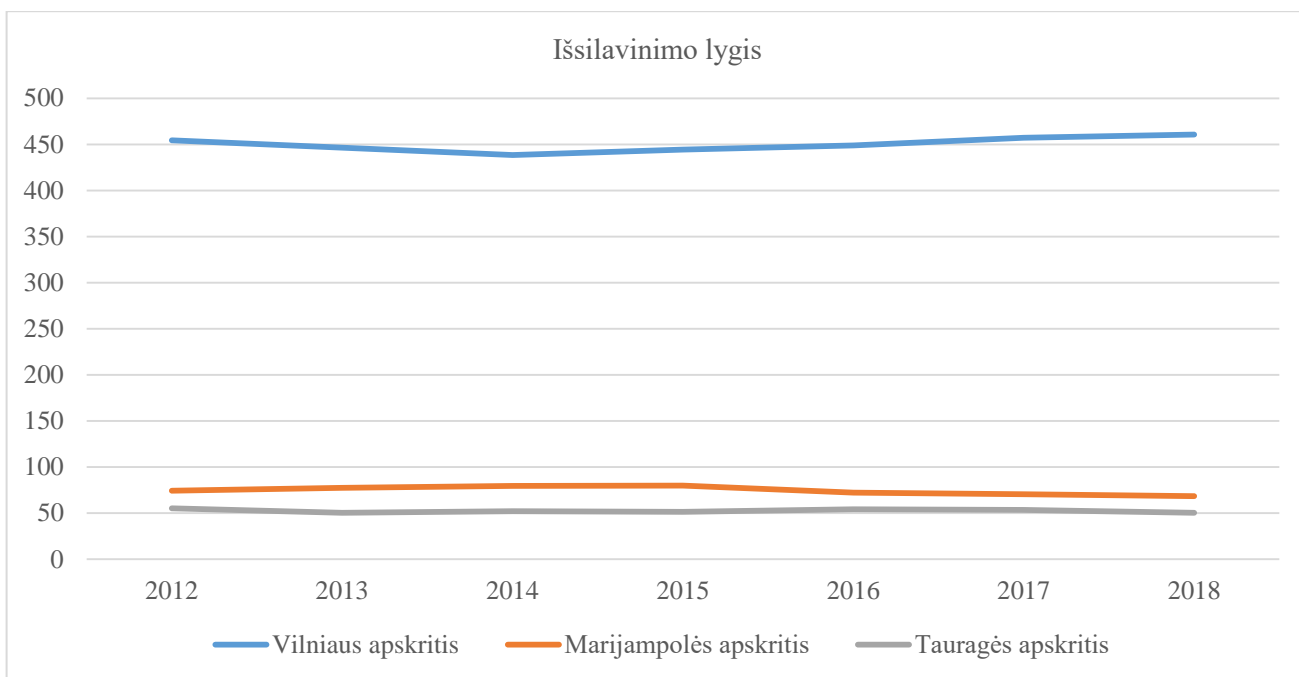
Iš grafiko matyti, kad didžiausia pajamų nelygybė, analizę atliekant remianti Gini koeficiento reikšme, atitenka Vilniaus regionui. 2012 metais Gini koeficiento reikšme Vilniaus regione siekė 41,2. Reikšmė kilo iki 2015 metų ir pasiekė 45,71. 2016 metais reikšmė sumažėjo iki 44,41, tačiau sekantais, 2015 metais, vėl pajamų nelygybė kilo, o 2018 metais Gini koeficientu išreikšta pajamų nelygybė siekė 46,08. Per analizuojamąjį laikotarpį pajamų nelygybė pakilo nuo 41,2 iki 46,08. Nuo 2012 iki 2018 metų pajamų nelygybė didėjo ir Marijampolės regione. 2012 metais Gini koeficiento dydis lyginant su Vilniaus regionu buvo mažesnis – 36,6. 2013 metais koeficiento dydis augo iki 38,1; 2014 m. pajamų nelygybė sumažėjo ir siekė 37,33 tačiau 2015-2016 metais rodiklis sparčiai didėjo ir vos per kelis analizuojamus metus jau siekė 44,84 bei pralenkė Vilniaus regioną. 2017-2018 metais mažesniu tempu, tačiau nepaliaujamai didėjo ir 2018 metais Gini koeficiento rodiklis siekė 45,93. Dideli pajamų nelygybės pokyčiai vyko trečiajame analizuojamame Tauragės regione. 2012 metais ši rodiklis iš vertinamų trijų regionų buvo antrasis pagal dydį ir siekė 37,3. 2012-2015 metais rodiklis kasmet kilo, o 2015 metais siekė 43,73 ir pagal pateiktus duomenis matyti, kad šiais metais pajamų nelygybė Tauragės regione buvo didžiausia per visą analizuojamąjį laikotarpį. 2016 metais pajamų nelygybė sumažėjo iki 41,71. 2017 m. – 42,03, o 2018 m. – 43,1. Per analizuojamąjį 2012-2018 metų laikotarpį didžiausias pajamų nelygybės svyravimas pastebimas Marijampolės ir Tauragės regionuose, o pajamų nelygybės minimalus pasikeitimas 2012-2018 metais įžvelgiamas Vilniaus regione. (žr. 22 pav.)

22 pav. Gini koeficiento pasikeitimo dydis 2012-2018 metais analizuojamuose regionuose (sudaryta autorės remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

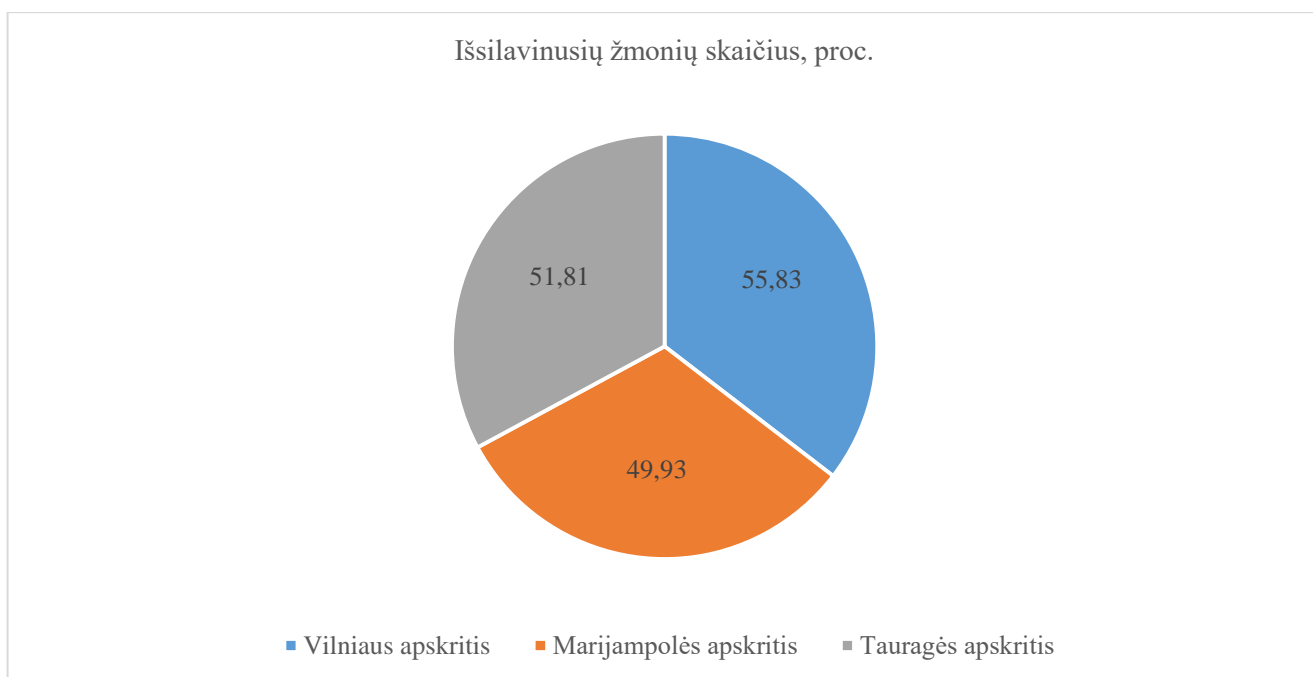
Paveikslas įtaigiai parodo, koks realus atotrūkis vyko tarp pajamų nelygybę atspindinčio Gini koeficiento rodiklių kiekvienas metais atskirose apskrityse. Matyti, kad didžiausia analizuojamo dydžio amplitudė siekia Tauragės regione tarp 2014 – 2015 metų. Didelis pajamų nelygybės svyravimas matomas ir Marijampolės apskrityje, kurioje 2013-2015 metais pajamų nelygybė padidėja beveik tokiu pat dydžiu kaip Marijampolės apskritis 2013-2015 metais. Mažesnis pajamų nelygybės svyravimas išvelgiamas Vilniaus apskrityje, tačiau nuolydis, kaip ir Tauragės apskrityje, matomas 2014-2015 metais. Nors pajamų nelygybę atspindinčio Gini koeficiento svyravimo dydis analizuojamuose regionuose kinta skirtingai, tačiau 2016-2018 metais Vilniaus, Marijampolės ir Tauragės regionuose pajamų nelygybės kaita matoma panaši.

Vienas iš kriterijų, padėsiančių nustatyti kuo tikslesnę pajamų nelygybės įtaką ekonomikos augimui – išsilavinimo lygis regione. Išsilavinimo lygį sudaro gyventojų turimas vidurinis bei aukštasis universitetinis arba jam prilygintas aukštasis koleginius išsilavinimas. Išsilavinimas taip pat padeda analizuojamus regionus suskirstyti į aukšto bei žemo išsivystymo lygius (žr. 23 pav.).

23 pav. Išsilavinusių žmonių skaičius tūkst. 2012-2018 metais (sudaryta autorės remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

Iš paveikslo matyti, kad egzistuoja stiprus išsilavinimą turinčių žmonių atotrūkis tarp regionų, tačiau tam įtakos turi regiono dydis, nuolatinių gyventojų skaičius. Norint įvertinti realų išsilavinimo dydį svarbu apskaičiuoti išsilavinusių žmonių skaičių atitinkamai proporcingą gyventojų skaičiui (žr. 24 pav.).

24 pav. Išsilavinimą turinčių žmonių vidutinis dydis išreikštas procentais per 2012-2018 metus (sudaryta autorės remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

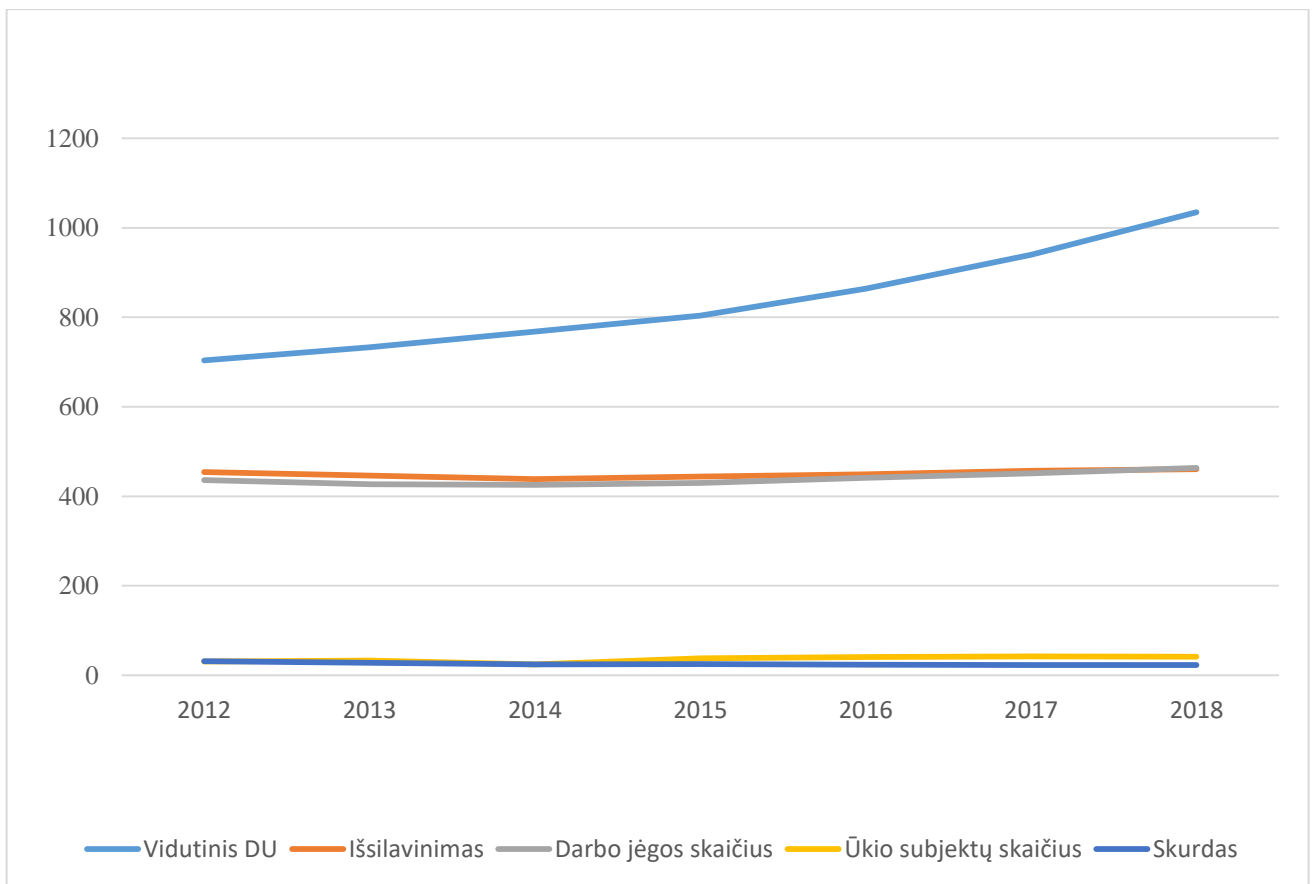
Paveiksle matyti, kad pagal išsilavinusių žmonių skaičių, kuris yra atitinkamai proporcingas gyventojų skaičiui, pirmauja Vilniaus regionas, kuriame gyvena 55,83 proc. gyventojų, turinčių išsilavinimą. Antroje vietoje – Tauragės apskritis, kurioje 51,81 proc. gyventojų turi išsilavinimą per 2012-2018 metus. Trečiąją vietą užima Marijampolės apskritis, kurioje išsilavinimą turintys gyventojai nesudaro nė pusės visų apskrities gyventojų ir siekia 49,93 proc.

Iš visų pateiktų duomenų matyti, kad skirtumai tarp analizuojamų regionų yra akivaizdūs: skiriasi verslo įmonėse dirbančių darbuotojų gaunamos pajamos, gyventojų skaičius, darbo užmokesčio dydis, išsilavinimą turinčių žmonių skaičius bei pajamų nelygybė. Atlikus koreliacinę analizę SPSS programa (žr. 3 priedas) matyti, kad analizuoti rodikliai glaudžiai susiję su pajamų nelygybe bei ekonomikos augimu, todėl norint rasti pajamų nelygybės daromą įtaką ekonomikos augimui svarbu įvertinti ne tik pajamų dydžius, jų sąveiką bei įtaką, bet ir kontrolinius kintamuosius. Tolimesnė analizė bus atliekama vertinant aukšto išsivystymo – Vilniaus regioną bei žemo išsivystymo – Marijampolės ir Tauragės regionus.

4.2. Gyventojų pajamų nelygybę ir ekonomikos augimą atspindintys rodikliai aukšto išsivystymo (augimo) grupei priskirtuose regionuose

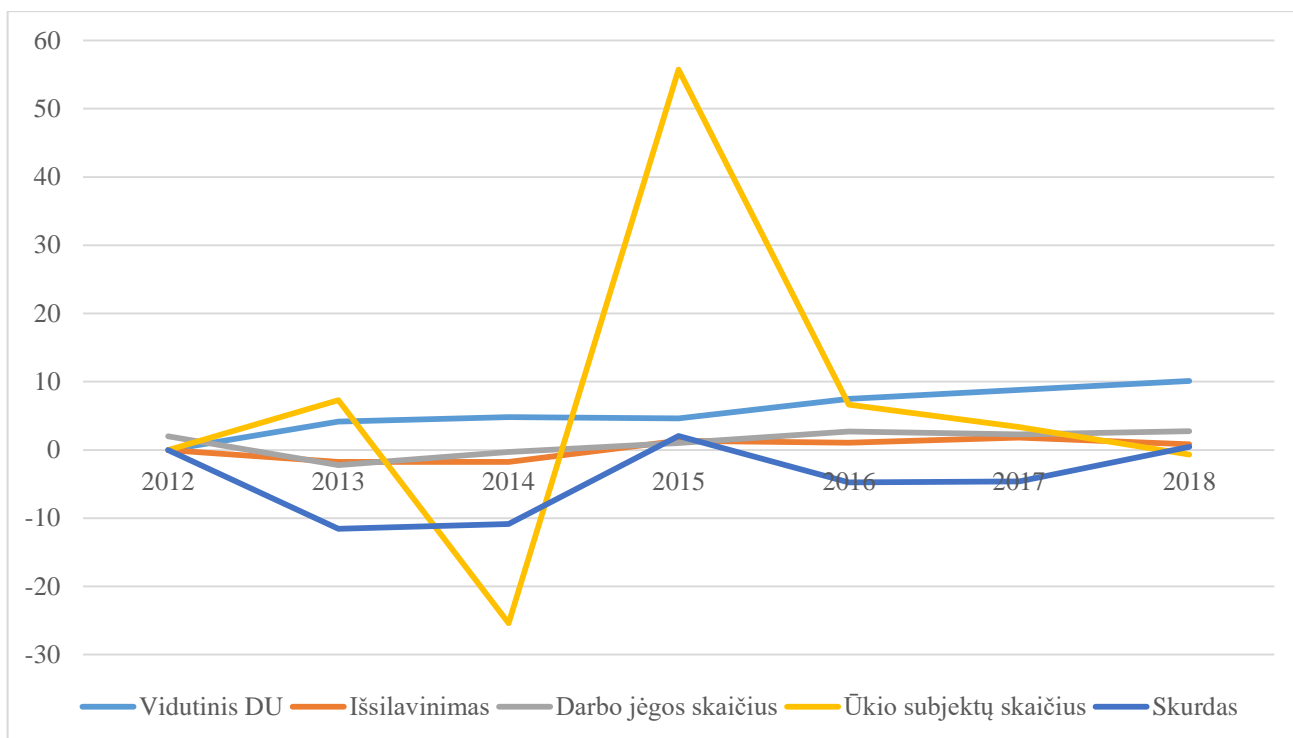
Baigiamajame magistro projekte aukšto išsivystymo grupei priskirta Vilniaus apskritis. Vertinant pajamų nelygybės įtaką ekonomikos augimui Vilniaus apskrityje svarbu išsiaiškinti ne tik kaip tarpusavyje koreliuoja pajamų nelygybė (Gini koeficientas) ir ekonomikos augimas (BVP rodiklis), tačiau ir rasti atsakymą kokia šios koreliacijos įtaka – teigiama ar neigiama.

Vienas svarbiausių kriterijų – pajamos, kurios lyginamos su įvairiais kintamaisiais. Toks lyginimas padeda išvelgti demografinių ar socialinių kintamųjų įtaką pajamoms ir jų nelygybei (žr. 25 pav.).

25 pav. Demografinių ir socialinių kintamųjų tarpusavio koreliacija 2012-2018 metais (sudaryta autorės remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

Paveiksle matyti kaip keitėsi vidutinio darbo užmokesčio dydis ir kiti kintamieji: išsilavinimas, darbo jėgos skaičius, ūkio subjektų skaičius, skurdas. Duomenys parodo, kad 2012-2018 metais visi kintamieji pasikeitė į teigiamą pusę – vidutinis darbo užmokestis (VDU), išsilavinimas, darbo jėgos skaičius, ūkio objektų skaičius padidėjo, o skurdas Vilniaus apskrityje sumažėjo. Iš to matyti, kad socialiniams rodikliams keičiantis teigiama linkme gyventojų vidutinis darbo užmokestis didėja gana dideliu tempu. Vis dėlto, kad galėtume padaryti išvadą kaip stipriai analizuojami kontroliniai kintamieji koreliuoja su vidutinio darbo užmokesčiu svarbu išanalizuoti kokių mastu per metus kintamojo dydis pasikeičia ir kaip tuo pat metu keičiasi vidutinio darbo užmokesčio dydis (žr. 26 pav.).

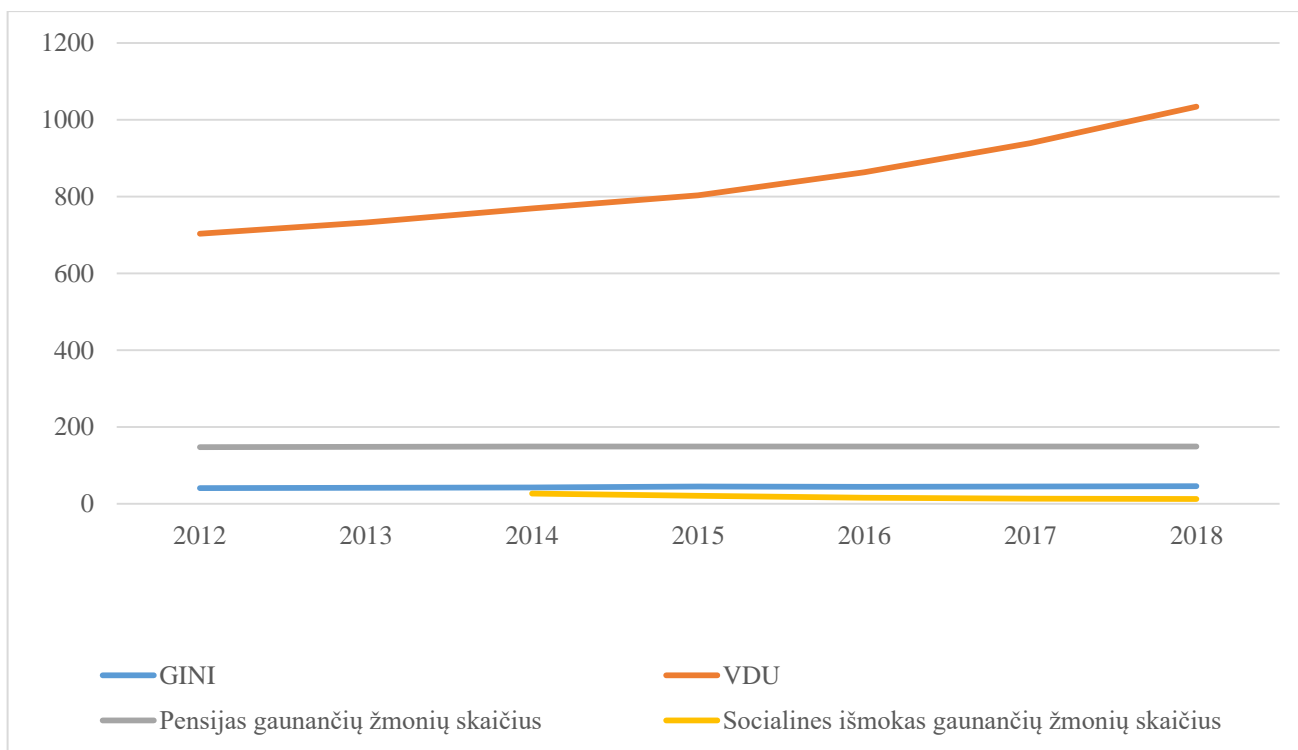

26 pav. Demografinių ir socialinių kintamųjų rodiklių kitimas proc. 2012-2018 metais (sudaryta autorės remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

Iš paveikslo matyti, kad tolygiausias ir mažiausias vidutinio darbo užmokesčio didėjimas vyko 2013-2015 metais: 2013 metais VDU pakilo 4,1 proc., 2014 m. – 4,8 proc., 2015 m. – 4,6 proc. Tuo pačiu analizuojamu laikotarpiu įvairiai keitėsi ir kiti kintamieji: 2013-2014 metais išsilavinimą turinčių žmonių skaičius ir darbo jėgos skaičius nežymiai sumažėjo, o 2015 išsilavinusių žmonių skaičius paaugo tik 1,3 proc., o darbo jėgos skaičius – 1 proc., ūkio subjektų skaičius 2013 metais padidėjo 7,3 proc., o 2014 metais sumažėjo 25,4 proc., bet jau 2015 metais išaugo net 55,7 proc., skurdo skaičius 2013-2014 metais keitėsi didžiausiu mastu per visą analizuojamąjį laikotarpį – sumažėjo 2013 metais 11,5 proc., o 2014 metais 10,9 proc, tačiau 2015 metais skurdo lygis Vilniaus apskrityje nedideliu procentu išaugo lyginant su 2014 metais – padidėjo 2 proc. Galima teigti, kad tolygus ir nedidelis VDU didėjimas 2013-2015 metais vyko tik dėl didelio skurdo sumažėjimo, tačiau VDU neišaugo stipriai, nes tais pačiais metais neigiama linkme kito kiti kontroliniai kintamieji: išsilavinimas, darbo jėga ir ūkio subjektai. Kiti analizuojami metai patvirtina, kad VDU dydžio didėjimas tiesiogiai priklauso nuo kontrolinių kintamųjų: nuo 2015 iki 2018 VDU išaugo daugiau nei du kartus lyginant su pasikeitimu 2013-2015 metais. Staigiam šuoliui įtakos turėjo analizuojami kintamieji, kurie keitėsi teigiama linkme. Išsilavinimą turinčių žmonių skaičius 2015-2018 metais nežymiai, tačiau nuolat didėjo, darbo jėgos skaičius taip pat keitėsi teigiama linkme. Ūkio subjektų skaičius 2016-2017 metais didėjo, tačiau 2018 m. kintamojo dydis sumažėjo 0,7 proc. Skurdo rodiklis taip pat kaip ūkio subjektų skaičius 2016-2017 metais keitėsi teigiama linkme – sumažėjo – o 2018 m. nežymiai darė neigiamą įtaką padidėdamas 0,4 proc. Nuo 2012 iki 2018 metų Vidutinis darbo užmokestis padidėjo 47 proc., išsilavinimą turinčių asmenų skaičius padidėjo 1,41 proc., darbo jėgos skaičius padidėjo 6,23 proc., ūkio subjektų skaičius taip pat keitėsi teigiama linkme – padidėjo 36,46 proc., o skurdas Vilniaus apskrityje sumažėjo 26,60 proc. Dėl tokių rodiklių pasikeitimų

galima teigti, kad vidutinis darbo užmokestis tiesiogiai priklauso nuo kontrolinių kintamųjų: kuo didesniu mastu į teigiamą pusę keičiasi kintamasis, tuo didesne dalimi didėja vidutinis darbo užmokestis.

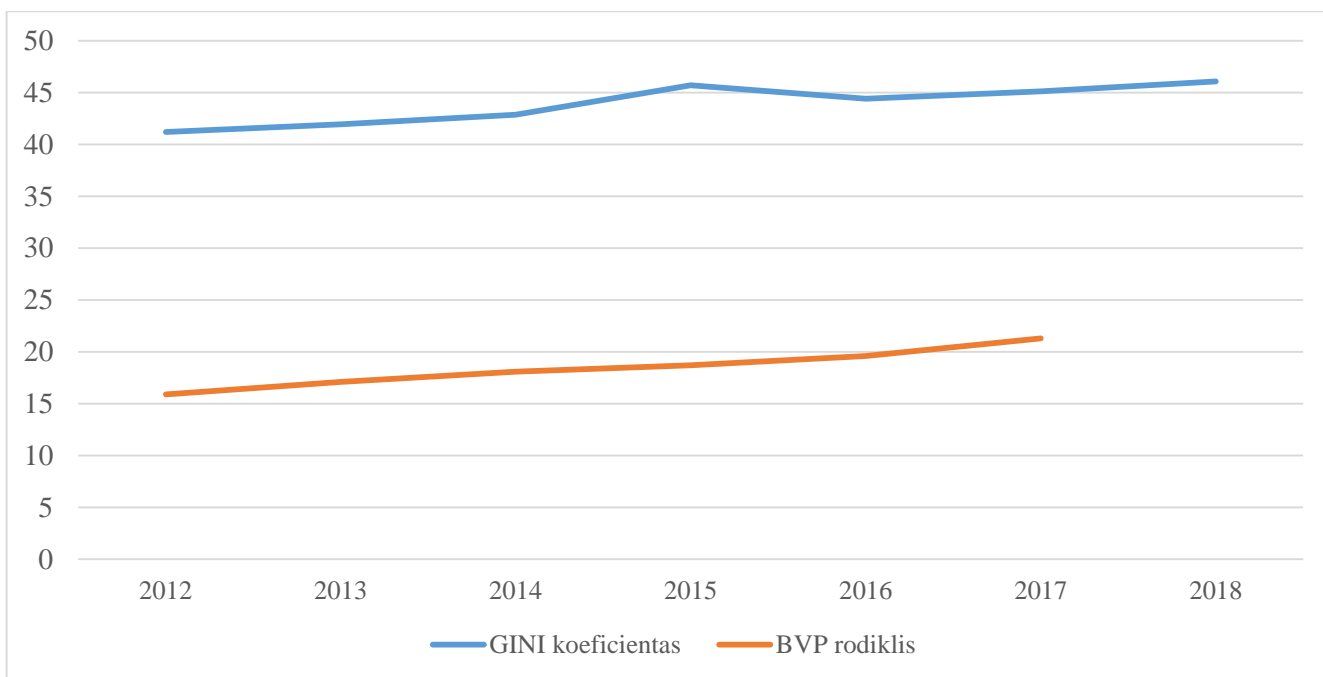
Analizuojant pajamų nelygybę ir jos kitimą svarbu vertinti kelis pajamų šaltinius, kurie gali daryti tiesioginę įtaką. Pajamų nelygybė susideda atsiradus skirtumui tarp šių kintamųjų: vidutinio darbo užmokesčio dydžio, pensijas bei socialines išmokas gaunančių žmonių skaičiaus (žr. 27 pav.).

27 pav. Pajamų šaltinių dydžių ir pajamų nelygybės rodiklio svyravimas 2012-2018 metais (sudaryta autorės remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

Paveiksle matyti, kad pensijas gaunančių žmonių skaičius 2012-2018 metais keitėsi skirtingai: 2013-2014 bei 2016-2017 metais didėjo, o 2015 ir 2018 skaičius mažėjo. Rezultate pensijas gaunančių žmonių skaičius padidėjo 0,97 proc. Kitaip nei pensijas gaunančių žmonių skaičiaus rodiklis socialines išmokas gaunančių žmonių skaičius didėjo dideliu procentu kasmet: 2015 metais sumažėjo 21,35 proc., 2016 m. – 21,06 proc., 2017 m. – 18,37 proc., o 2018 metais sumažėjo 7,5 proc. Nors vidutinio darbo užmokesčio didėjo, tačiau galima teigti, kad pajamų nelygybė sumažėjo tarp dirbančiųjų asmenų ir socialines išmokas gaunančiųjų, bet tuo pačiu padidėjo tarp dirbančiųjų žmonių ir pensijas gaunančiųjų skaičiaus, todėl Vilniaus apskrityje pajamų nelygybė išliko. Nepaisant šių pajamų svyravimų Gini koeficientas nuolat didėjo išskyrus 2016 metus, tačiau galutiniame rezultate Gini koeficiento padidėjimas matomas 11,84 proc., kas reiškia, kad svyruojant gyventojų pajamų šaltinių dydžiams, ar įvairias išmokas gaunančių žmonių skaičiui pajamų nelygybė Vilniaus regione po truputį auga.

Išanalizavus kontrolinius kintamuosius ir jų tarpusavyje esančią priklausomybę svarbu nustatyti kaip pajamų nelygybės rodiklis keičiasi ir kaip tuo pačiu metu keičiasi ekonomikos augimą atspindintis rodiklis – BVP (žr. 28 pav.).

28 pav. Gini koeficientas ir BVP rodiklis 2012-2018 metais (sudaryta autorės remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis).

Paveiksle matyti, kad ekonomikos augimas vyksta nuolat, nors pajamų nelygybė taip pat auga. Vis tik galima pastebėti, kad 2012-2016 metais didesniu tempu Gini koeficientui didėjant, atitinkamai lėčiau auga ekonomika ir mažesniu dydžiu didėja BVP rodiklis. 8,67 proc. padidėjo BVP rodiklis 2017 metais, o Gini koeficientas po sumažėjimo 2016 metais padidėjo 1,59 proc.

Vertinant visus kontrolinius kintamuosius galima matyti, kad lėčiau didėjant vidutiniam darbo užmokesčiui bei didėjant pensijas gaunančių žmonių skaičiui pajamų nelygybė sparčiau didėja. Tokiam kitimui įtaką daro ir mažėjantis išsilavinusių žmonių skaičius, darbo jėgos mažėjimas. Mažėjant išsilavinimą turinčių žmonių skaičiui galimai didėja nekvalifikuotą darbą dirbančiųjų ir mažą darbo užmokestį gaunančių žmonių skaičius, bedarbių skaičius, socialines išmokas gaunančiųjų skaičius, kas didina pajamų nelygybę Vilniaus regione.

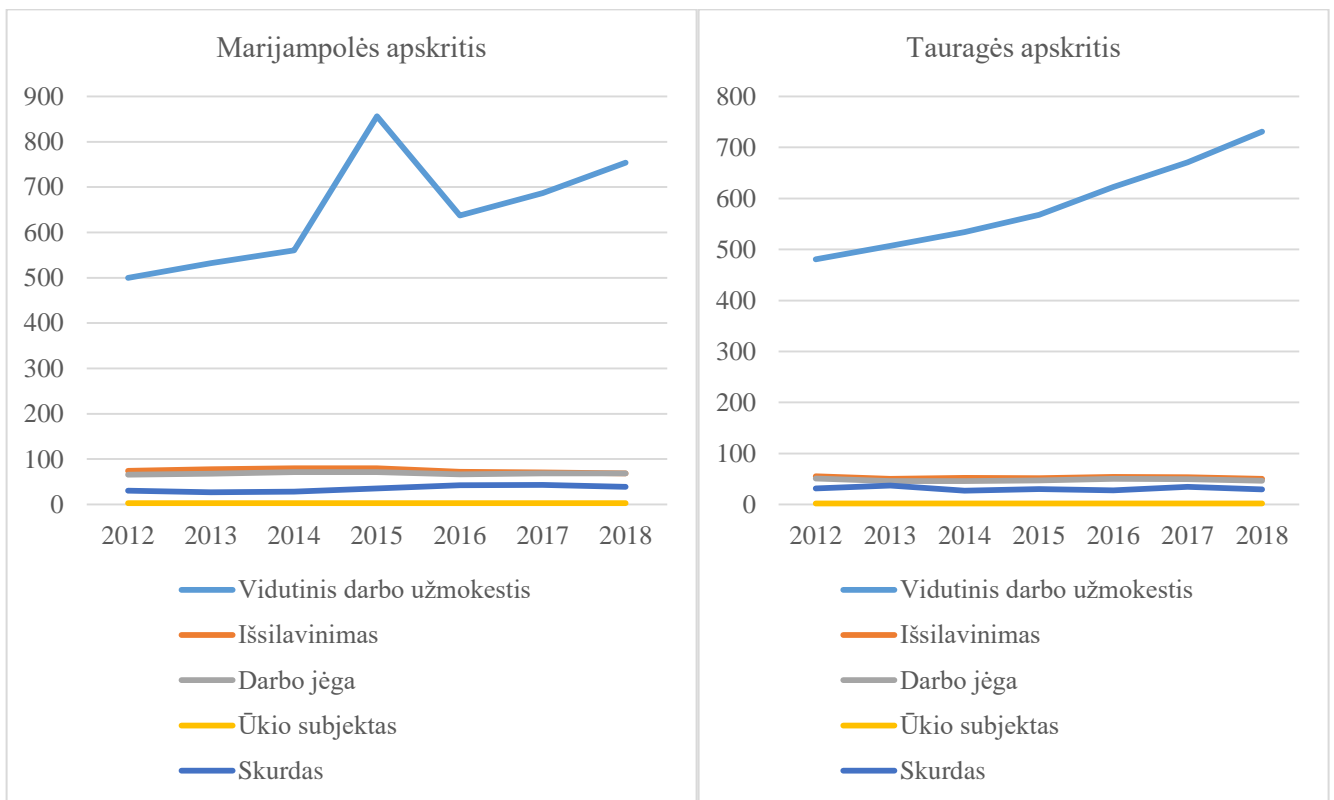
Įvertinus kontrolinius kintamuosius galima teigti, kad aukšto išsivystymo regione pajamų nelygybės įtaka ekonomikos augimui gali būti vertinama teigiamai, nes dėl jos buvimo ir didėjimo bendras vidaus produktas nesumažėja, tačiau pajamų nelygybė turėti išlikti stabili ar nežymiai mažėti, kad ekonomikos augimas būtų spartesnis. Kad pasiekti maksimalią pajamų nelygybės naudą regione išsilavinusių žmonių, darbo jėgos skaičius turėtų nuolat didėti, taip pat keistis ir pensijas ar socialines išmokas gaunančiųjų skaičius, o kartu sparčiau didės vidutinis darbo užmokestis, kas prislopins pajamų nelygybės augimą, tačiau jos nesunaikins ir taip ekonomikos augimui darys teigiamą įtaką.

4.3. Gyventojų pajamų nelygybę ir ekonomikos augimą atspindintys rodikliai žemo išsivystymo grupei priskirtuose regionuose

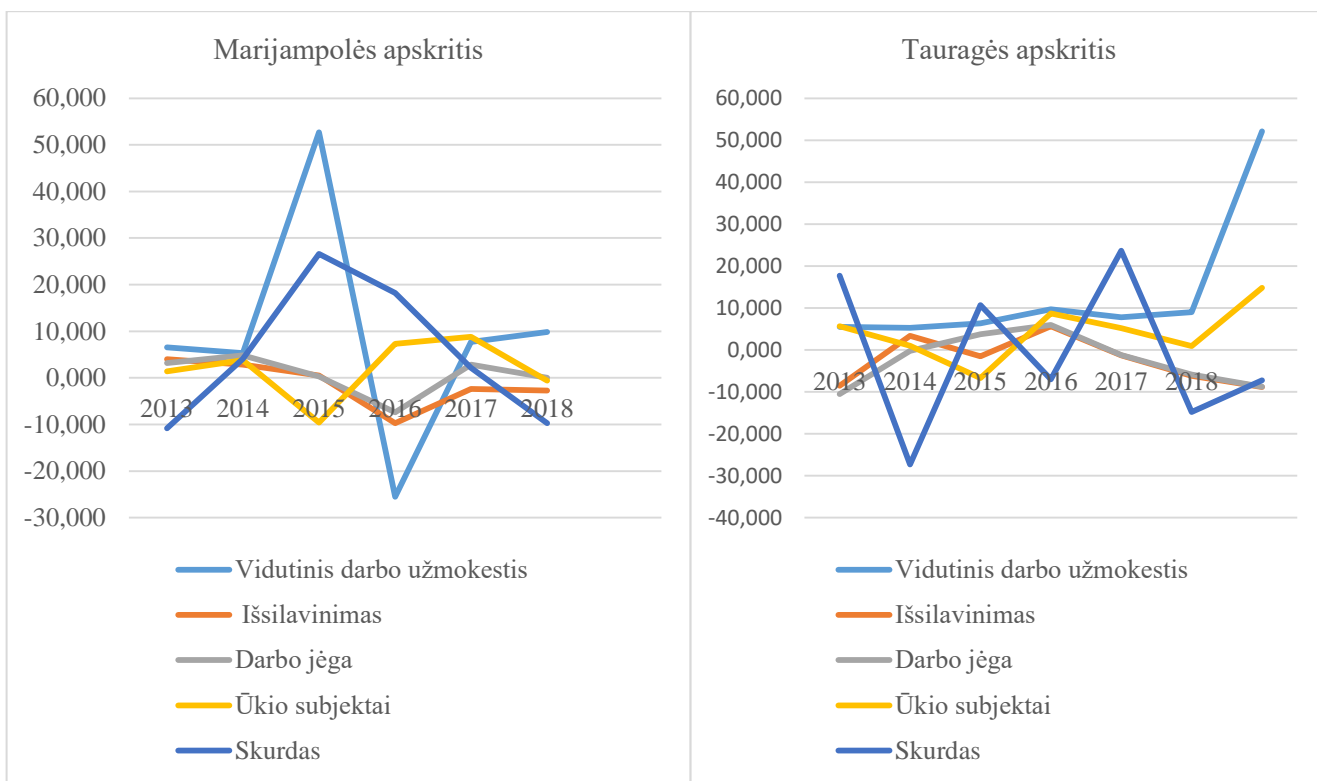
Analizuojant pajamų nelygybės įtaką ekonomikos augimui tarpusavio koreliacija tiriama žemo išsivystymo grupėje, kuriai priskirtos Marijampolės ir Tauragės apskritys. Šiame poskyryje analizuojama pajamų nelygybės (Gini koeficiento) ir ekonomikos augimo (BVP rodiklio) tarpusavio koreliacija, bei nustatoma pajamų nelygybės įtaka ekonomikos augimui.

Analizė pradedama nuo Marijampolės ir Tauragės apskričių kontrolinių kintamųjų tarpusavio lyginimo. 29 paveiksle pateikti duomenys ir jų kitimas 2012-2018 metais. Kontroliniai kintamieji, kurių koreliacija analizuojama: vidutinis darbo užmokestis, išsilavinimą turinčių žmonių skaičius, darbo jėga, ūkio subjektas bei skurdas.

29 pav. Demografinių ir socialinių kintamųjų tarpusavio koreliacija Marijampolės ir Tauragės apskrityse 2012-2018 metais (sudaryta autorės remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

Paveiksle matyti, kad Marijampolės ir Tauragės regionuose VDU dydis 2012 ir 2018 metais išlieka panašus, nors Marijampolės apskrityje 2015-2016 metais vyko staigūs pasikeitimai: 2015 metais VDU padidėjo 295,3 EUR, tačiau 2016 metais stipriai sumažėjo – 218,7 EUR. Tauragės regione vidutinis darbo užmokestis kasmet didėjo panašiu tempu. VDU kitimui atitinkamai įtaką galėjo daryti kiti kintamieji, kurie 2012-2018 metais įvairiai kito: didėjo ir mažėjo. Pasikeitimų dydžiai matomi 30 pav.

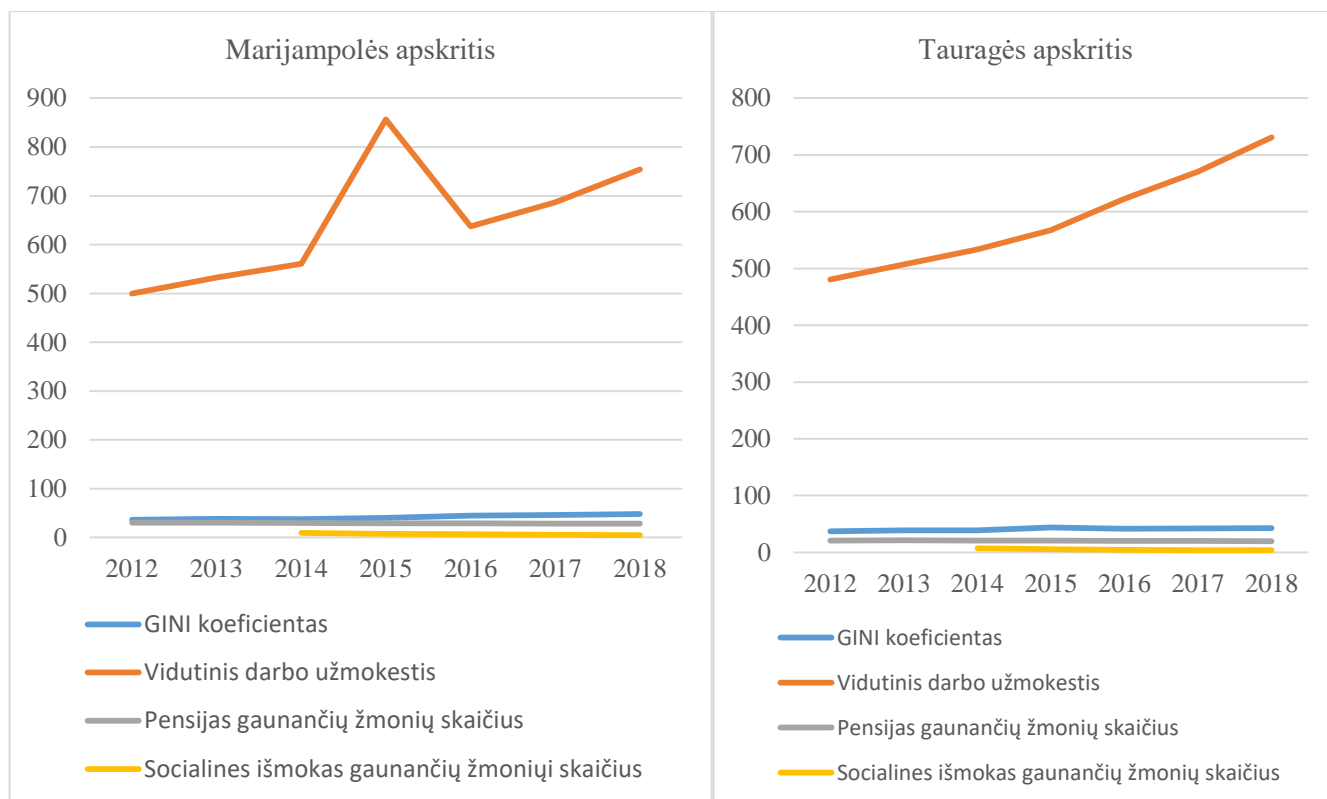
30 pav. Demografinių ir socialinių kintamųjų rodiklių kitimas proc. 2012-2018 metais (sudaryta autorės remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

Kitaip nei aukšto išsivystymo regione, žemo išsivystymo regionuose galima pastebėti žymesnių svyravimų. Didžiausias vidutinio darbo užmokesčio pasikeitimas vyksta Marijampolės apskrityje 2015-2016 metais, tačiau tuo pačiu laikotarpiu stipriai išauga skurdo rodiklis. 2015 metais skurdo rodikliui pakilus net 26,59 proc. VDU vis tiek didėja. Skurdo įtaką VDU galėjo prislopinti išsilavinimo ir darbo jėgos didėjimas, kuris teigiama linkme keitėsi nuo analizuojamo laikotarpio pradžios. 2016 metais Marijampolės regione VDU dydis sumažėja, nes tuo pat metu taip pat kaip 2015 metais didėjo skurdas – 18,21 proc., taip pat per visą analizuojamą laikotarpį stipriausias neigiamas pasikeitimas fiksuojamas ir išsilavinimą turinčių žmonių skaičius – 9,75 proc. bei darbo jėga – 7,40 proc. Išsilavinimas bei darbo jėga ne tik nesustabdė skurdo įtakos, bet ją paskatino, todėl galima teigti, kad tai buvo priežastis staigiam VDU nuopoliui. Nuo 2016 metų Marijampolės apskrityje Vidutinis darbo užmokestis didėja: 2017 metais – 7,74 proc., 2018 metais – 9,82 proc. Toks pasikeitimas vyko dėl darbo jėgos ir ūkio subjektų skaičiaus didėjimo. Naujų verslo subjektų atsiradimas daro teigiamą įtaką įvairiems socialiniams, demografiniams bei ekonominiams rodikliams.

Kontrastas išlieka tarp Marijampolės ir Tauragės regionų dėl skurdo ir VDU keitimosi 2012-2018 metais. VDU analizuojamo laikotarpio pabaigoje padidėjo daugiau nei 52 proc. bei visą laikotarpį augo. Įvairūs svyravimai vyko išsilavinimą turinčių žmonių bei darbo jėgos rodiklių, kurie 2018 metais buvo sumažėję daugiau nei 8,8 proc. Vis tik galima teigti, kad šių rodiklių pasikeitimas nepadarė didelės įtakos VDU augimui, nes analizuojamu laikotarpiu 14,79 proc. išaugo ūkio subjektų skaičius bei 7,26 proc. sumažėjo skurdo ribose gyvenančių žmonių skaičius.

Šie žemesnio lygio regionuose kintamųjų pasikeitimai pagrindžia, kad itin didelę įtaką vidutinio darbo užmokesčio dydžiui turi skurdas, kuris taip pat sąveikauja su išsilavinimą turinčių žmonių skaičiumi.

Skurdesniuose regionuose svarbu įvertinti kaip tarpusavyje sąveikauja socialines išmokas gaunančių žmonių skaičius, pensijas gaunančių žmonių skaičius, vidutinis darbo užmokestis ir pajamų nelygybė (žr. 31 pav.).

31 pav. Pajamų šaltinių dydžių ir pajamų nelygybės rodiklio svyravimas 2012-2018 metais (sudaryta autorės remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

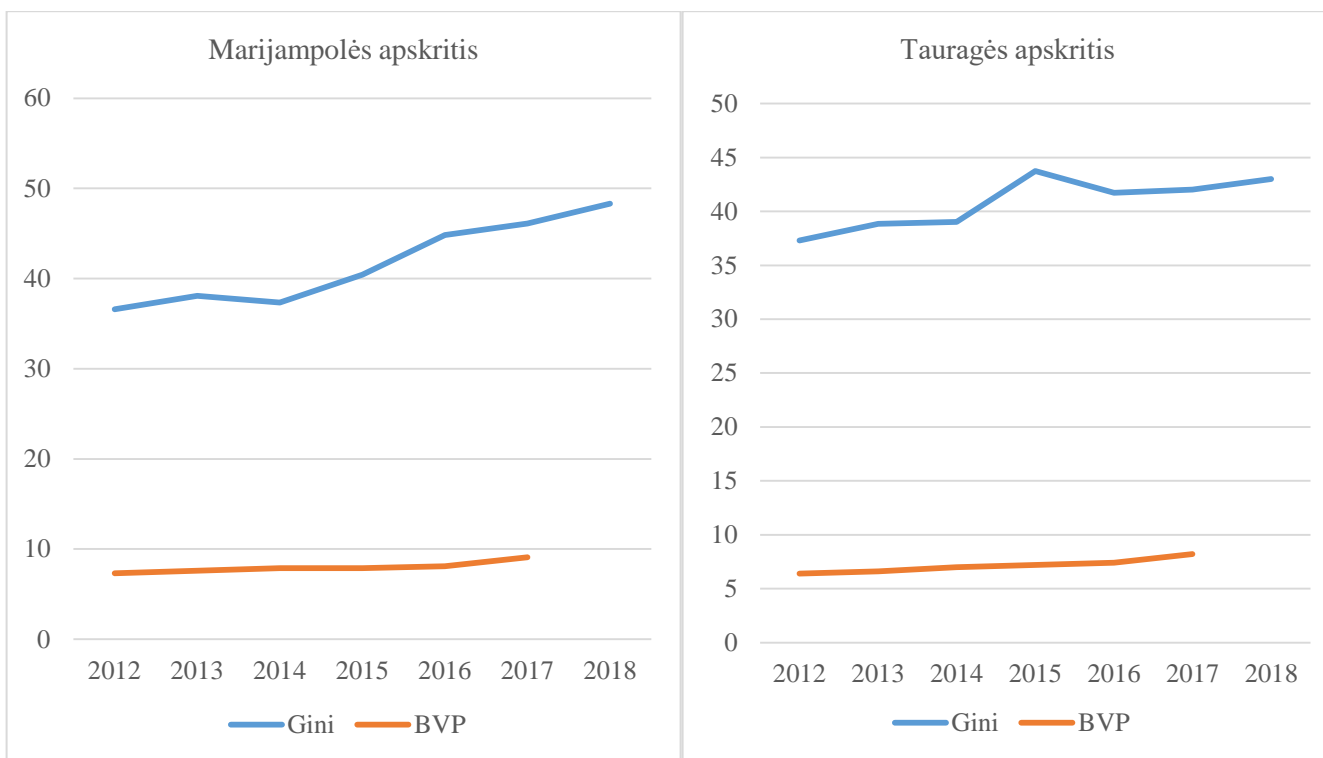
Paveiksle matyti, kad analizuojamuose žemesnio išsivystymo regionuose didesnę dalis gyventojų gyvena gaudami pensijas, o ne socialines išmokas. Nors 2012-2013 metais Tauragės apskrityje pensijas gaunančių žmonių skaičius padidėjo 1,48 proc., tačiau jau sekančiais, 2014 metais, šis skaičius ėmė mažėti iki pat 2018 metų. Nuolat šio kintamojo rodiklis mažėjo ir Marijampolės apskrityje. Per analizuojamą laikotarpį abiejuose regionuose pensijas gaunančių žmonių skaičius sumažėjo. Ne kitokia situacija vertinant socialines išmokas gaunančių žmonių skaičių: 2012-2013 metais Marijampolės ir Tauragės apskrityse šis rodiklis nuolat mažėjo ir per visą analizuojamą laikotarpį sumažėjo daugiau nei 47 proc. Skirtinga situacija tarp regionų vyko 2014-2016 metais lyginant pajamų nelygybę. Marijampolės regione 2014 metais pajamų nelygybė sumažėjo 2,02 proc., tuo pačiu padidėjo VDU bei sumažėjo socialines išmokas bei pensijas gaunančių žmonių skaičius. Iš ankstesnių duomenų matyti, kad Marijampolės regione padidėjo dirbančiųjų skaičius. Šie socialiniai pasikeitimai galėjo turėti įtakos pajamų nelygybės pasikeitimui. 2015-2016 metais pajamų nelygybė Marijampolės regione ėmė sparčiai kilti, o tuo pačiu metu sumažėjo vidutinio darbo užmokesčio dydis, neigiama linkme kito skurdo rodiklis.

2017 metais didėjant VDU bei stipriai išaugus ūkio subjektų skaičiui pajamų nelygybė didėjo, tačiau žymiai mažesniu procentu nei 2016 metais.

2013 metais pajamų nelygybės Tauragės apskrityje augo didesniu tempu nei Marijampolės regione dėl tuo pat metu didėjančio pensijas gaunančių žmonių skaičiaus bei VDU didėjimo. Remiantis skelbiama statistika (Lietuvos statistikos departamentas, 2019) pensijų dydis Lietuvoje auga mažesniu tempu nei darbo užmokestis, todėl padidėjus pensijas gaunančių žmonių skaičiui ir mažesniu nei Marijampolės regione procentu padidėjus VDU stipriau išaugo pajamų nelygybė. 2014 metais sumažėjo pensijas gaunančių žmonių skaičiui pajamų nelygybė augo, tačiau augimas nesiekė net 1 proc. lyginant su 2013 metais. Stiprus pajamų nelygybės šuolis vyko 2015 metais, nors VDU, pensijas ir socialines išmokas gaunančių žmonių skaičius kontrastingai nepakito. Toks Gini koeficiento pasikeitimas galėjo įvykti dėl daugiau nei 10 proc. išaugusio skurdo analizuojamame regione, sumažėjusio ūkio subjektų skaičiaus. Tauragės regione atvirkščiai nei Marijampolės regione pajamų nelygybė 2016 metais sumažėjo, o tuo pačiu metu didžiausias padidėjimas per visą analizuojamąjį laikotarpį įvyko vertinant vidutinio darbo užmokesčio dydį bei 7 proc. sumažėjo skurdą atspindinčio kintamojo dydis.

Įvertinus žemesnio išsivystymo regionų kintamųjų keitimąsi galima teigti, kad pajamų nelygybei didžiausią įtaką daro skurdas ir jo svyravimas: 2012-2018 metais skurdui padidėjus 27,96 proc. Marijampolės regione taip pat 31,97 proc. išaugo pajamų nelygybė bei ją atspindintis Gini koeficientas; Tauragės regione per analizuojamąjį laikotarpį 7,26 proc. sumažėjus skurdui žymiai mažiau, lyginant su Marijampolės regionu, 15,31 proc. išaugo pajamų nelygybė. Pajamų nelygybei įtaką daro ir kiti kintamieji: socialinės išmokos, pensijos, VDU, išsilavinimas, darbo jėga ir ūkio subjektų skaičius bei išvardintų kintamųjų pasikeitimas teigiama arba neigiama linkme.

Įvertinus kontrolinių kintamųjų dydžių keitimąsi 2012-2018 metais sekantis žingsnis - išanalizuoti kaip pajamų nelygybė koreliuoja su ekonomikos augimu bei kokia įtaką – teigiamą ar neigiamą – daro. Gini koeficiento ir BVP rodiklio kitimas pateikiamas 32 paveiksle.

32 pav. Gini koeficientas ir BVP rodiklis 2012-2018 metais (sudaryta autorės remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

Iš duomenų, pateiktų 34 pav., matyti, kad pajamų nelygybė per visą analizuojamąjį 2012-2018 metų laikotarpį nuolat didėjo, išskyrus 2014 metus Marijampolės apskrityje kuomet Gini koeficientas sumažėjo 2,02 proc., bei 2016 metus Tauragės apskrityje kuomet kintamasis rodiklis sumažėjo 4,62 proc. Ne vienodu tempu žemesnio išsivystymo apskrityse kasmet didėjo BVP, ekonomikos augimą atspindintis rodiklis. Pastovus ekonomikos augimas parodo, kad esanti pajamų nelygybė nedaro stiprios žalos: BVP rodiklis nemažėja neigiama linkme.

Vertinant 2013-2016 metų Marijampolės regione esančius kintamųjų duomenų keitimąsi galima pastebėti tendenciją: kuo didesnis skurdo rodiklis, tuo didesnis Gini koeficientas. Taip pat įtaką daro ir VDU didėjimas/mažėjimas bei kitų kintamųjų – darbo jėgos skaičiaus, išsilavinimą turinčių žmonių bei ūkio subjektų skaičiaus – rodiklių pasikeitimas. 2014 metais, kuomet išsilavinimą turinčių žmonių skaičius, darbo jėgos ar ūkio subjektų skaičius buvo didesnis lyginant su 2015 metais – pajamų nelygybė netgi sumažėjo, nors skurdas, lyginant su 2013 metais, padidėjo 4,06 proc. Ryškus pajamų nelygybės pasikeitimas matomas 2015-2016 metais. Pajamų nelygybės didėjimas tapo proporcingas kontrolinių kintamųjų pasikeitimui. 2015 metais stipriai išaugo skurdas, tačiau tuo pačiu metu didėjo VDU, nežymiai, tačiau į teigiamą pusę keitėsi darbo jėgos, išsilavinimą turinčių žmonių bei ūkio subjektų skaičius. Šių kintamųjų teigiamas pasikeitimas paveikė skurdo įtaką pajamų nelygybei, todėl Gini koeficientas 2015 metais padidėjo 8,28 proc. 2016 metais pajamų nelygybė tik dar labiau padidėjo, tačiau tuo pačiu 25,55 proc. sumažėjo VDU dydis, neigiama linkme keitėsi ir kiti analizuojami kintamieji, todėl tai tik paskatino esančios pajamų nelygybės augimą. 2014 metais sumažėjus pajamų nelygybei 3,95 proc. pastebimas ekonomikos augimas, tačiau pajamų nelygybei stipriai padidėjus 2015 metais BVP rodiklis

sustojo, o 2016 metais padidėjo vos 2,5 proc. 2017 metais pajamų nelygybei padidėjus itin nežymiai – 2,81 proc. stipriai padidėjo BVP rodiklis. Ekonomikos augimas fiksuojamas 12,35 proc. Toks kintamųjų keitimasis vyko dėl stipriai sumažėjusio skurdo didėjimo, darbo jėgos bei VDU padidėjimo.

Tauragės regione 2012-2018 metais pastebima tokia tendencija: kuo didesnis Gini koeficiento pasikeitimas, tuo didesniu atvirkščiai proporcingu Gini koeficientui dydžiu keičiasi BVP dydis. 2013 metais Gini koeficientui padidėjus 4,16 proc. BVP rodiklis padidėjo 3,13 proc., o 2014 metais Gini koeficientui padidėjus vos 0,44 proc. BVP rodiklis išaugo beveik dvigubai didesniu procentu: 6,06 proc. 2015 metais Gini koeficientui stipriai šoktelėjus aukštyn – 12,07 proc., BVP rodiklis didėja mažesniu tempu. Svarbu tai, kad 2016 metais Pajamų nelygybės sumažėjimą fiksuojant Tauragės apskrityje ekonomika auga lėčiau, o 2017 metais Gini koeficientui vėl pradėjus nežymiai didėti pastebima dešimtadalius paaugusi ekonomika. 2013 metais pajamų nelygybė didėjo stipriai išaugusio skurdo, tuo pačiu metu didėjo pensijas gaunančių žmonių skaičius, mažėjo darbo jėga, išsilavinimą turinčių žmonių skaičius. Pajamų nelygybės šuolis nebuvo fiksuojamas itin didelis dėl VDU bei ūkio subjektų skaičiaus didėjimo. 2014 metais situacija Tauragės apskrityje keitėsi: pajamų nelygybė padidėjo vos 0,44 proc., tuo pačiu sumažėjo skurdo rodiklis, toliau didėjo VDU dydis, ūkio subjektų skaičius bei išsilavinimą turinčių žmonių atspindintis rodiklis. 2015 metais skurdui išaugus daugiau nei 10 proc. žymiai pasikeitė iš Gini koeficiento dydis – padidėjo 12,07 proc. 2016 metais fiksuojamas pajamų nelygybės sumažėjimas Tauragės apskrityje, tuo pačiu mažėja skurdo ribai priskiriamų žmonių skaičius, o taip pat kontroliniai kintamieji keitėsi teigiama linkme. Pajamų nelygybės sumažėjimas galimas dėl visų kintamųjų teigiamo pokyčio. 2017 metais pajamų nelygybei nežymiai padidėjus BVP rodiklis stipriai paauga. Skurdo rodikliui per visą analizuojamąjį laikotarpį padidėjus didžiausiu procentu taip pat didėja ir VDU dydis. Spartesnis ekonomikos augimas galimas dėl ne tik pensijas gaunančių žmonių skaičiaus sumažėjimo, bet taip pat dėl didelio socialiai remtinų žmonių procento sumažėjimo.

Išanalizavus žemesnio išsivystymo apskričių duomenis galima teigti, kad pajamų nelygybės pokytis bei įtaka ekonomikos augimui ypatingai priklauso nuo esamos socialinės situacijos: skurdo, pensijų ir socialinių išmokų rodiklių. Kontroliniai kintamieji daro teigiamą arba neigiamą įtaką pajamų nelygybei, o taip pat ir ekonomikos augimui. Vis tik galima teigti, kad pajamų nelygybė daro dualistinę įtaką ekonomikos augimui, nes sumažėjus pajamų nelygybei mažesniu tempu auga ekonomika, tačiau norint išgauti maksimalią pajamų nelygybės naudą ji turėtų būti kuo stabilesnė. Tokią pajamų nelygybės būseną užtikrinti gali tik skurdo sumažėjimas bei kitų kontrolinių kintamųjų teigiamas pasikeitimas.

Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui analizė parodė, kad tiek aukšto išsivystymo regionuose, tiek žemo išsivystymo regionuose pajamų nelygybės buvimas netrukdo ekonomikos augimui, tačiau pajamų nelygybės kontrastingas svyravimas atitinkamai lėtina ekonomikos augimą. Pajamų nelygybė turėtų išlikti kuo stabilesnė, nes jos staigus pasikeitimas daro neigiamą įtaką ekonomikos augimui – ekonomikos augimas sulėtėja. Tarp teigiamos ir neigiamos pajamų nelygybės įtakos ekonomikos augimui yra itin mažas atstumas, kuris svyruoja dėl įvairių išorinių veiksnių. Aukšto išsivystymo regionuose svarbiausiu kintamuoju tampa žmonių išsilavinimas, kuris daro įtaką darbo jėgos didėjimui, o tuo pačiu ir VDU pasikeitimui teigiama linkme. Žemo išsivystymo regionuose svarbiausiu kintamuoju tampa skurdas. Skurdo lygio keitimasis daro poveikį pajamų nelygybei. Pajamų nelygybės

stabilumą gali padėti išlaikyti tik kiti kontroliniai kintamieji, kurių svyravimas sušvelnina skurdo įtaką pajamų nelygybei arba priešingai – sustiprina.

Diskusija:

Pasaulyje atlikta įvairių mokslinių tyrimų apie esamą pajamų nelygybę, ekonomikos augimą bei jų tarpusavio sąryšį ir priklausomybę, tačiau vieningą ir teisingą atsakymą sunku rasti dėl skirtingų tyrimų metodikų, duomenų pasirinkimo bei laikotarpių analizės. Rezultatai galimai priklauso ir nuo autorių, mokslininkų požiūrio, subjektyvios nuomonės bei gautų rezultatų interpretacijos ar aiškinimo. Tyrimo atsakymas gali būti iškreiptas dėl klaidingų duomenų pasiekiamumo. Pasaulyje vis dar aptinkama situacijų, kuomet viešinami iškreipti, neteisingi duomenys, neatitinkantys realybės. Problema, kuri gali daryti neigiamą įtaką tyrimo teisingumui – nuslepiamos nedeklaruojamos gyventojų pajamos. Atliekant tyrimą magistro baigiamajame projekte buvo susiduriama su duomenų trūkumu. Socialines išmokas gaunančių žmonių duomenys nuo 2012 iki 2014 metų viešojoje erdvėje neskelbiami.

Išvados

1. Ekonomika pasaulyje auga kasdien, o ypatingai ryškus ekonomikos pasikeitimas įžvelgiamas per pastaruosius trisdešimt metų, kuomet sparčiai plėtėsi pramonė, didėjo gyventojų uždirbamos pajamos, žmonės sukaupe daugiau turto. Nors pastebimi ekonomikos pokyčiai juda teigiama linkme, tačiau vis dar aptinkama ryški globali problema – didelė nelygybė tarp turtingiausių ir skurdžiausių pasaulio gyventojų. Gyventojų uždirbamos pajamos yra viena svarbiausių ekonomikos sudedamųjų dalių, todėl didelis ekonomistų dėmesys skiriamas pajamų nelygybei, kuri atsiranda dėl įvairių aplinkos veiksnių, tokių kaip: santykis tarp gyventojų skaičiaus ir dirbančiųjų skaičiaus, emigracija, išsilavinimas, lūkesčiai ir kt. Pajamų nelygybė pasaulyje matuojama Gini koeficientu, kurio didėjimas nusako pajamų nelygybės didėjimą. Gini koeficiento taikymas įvairių ekonominių duomenų analizei padeda įvertinti esamą pajamų nelygybę analizuojamoje vietovėje.

2. Namų ūkio pajamos gali būti skirstomos į kelias grupes: savarankiško darbo, samdomojo darbo ir socialinių išmokų pajamas. Lyginant įvardytų pajamų dydžius galima nustatyti esamą pajamų nelygybę tarp regionų. Didžiausią dalį pajamų sudaro darbo užmokestis, kuris didžiausias Vilniaus apskrityje, o mažiausias Tauragės apskrityje. Skirtumas tarp šių apskričių siekia net 2,4 karto. Toks netolygus pajamų pasiskirstymas Lietuvoje fiksuoja pajamų nelygybės egzistavimą. Panašiu proporcingumu Lietuvos regionai pasiskirstę lyginant BVP dydžius. Didžiausias BVP dydis Vilniaus apskrityje, o mažiausias Tauragės regione. Netolygus pajamų pasiskirstymas tarp apskričių daro neigiamą įtaką BVP dydžiui bei jo didėjimui. Lietuvos statistikos departamento pateikti duomenys aiškiai atspindi esančią nelygybę tarp pajamų bei žymius skirtumus visoje ekonomikoje, lyginant Lietuvos apskritis. Esanti pajamų nelygybė apskrityse bei jai atitinkanti bendrojo vidaus produkto diferenciacija patvirtina, kad pajamos ir jų nelygybė gali turėti sąryšį su ekonomika, nuo ko priklauso ne tik apskrities ekonomika, bet ir visos šalies ekonomikos augimas bei gerovė.

3. Pajamų nelygybės sampratą apibrėžti vienu sakiniu yra sudėtinga. Įvairūs viso pasaulio autoriai šį apibrėžimą įvardija įvairiais epitetais: pajamų netolygumas, pajamų diferenciacija, ekonominė, turtinė nelygybė ir pan. Dalis autorių teigia, kad pajamų nelygybė yra įvairių istorijoje žinomų politinių sprendimų pasekmė, kita dalis autorių išsako nuomonę, kad pajamų nelygybę lemia socialiniai veiksniai, tokie kaip asmens išsilavinimas, šeimyninė padėtis, kultūra. Nors pajamų nelygybės atsiradimo ir didėjimo priežastis autoriai įžvelgia įvairias, tačiau sutinkama, kad pajamų nelygybė yra pagrindinis įvairių socialinių problemų šaltinis. Pajamų nelygybė vystosi dėl žmonių fizinių ir protinių gabumų skirtumų, išsilavinimo, darbo, turto ar drąsos rizikuoti nelygybės. Pajamų nelygybė itin platus faktorius, kurio įtaka ekonomikai nagrinėjama įvairioje mokslinėje literatūroje. Būdai, kuriais pajamų nelygybė daro įtaką, įvardijami skirtingai: mekranizmas, transmisijos kanalai. Autoriai analizuojamoje literatūroje išskiria keturis transmisijos kanalus, kurių vertinimas autorių atliktais tyrimais ir iškeltomis hipotezėmis yra skirtingas. Kiekvieną kanalą autoriai aiškina savaip, o jų įtaką ekonomikos augimui pagrindžia subjektyviais argumentais, todėl vieno bendro atsakymo nėra. Pasaulyje dažnai pajamų nelygybės įtaka ekonomikos augimui vertinama remiantis S. Kuznets'o iškelta hipoteze ir atliktais tyrimais, kurie nors nėra itin tikslūs, tačiau tapo puikiu pagrindu tolimesniems tyrimams. Didžioji dalis autorių teigia, kad pajamų nelygybė daro neigiamą įtaką ekonomikos augimui, kita nemaža dalis autorių pagrindžia priešingą nuomonę, kad pajamų nelygybė daro teigiamą įtaką ekonomikos augimui. Dalis analizuojamų

autorių teigia, kad pajamų nelygybės įtaka ekonomikos augimui gali būti dualistinė. Literatūroje minimi ir autoriai, kurių nuomone ekonomikos augimas daro įtaką pajamų nelygybei, tačiau tai baigiamajame magistro projekte nėra analizuojama.

4. Įvairių autorių atlikta analizė parodė, kad ekonomikos augimui įtaką daro įvairios institucijos, kurios savo sprendimais ir veiksmais sąlygoja įvairius pokyčius visoje valstybėje bei ekonomikoje. Teigiama, kad šalies ekonomikos augimui didesnę ar mažesnę įtaką daro socialinė aplinka: gyventojų skirtingi požiūriai, veiksmai ar tikslai, išskylantys neramumai šalyje ir dėl to atsirandantis nestabilumas. Didžioji dalis autorių prie veiksmų, darančių įtaką ekonomikos augimui, priskiria gyventojų pajamas, darbą, įvairius piliečių veiksmus ir sprendimus, susijusius su finansais. Prie įtaką darančių veiksmų priskiriami vyriausybės nustatyti mokesčiai gyventojams. Vis dėlto, visi veiksniai negali būti vertinami vienodai. Vieni jų daro tiesioginę įtaką, stipriai paveikdami šalies ekonomikos augimą, o kiti daro netiesioginę įtaką, prisidedami prie ekonomikos augimo svyravimo, tačiau nesuteikdami esminių pokyčių.

5. Magistro baigiamajame projekte pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui vertinimo modelis sudarytas remiantis A. Diliaus (2017) sukurtu modeliu. Modelyje pateikti trys etapai, kuriais siekiama įvertinti kuo tikslesnę pajamų nelygybės įtaką ekonomikos augimui Lietuvoje. Pirmajame pateikto tyrimo modelio etape analizuojami statistiniai duomenys, Lietuvos regionai suskirstomi į aukšto ir žemo išsivystymo grupes. Antrajame etape analizuojama gyventojų pajamų nelygybė aukšto išsivystymo grupėje, o trečiajame modelio etape nelygybės tarp gyventojų pajamų analizė atliekama žemo išsivystymo grupėje. Analizė ir esamas kintamųjų tarpusavio funkcinis ryšys nustatomas remiantis Pirson'o koreliacijos koeficientu.

6. Vertinant pajamų nelygybės įtaką ekonomikos augimui tyrime naudojami Lietuvos statistikos departamento pateikti duomenys 2012-2018 metais. Žemesnio išsivystymo regionuose pajamų nelygybės ir ekonomikos augimo pokyčiai ypatingai priklauso nuo esamos socialinės situacijos regione. Analizuojami kontroliniai skurdo, pensijų ir socialinių išmokų dydžių kintamieji parodo, kad pajamų nelygybė gali daryti ir teigiamą, ir neigiamą įtaką ekonomikos augimui, tačiau tai priklauso nuo pajamų nelygybės svyravimo tempo. Tokią pajamų nelygybės būseną žemo išsivystymo regione gali užtikrinti tik skurdo mažėjimas ir kitų analizuotų kontrolinių kintamųjų teigiamas pasikeitimas. Aukšto išsivystymo regionuose svarbiausiu kontroliniu kintamuoju tampa išsilavinimas, kuris daro poveikį darbo jėgos didėjimui, o tuo pačiu ir vidutinio darbo užmokesčio didėjimui. Tai regiono ekonominę situaciją veda teigiamą linkme. Analizė parodė, kad visuose regionuose pajamų nelygybė daro dualistinę įtaką ekonomikos augimui. Jei pajamų nelygybė išlieka stabili, svyruoja minimaliai, ekonomika auga didesniu tempu. Kita dualizmo pusė, kurią padėjo nustatyti tyrimas, kad kuo didesnis pajamų nelygybės svyravimas fiksuojamas šalyje, tuo ekonomika auga lėčiau.

Rekomendacijos:

Atliktas tyrimas parodė, kad pajamų nelygybė bei jos svyravimas Lietuvoje yra gana didelis. Tyrime buvo išanalizuoti veiksniai, kurie prisideda prie žmonių gerovės, kurie tiesiogiai daro įtaką žmonių pragyvenimo lygiui, uždirbamoms pajamoms, išsilavinimui bei kitiems socialiniams, demografiniams ir ekonominiams rodikliams. Kad padidinti Lietuvos piliečių pragyvenimo lygį turėtų būti skiriamas

didesnis dėmesys skurdžiau gyvenantiems žmonėms, didinamas darbo užmokestis. Žmonės turėtų būti skatinami siekti geresnio išsilavinimo, stengtis įgyti kuo geriau apmokamą darbą, bei gauti didesnes socialines garantijas, kas mažintų emigraciją. Švietimo institucijose žmonės nuo pat vaikystės turėtų būti skatinami turėti kuo daugiau lūkesčių būti drąsinami juos įgyvendinti, nes tai vienas svarbiausių pagrindų, lemiančių visos šalies ekonominę gerovę.

Literatūra

1. Albig, H., Clemens, M., Fichtner, F., Gebauer, S., Junker, S., Kholodilin, K. (2017). How rising income inequality influenced economic growth in Germany. *DIW Economic Bulletin*, 7(10), 113–121. [žiūrėta 2019-05-05]. Prieiga per internetą: <http://hdl.handle.net/10419/157336>
2. Alesina, A., Rodrik, D. (1994). Distributive politics and economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 109(2), 465–490. [žiūrėta 2019-05-06]. <https://doi.org/10.2307/2118470>
3. Azevedo, J. P., Inchaust, G., Sanfelice, V. (2013). Decomposing the Recent Inequality Decline in Latin America. *Europe and Central Asia Region Poverty Reduction and Economic Management*, WPS(6715), 1–24. [žiūrėta 2019-05-05]. Prieiga per internetą: <http://documents.worldbank.org/curated/en/597661468054543060/Decomposing-the-recent-inequality-decline-in-Latin-America>
4. Biswas, S., Chakraborty, I., Hai, R. (2017). Income Inequality, Tax Policy, and Economic Growth. *The Economic Journal*, 127(601), 688–727. [žiūrėta 2019-05-09]. <https://doi.org/10.1111/eoj.12485>
5. Blažienė, I., Zabarauskaitė, R. (2011). Gyventojų pajamos ir jų nelygybė Lietuvoje. *Aktualūs socialinės politikos klausimai: socialinė raida ir politika*, 92-123. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centro Darbo ir socialinių tyrimų institutas.
6. Brzeziński, M. (2013). Income polarization and economic growth. *National Bank of Poland working paper*, No. 147, 1–40.
7. Carey, J. (2009). The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always Do Better by Richard Wilkinson and Kate Pickett. *Local economy*, 24(8), 705-706. doi: 10.1080/02690940903367991.
8. Castells-Quintana, D., Royuela, V. (2017). Tracking positive and negative effects of inequality on long-run growth. *Econ Papers* 53(4), 1349-1378. doi: 10.1007/s00181-016-1197-y
9. Charles-Coll, J. A. (2012). The optimal rate of inequality: a framework for the relationship between income inequality and economic growth. *Global Thematic Consultation*, MPRA(28921), 1–19. [žiūrėta 2019-05-05]. Prieiga per internetą: <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/id/eprint/28921>
10. Chen, B. L. (2003). An inverted-U relationship between inequality and long-run growth. *Economics Letters*, 78(2), 205–212
11. Costa, G. P. C. L., Gartner, I. R. (2017). The effect of allocation function in budgeting to reduce income inequality in Brazil: an analysis of spending on education and health from 1995 to 2012. *RAP: Revista Brasileira de Administracao Publica*, 51(2), 264-293. [žiūrėta 2019-02-20]. Prieiga per internetą: http://www.scielo.br/scielo.php?pid=S003476122017000200264&script=sci_arttext&tlng=en#B39
12. Čiegis, R., Dilius, A., Martinaitytė, L. (2016). Pajamų nelygybės poveikio darniam ekonomikos augimui vertinimas taikant IDVI. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*, 1(10), 13-26. [žiūrėta 2019-06-30]. Prieiga per internetą <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=424574>
13. Dilius, A. (2017). *Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui vertinimas Europos sąjungos šalių grupėse: daktaro disertacija*. Šiaulių universitetas. Šiauliai: Šiaulių universiteto bibliotekos leidybos skyrius.
14. Gründler, K., Scheuermeyer, P. (2014). Income Inequality, Economic Growth, and the Effect of Redistribution, *Würzburg Economic Paper*, 95, 1–45. doi: 10.13140/RG.2.1.4688.5600

15. Guvenen, F., Kuruscu, B., Ozkan, S. (2014). Taxation of Human Capital and Wage Inequality: A Cross-Country Analysis. *IFS Working Papers*, 23(9), 1–57. doi: 10.1093/restud/rdt042.
16. Inequality.org (2018). Global inequality. [žiūrėta 2019-04-03]. Prieiga per internetą: <https://inequality.org/facts/global-inequality/>
17. International Monetary Fund (2014). Fiscal Policy and Income Inequality. Washington, D.C.: IMF policy paper. [žiūrėta 2019-04-03]. Prieiga per internetą: <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2014/012314.pdf>
18. Jakutis, A., Andriušienė, D., Drejeris, R., Petraškevičius, V., Stepanovas, A. (2016). *Ekonomikos teorija*. Vilnius: VGTU leidykla Technika.
19. Jėčiuvienė, M. (2002). *Ekonomikos loginės struktūrinės schemas*. Vilnius: Senamiesčio spaustuvė.
20. Kaasa, A. (2005). *Factors Of Income Inequality And Their Influence Mechanisms: A Theoretical Overview* (No. 40). Faculty of Economics and Business Administration, University of Tartu (Estonia). [žiūrėta 2019-02-24]. Prieiga per internetą: <https://majandus.ut.ee/sites/default/files/mtk/RePEc/mtk/febpdf/febawb40.pdf>
21. Kaldor, N. (1939). Welfare propositions of economics and interpersonal comparisons of utility. *The Economic Journal*, 49(195), 549–552. doi: 10.2307/2224835
22. Kuznets, S. (1955). Economic Growth and Income Inequality. *The American Economic Review*, 45(1), 1–28. [žiūrėta 2019-05-06]. Prieiga per internetą <http://links.jstor.org/sici?sici=0002-8282%28195503%2945%3A1%3C1%3AEGAI%3E2.0.CO%3B2-Y>.
23. Lazutka, R. (2007). *Gerovės kapitalizmo raidos problemos Lietuvoje*. 61-82. [žiūrėta 2019-02-19]. Prieiga per internetą: http://ebooks.mruni.eu/reader/geroves_kapitalizmo_raidos_problemos/354.
24. Lazutka, R. (2010) Ar socialinė parama mažina norą dirbti? *Tarptautinių ir nacionalinių socialinės politikos ekspertų apskritojo stalo diskusija – tikslinė socialinė parama ir jos gavėjų motyvacija dirbti*. Vilnius.
25. Lietuvos bankas eurosistema. (2019). *Lietuvos ekonomikos apžvalga*. [žiūrėta 2019-02-20]. Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/lt/eap-lietuvos-ekonomikos-apzvalga#ex-1-3>
26. Lietuvos statistikos departamentas. (2018). *Bedarbiai. Požymiai: statistiniai rodikliai ir metai* [lentelė]. [žiūrėta 2019-02-19]. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R050#/>
27. Lietuvos statistikos departamentas. (2017). *BVP rodiklio dimensijos to meto kainomis. Požymiai: statistiniai rodikliai ir metai* [paveikslas]. [žiūrėta 2019-02-23]. Prieiga per internetą: [https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=ea58e9da-e493-4a1c-8de8-522da602f9dc#/#/](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=ea58e9da-e493-4a1c-8de8-522da602f9dc#/)
28. Lietuvos statistikos departamentas. (2018). *BVP vienam gyventojui, eurais. Požymiai: statistiniai rodikliai ir metai* [grafikas]. [žiūrėta 2019-02-19]. Prieiga per internetą: [https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=9e735d0d-6f0f-4582-9cfd-1342e2976a1e#/#/](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=9e735d0d-6f0f-4582-9cfd-1342e2976a1e#/)
29. Lietuvos statistikos departamentas. (2019). *Valstybinio socialinio draudimo pensijų, mokamų užsienio valstybėse gyvenantiems Lietuvos piliečiams, gavėjai metų pabaigoje. Požymiai: statistiniai rodikliai ir metai*. [žiūrėta 2019-08-20]. Prieiga per internetą: [https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/#/](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/)
30. Lisauskaitė, V. (2010). Lietuvos gyventojų pajamų ir vartojimo diferenciacija. *Verslas: teorija ir praktika*, 11(3). [žiūrėta 2019-02-21] Prieiga per internetą:

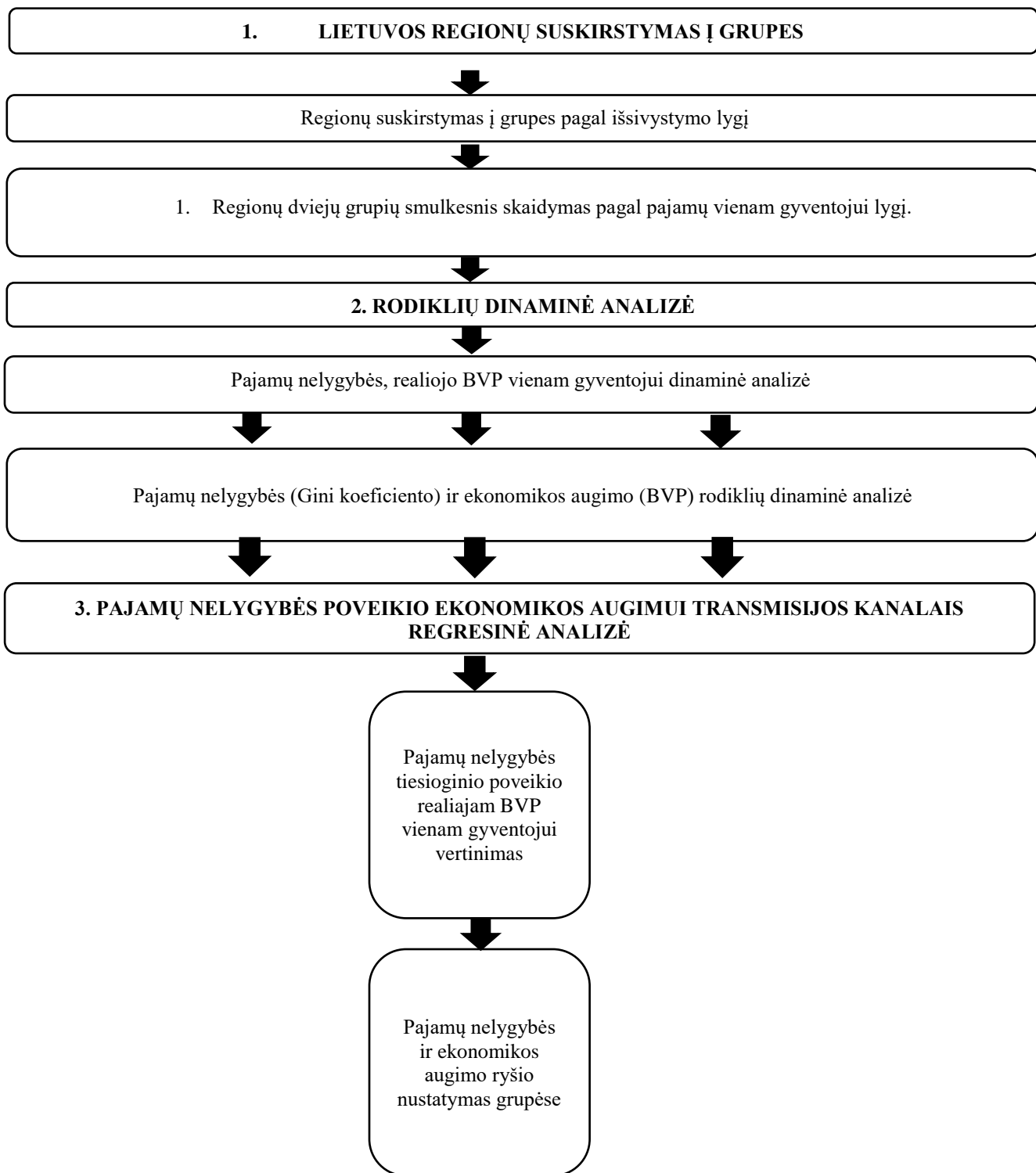
https://www.researchgate.net/publication/270981106_Lietuvos_gyventoju_pajamu_ir_vartojimo_diferenciacija

31. Mačys, G. (2006). *Regionų ekonomika, politika ir valdymas Lietuvoje*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
32. Monge, P. & Williams, F. (2006). *Statistika. Kaip suprasti statistinius tyrimus*. Vilnius: Žara.
33. OECD. (2017). *Income inequality. Požymiai: statistiniai rodikliai ir šalys* [grafikas]. [žiūrėta 2019-02-23]. Prieiga per internetą: <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm#indicator-chart>
34. Paunksnienė, J., Liučvaitienė, A. (2009). *Mikroekonomika: mokomoji knyga*. Vilnius: Technika
35. Persson, T., Tabellini, G. (1991). Is Inequality Harmful for Growth? Theory and Evidence. *Working Paper*, (155),1–37
36. Pukėnas, K. (2004). *Sportinių tyrimų duomenų analizė SPSS programa*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
37. Quang Dao, M. (2008). Human capital, poverty, and income distribution in developing countries. *Journal of Economic Studies*, 35(4), 294-303. [žiūrėta 2019-02-23]. Prieiga per internetą: <https://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/01443580810895590>.
38. Rakauskienė, O. G., Bikas, E. (2007). Lietuvos gyventojų santaupos: moterų ir vyrų taupymo elgsenos modeliai. *Ekonomika*. 79,124-141. [žiūrėta 2019-02-25]. Prieiga per internetą: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367178429694/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
39. Rakauskienė, O. G., Puškorius, S., Diržytė, A., Servetkienė, V., Krinickienė, E., Bartuševičienė, I., Volodzkienė, L., & Juršėnienė, V. (2017). *Socialinė ekonominė nelygybė Lietuvoje: mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. [žiūrėta 2019-04-03]. Prieiga per internetą: https://wdn.ipublishcentral.com/association_lithuania_serials/viewinsidehtml/187557118388059
40. Ramanauskas, T., Jakaitienė, A. (2007). Namų ūkių vartojimo modeliavimas. *Pinigų studijos*. [žiūrėta 2019-02-25]. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/documents/docs/publications/ramanauskas_1.pdf.
41. Reddit.com (2018). Gross Domestic Product (GDP) of countries in 2018 [7752x3840] [OC]. [žiūrėta 2019-02-20]. Prieiga per internetą: https://www.reddit.com/r/MapPorn/comments/7teyh0/gross_domestic_product_gdp_of_countries_in_2018/
42. Rekvizitai.lt. (2019). *Įmonių ir paslaugų paieška*. [žiūrėta 2019-08-19]. Prieiga per internetą <https://rekvizitai.vz.lt/>
43. Roháč, D. (2011) Does inequality matter? *Adam Smith Institute*. [žiūrėta 2019-02-24]. Prieiga per internetą: http://www.adamsmith.org/sites/default/files/resources/Does_Inequality_Matter_ASI.pdf.
44. Sbaouelgi, J., Boulila, G. (2016). Growth Differ among GCC Countries. *Munich Personal RePEc Archive*, 1–1.
45. Sinevičienė, L., Vasiliauskaitė, A. (2010). Fiskalinės politikos ypatumai ciklinio ekonomikos vystymosi kontekste. *Ekonomika ir vadyba*. 2010(15),1024-1030
46. Skučienė, D. & Kaminaitė, G. (2017). Pajamų nelygybės reikšmės ir patirtys kasdieniniame gyvenime. *Socialinis darbas*, 15(2), 101-114. [žiūrėta 2019-02-22]. Prieiga per internetą: <http://gs.elaba.lt/object/elaba:25587438/index.html>

47. Skučienė, D. (2008). Pajamų nelygybė Lietuvoje. *Filosofija, Sociologija*, 2008(4). [žiūrėta 2019-02-20]. Prieiga per internetą: <http://mokslozurnalai.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2008/4/22-33.pdf>
48. Snieška, V., Ambrasienė, I., Bernatonytė, D., Daugėla, V., Juozapavičienė, A., Markauskienė, A., Navickas, V., Pukelienė, V., Slavinskienė, A., Startienė, G., Urbonas, J. (2003). *Mikroekonomika*. Kaunas: KTU leidykla „Technologija“.
49. Stiglitz, J.E. (2015). Inequality and economic growth. *The political quarterly*, 86(1),134-155. doi: 10.1111/1467-923X.12237
50. Susanu, C. G. (2012). Divergent Perspectives on the Causal Relationship Between Economic Growth and Income Inequality. *Journal of Academic Research in Economics*, 4(2), 246–255. [žiūrėta 2019-05-05]. <http://dx.doi.org/10.15446/cuad.econ.v33n63.45338>
51. Vasiliauskas, V. (2017). Pajamų nelygybė Lietuvoje. *Lietuvos banko valdybos pirmininko kalba ekonomikos konferencijoje*. Vilnius.
52. Zabarauskaitė, R., Blažienė, I. (2012). Gyventojų pajamų nelygybė ekonominių ciklų kontekste. *Verslas: Teorija ir praktika*, 13(2), 107–115. doi:10.3846/btp.2012.11
53. Zaicev, S. (2008). *Socialinio sektoriaus ekonomika*. Vilnius: Technika.

Priedai

1 priedas. Pajamų nelygybės poveikio ekonomikos augimui vertinimo modelis

2 priedas. Skirtingų ūkio subjektų VDU palyginimas analizuojamuose regionuose

Buhalterinė apskaita	Vilniaus	Marijampolės	Tauragės
Įmonės pavadinimas bei VDU	UAB Acconting experts 1247,40	UAB Deitema 165	UAB Audito ir apskaitos garantas 571,47
Įmonės pavadinimas bei VDU	UAB Apskaitos ekspertai 848,30	UAB Justicija 768,28	UAB Žilbinus 1084,83
Įmonės pavadinimas bei VDU	UAB Audita 1743,10	IĮ I.Rinšienės 542,15	UAB SDG 1485,94
Baldų gamyba			
Įmonės pavadinimas bei VDU	UAB Sostinės baldai 876,95	UAB Jogusta 555	UAB Ginrasa 593,25
Įmonės pavadinimas bei VDU	UAB Hetlita 2922,80	UAB Rimbalda 614,91	UAB Alantas 777,28
Įmonės pavadinimas bei VDU	UAB Exposeit 1645,22	UAB Baldgama 801,86	UAB Benesa 769,56
IT technologijos			
Įmonės pavadinimas bei VDU	UAB Varlė 1056,08	UAB AptoIT 1341,44	UAB Kartalo tinklas 787,59
Įmonės pavadinimas bei VDU	UAB Dvi kriptys plius 1379,19	UAB Laumisa 1006,44	MDS Servic 455
Įmonės pavadinimas bei VDU	BTT Group 1985,17	UAB Komotos sistemos 834,79	UAB IT sprendimų guru 589,30

	Regionas	Vidutinis darbo užmokestis
Buhalterinė apskaita	Vilniaus	1279,6
	Marijampolės	491,81
	Tauragės	618,53
Baldų gamyba	Vilniaus	1814,99
	Marijampolės	657,26
	Tauragės	713,36
IT technologijos	Vilniaus	1473,48
	Marijampolės	1060,82
	Tauragės	610,63
Vidutinis darbo užmokestis	Vilniaus	1522,69
	Marijampolės	736,63
	Tauragės	647,51

3 priedas. Kolmogorovo-Smirnovo testo suvestinė Vilniaus, Marijampolės bei Tauragės apskrityse (sudaryta autorės naudojant SPSS programą)

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Testas Vilniaus apskritis										
		gini	bvp	skurdas	pajamos	ūkio.subj	išsilavinimas	darbuotojai	Pensin.	Soc.
N		7	7	7	7	7	7	7	7	5
Uniform Parameters^{a,b}	Minimum	41.28	15.90	22.80	703.80	24419.00	438.50	425.40	147.94	12.45
	Maximum	46.08	21.30	31.20	1034.60	41909.00	460.70	463.60	149.40	26.56
Most Extreme Differences	Absolute	.351	.286	.440	.269	.351	.143	.319	.557	.328
	Positive	.150	.143	.440	.269	.143	.143	.319	.143	.328
	Negative	-.351	-.286	-.143	-.143	-.351	-.143	-.143	-.557	-.200
Kolmogorov-Smirnov Z		.930	.756	1.165	.713	.928	.378	.843	1.473	.734
Asymp. Sig. (2-tailed)		.353	.617	.132	.690	.355	.999	.476	.026	.654
a. Test distribution is Uniform.										
b. Calculated from data.										

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Testas Marijampolės apskritis										
		gini	bvp	skurdas	pajamos	ūkio.subj	išsilavinimas	darbuotojai	Pensi n.	Soc .
N		7	6	7	7	7	7	7	7	5
Uniform Parameters^{a,b}	Minimum	36.60	7.30	27.10	499.80	2735.00	68.60	66.00	28.34	4.99
	Maximum	48.30	9.10	43.10	856.10	3191.00	80.00	71.60	30.54	9.58
Most Extreme Differences	Absolute	.300	.389	.229	.257	.257	.251	.321	.204	.317
	Positive	.300	.389	.222	.257	.143	.143	.321	.204	.317
	Negative	-.143	-.167	-.229	-.143	-.257	-.251	-.250	-.143	-.200
Kolmogorov-Smirnov Z		.795	.953	.607	.681	.681	.663	.850	.539	.709
Asymp. Sig. (2-tailed)		.553	.324	.855	.743	.743	.771	.465	.933	.696
a. Test distribution is Uniform.										
b. Calculated from data.										

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Testas Tauragės apskritis										
		gini	bvp	skurdas	pajamos	ūkio.subj	išsilavinimas	darbuotojai	Pensin.	Soc.
N		7	6	7	7	7	7	7	7	5
Uniform Parameters^{a,b}	Minimum	37.30	6.40	27.10	480.60	1954.00	50.30	45.60	19.83	3.79
	Maximum	43.73	8.20	37.30	731.00	2251.00	55.20	51.10	21.32	7.17
Most Extreme Differences	Absolute	.257	.278	.287	.224	.266	.245	.268	.180	.366
	Positive	.161	.278	.287	.224	.266	.245	.268	.143	.366
	Negative	-.257	-.167	-.143	-.143	-.208	-.143	-.143	-.180	-.200
Kolmogorov-Smirnov Z		.681	.680	.760	.592	.702	.648	.708	.477	.819
Asymp. Sig. (2-tailed)		.743	.744	.611	.875	.707	.795	.698	.977	.514
a. Test distribution is Uniform.										
b. Calculated from data.										